

దాసభారతీ ప్రచురణలు : ౧౨

నారాయణదాస

పంచశతి

[దాసుగారి తెలుగు శతకములు]

కృతికర్త :

మ హా క వి

శ్రీ ఆదిభట్ట నారాయణదాసు

సంపాదకుడు :

శ్రీమాన్ కోగంటి సీతారామాచార్యులు

ప్రచురణ :

రామక్రిష్ణా ఇండస్ట్రీస్ వారి సౌజన్యముతో

మొదటికూర్పు
1000 ప్రతులు
ఆగష్టు, 1976.

వర్వ స్వామ్య సంకలితము
ప్రాప్తిస్థానములు :
ఉపాధ్యాయుల సావిత్రమ్మ
C/o శ్రీ కర్రా ఈశ్వరరావు
4-2-13, చంద్రమాళినగర్
గుంటూరు-2

వెల 5 రూ.

ముద్రణ
శ్రీ పి. రామకృష్ణమూర్తి
మేనేజింగు డైరెక్టర్
వెల్ కమ్మపెన్ ప్రైవేట్ లిమిటెడ్, బ్రాడీపేట గుంటూరు-2

ము ద్రా ప క ప్ర శ స్తి

శా। శ్రీ లొప్పారి మహాంధ్రదేశమున వాసింజెంది, సాహిత్య కే
 లీ లోలత్వమునంది, సాహృదము నోలొంబెంచి, విద్యన నో
 బాలంకారత సంఘటించి, సుకవీంద్రానేక కావ్యాళి మా
 లా లక్ష్మీకములై చెలంగెడిని మేల్కర్పూర సౌరభ్యముల్

శా। ఆ సౌరభ్యము రూపమై వెలసెనో? అ సాహృదమ్మెల్ల పెన్
 మూసంబోసిన మూర్తి నై భవమొ? సాంపుల్ నింపు సాహిత్య కే
 లీ సాభాగ్యమొ? రామచంద్ర కరుణాలీలా విశేషమ్మొ! పే
 ర్వాసిన్ గప్పురపుం బసందు రుచిమత్పారంభ మేపారెనో?

స్తీ। శ్రీరామ చరణ రాజీవ సద్భక్తుడై
 పరమ పావనధర్మ ఫక్కి నెఱిగి
 పృథు యజ్ఞశీల పవిత్ర చరిత్రుడై
 పుణ్యవాసనల పెంపునందనర్చి
 కేశవతీర్థ సంకీర్తిత శ్రీరామ
 చరితముద్రణ ధురంధురతఁదాల్చి
 రామనామధ్యాన రసవస్మనోన్మత్తి
 సకల సజ్జనమైత్రి సంతరించి

గీ। మహిత సీతాసతీ మనో మధురమూర్తి
 రాముడై కృష్ణవెభ వారాముడగుచు
 పరిమలద్దివ్య కర్పూర వంశజుని
 చంద్రముఁడు రామకృష్ణుండు సాధుశీలి

శ్రీ నారాయణ దాస పంచశతి ముద్రింపించి దాతృత్వ దీ
క్షా నై పుణ్యము మెచ్చు కోల్గొనెడి శ్రీ కర్పూర వంశోద్భవున్
శ్రీనిండారెడు భోగభాగ్యములతోఁ జెన్నారు శశ్వత్క లా
శ్రేణి ప్రాణముగాఁగఁ బోచు హరి మా శ్రీరామకృష్ణాగ్రణిన్

పూర్వ జన్మార్జితమైన పుణ్యమెల్ల
నమల కర్పూర పరిమళమై తుర్రు
సుకవి విద్వత్కులారాధనకు సతమ్ము
నొప్పుఁగావుత ధనము పరోపకృతిగ

శ్రీమాన్ కోగంటి సీతారామాచార్యులు

శ్రీః

దా స ద ర్శ న ము

ప్రపంచమున సారస్వత రేఖ నిత్యనూతనము నిరంతరమునై
పల్లవించుట రసజ్ఞులొక మెఱుంగిదికాదు. ఆసారస్వతము బహు రూప
మయ్యు సంగీత సాహిత్యాత్మకమగుట సర్వ విదితము.

“పంగీత మథ సాహిత్యం సరస్వత్యా స్తనద్వయమ్
ఏక హాపాత మధుర మన్యదాచోచనా మృతమ్”

అను నభియుక్తోకి సంపూర్ణ లక్ష్యములైనవారు జయదేవ
నారాయణ తీర్థ ప్రభృతులు. సామగాన ప్రియుడగు పరమాత్మ సాన్ని
ధ్యము వారికి లభించినంత సుళువుగా శీఘ్రముగా నితరులకు లభింపదు.
అట్టి వారిని విజ్ఞాన పూర్ణులనియు పూర్ణ పురుషులని పెద్దలు వ్యవ
హరించుట కద్దు. శ్రీమదజ్ఞాడాది భట్ల నారాయణ దాసుగారు మహా
పూర్ణపురుషుడు. కేవల సంగీత సాహిత్యములే కాక కథా గాన నృత్య
కవిత్వాది నానా రసవత్కలా నిధానమైన వారగుట పుంభావ సరస్వతి
యనుటయు నతి శయోక్తి కాదు. శాస్త్ర సంపత్తి వానికన్నింటికి
జీవభూతమైనది. అన్నింటికంటె వారి యాదార్యము విరక్తి సర్వత్ర
గోచరించును. ఆవారి సర్వవిజ్ఞాన విధానమున కీ పంచశతి ఒక విశిష్ట
మణి దీపిక.

సాధారణముగా సంస్కృతాంధ్ర కవులు శతకముల నత్యధి
కముగా నాదరింతురు. ఈ యాదరణమునకు హేతువులను పెక్కురు
పెక్కు విధములుగా నూహించిరి. కావ్యరచనా యోగ్యతకై యిష్ట
దైవ ప్రార్థనాత్మకమైన ఒక అభ్యాసమని చాలమంది యభిప్రాయము.
అది త్రోసి రా జనరానది. ఈశతకములు మాత్ర మట్టివికావు. వీని
ప్రత్యేకత విలక్షణముగా గోచరించును. నారాయణదాస వ్యక్తిత్వము
నెఱిగిన వారెవ్వరైనను అభ్యాస మాత్రమనలేరు. ఆయన సహజ

పాండిత్య ప్రజ్ఞాపాభవోపేతుడు. తొలి మలి పద్యములు ఓకే సమయ
మన వ్రాయబడినట్లుండుట వీరి సర్వప్రత్యేకతకు పరమో దాహృతి.
వీరి పద్యతియొక్కటి స్థిరమైనది. పద్యముగాని పాటగాని మాటగాని
వ్రాసినదానిని మరల మరల జూచి హెచ్చు లాచ్చులను సరిచేయునల
వాటులేదు. మహారణ్యభూమి వలెనే, నిమ్నోన్నతములతో సహజ
ప్రకృతివలెనే వీరికవిత్వము శోభిల్లు చండును, కృతిమత యనునది వీరికి
బొత్తిగా నచ్చనిది. సర్వ ప్రపంచ విషయములు వీరి బుద్ధికి గోచ
రించును. సాంప్రదాయికములు వీరికి నచ్చనిచో నిర్భయముగా నా
విషయము నుద్ఘాటించుదురు. సహేతుకముగ నిర్ధారించుదురు.

మహాకవులు కొందరు శతక రచనలు చేయుటలో తాత్పర్య
మేమియో యని యాలోచించినచో స్వార్థబుద్ధికంటెను పరార్థబుద్ధియే
స్పష్టమగును. తా మేదైవముయొక్క కృపకు పాత్రులై కలిగిన బాధ
లను నివారించుకొన్నారో అట్టి బాధ లెవ్వరికినేని కలిగిన నాస్తుతులచే
నాదైవతములు ఆవారి బాధలు తీర్చునుగదా ! లోకమున కుపకరించు
నన్న మేలియూహయే ఈ శతకరచనకు కారణము. చూడగా మూక
పంచశతి యిట్టిదేకదా ? తత్పారాయణముచే బుద్ధిహీనులెందరెందరో
మహాకవులగుట లోకమెరుగునుగదా ! అట్టి మహిమగల శతక
సంపుటియీ పంచశతి.

ఇందు సూర్యనారాయణ శతకము మొదటిది. సూర్యనారా
యణుడు ప్రత్యక్షుడై వము. లోకమునకు ఆరోగ్యప్రదాత. నారాయణ
దాసులో వట్టి నారాయణుడుకాదు. సూర్యనారాయణుడు. ఇన్ని
సంబంధములతో ఈశతకము సాగినది.

“ఆరోగ్యం ధాన్కరాదిచ్చేత్ శ్రయమిచ్చేద్ధుశాశనాత్
ఐశ్వర్య మీశ్వరాదిచ్చేత్ మోక్షమిచ్చేజ్జనార్దనాత్

అను నభియుక్తికి ప్రకారము సూర్యభగవానుని వలన నారో
గ్యము నొందుట మయూరాది మహాకవుల చరిత్రలు తెలుపుచున్నవి.

ఈ మహాకవి కేవల మారోగ్యమేకాక ఆరోగ్యాది మోక్షపర్యంతము సూర్యభగవానునే ఉపాసింపవలెనని తన సిద్ధాంతము స్పష్టపఱచినారు. సూర్యదేవుని నవరసమూర్తిగా చిత్రించుట మాత్రము ఈ మహాకవికే చెల్లినది.

“కమలాశీన్ విగసింపజేయునెడ శృంగారంబు, హాస్యంబు దు
ర్దమ మందేహ తమిస్రమారణమునన్, రౌద్రాద్భుతో ద్వీర సం
క్రమ బీభత్స భయానకంబులు లనత్కారుణ్యముం దావకీ
నమహాభక్తులయందు, న స్తగిరి పొంతన్ శాంతభావంబు నీ
వమరంజేయుదు విత్యనిర్గుణుడవై హా : సూర్యనారాయణా :”

ఇది దాసుగారి పద్యతి. ఆయనబుద్ధికి అగమ్యములేదు. లోకము నందలి సర్వపదార్థములను మేధావి లోకోత్తరముగా సర్ది యనుభవించ వలెను. ఆమేధ వీరికి వలసిదంతయున్నది.

ఈ మహాకవి సర్వమతసిద్ధాంత సారసర్వస్వగ్రహణ పారీణత అబ్బురముగొల్పును.

“సరిగాబొద్దులు విన్నభావముగ. హంసల్సత్తుగా, దార్కికుల్
పరమాణుస్థితిగా, బహుప్రకృతిగా, బల్మారు సాంఖ్యుల్ సదా
ధర మీమాంసకులెల్ల గమ్మగ : బరంధా ముమ్ముగా యోగులం
దురు, నేనో మఱిసీవే సర్వమని యందున్ సూర్యనారాయణా :”

దీనికిమూలము ప్రసిద్ధమైన శ్లోకమున్నది. నేనో మఱిసీవే సర్వ మని యందున్ అనుట శ్రీ నారాయణదాసవ్యక్తిత్వము.

దాస నిశ్చయమిది

నీ దాసుండగు వానికాపదయరానేరా, వాకప్రబ్ధినన్
సూదిన్నీకులు నిల్వనట్లు వడినెంతో దూరమైపోవు, త్వ
త్పాదాంభోరుహచింత నొషధము తప్పన్ లేదు పాయఁబువే
రేదె నన్ భవరోగమూడ్చుటకుఁ దండ్రీ : సూర్యనారాయణా :

ఐహాకాముష్మిక సౌఖ్యదాతృత్వము సూర్యభగవానుని ధర్మ
మనిగదా వీరినిశ్చయము. వారి భక్తితత్పరతకిది పరమ దృష్టాంతము.

“ఊహాప్రోహయ శాస్త్రశోధనములున్ యుక్తుల్ క్రతుస్సానముల్
సోహమ్మంచువచించుటల్” వృథలు, సత్యంబున్ దయన్ గల్గియు
త్సాహంబొప్పగ భక్తితో భవదుదంచన్నామ సంకీర్తనం
బాహుసేమక మోక్షమిచ్చుచెటులయ్యా! సూర్యనారాయణా!”

నిరంతర భగవన్నామ సంకీర్తనముకంటె మోక్షమునకు
సాధనమింకొకటి లేనేలేదని వారి విశ్వాసమును హుబముఖముల
చిత్రించి తెల్పినారు. నవ విధ భక్తులలోనిదగు సంకీర్తనభక్తి మూఢ
భక్తిగా తానుస్వీకరింపలేదు. ఈ గ్రంథోప సంహారమును తిలకింపుడు.

“ఆర్యంగా సకలశ్రుతిస్మృతి పురాణాద్యర్థ సారంబులు
లఘు నాశక్తి కాలందిచూచి తుదికిమ్మై హృద్యైకై నాటి నం
పరిణాభోధిదరింపఁ జేయుటకు యుష్మద్భక్తి దప్పకన్య మీ
నరలోకంబున లేదు పాయమవి యన్నా! సూర్యనారాయణా!

ఇదివారి నిశ్చయము. సకలశ్రుతిస్మృతి పురాణాదులను మధించిన
వినూత్న విచిత్ర విశేష విజ్ఞానముతో మధింపగా నవనీతమువోలె
వెలువడిన పరమ సిద్ధాంతము భక్తి. ఆభక్తి నవవిధములు గావున
సంకీర్తన పరమమోక్షసాధనము.

“చూక్షసాదన సామగ్ర్యం భక్తిరేపగరీయసీ” అనియు

“భక్తిరేవైనం గమయతి, భక్తివశః పురుషః” అనియు

శ్రుతిస్మృతులు చెప్పుచున్నవిగదా! శ్రీమద్భాగవతాదులు
ఈ విషయమునే ఉద్ఘాటించుచున్నవి గావున శ్రీదాస భక్తి సిద్ధాం
తమున శాస్త్రీయము సర్వజన సంసారసంతరణ సదుపాయమనుటలో
సందేహములేదు.

ఇట్లే ఇందలి పద్యములన్నియు వినూత్నచిత్ర మహావిషయ ప్రతి
పాదకములగుటయేగాక సహజసుందరములు నగుట శ్రీదాస ప్రతిభకు

అపార వ్యుత్పత్తికి పరమ దృష్టాంతములు. అన్ని పద్యములు ప్రథమోదాహరణార్హములే గావునను, నిరవకాశము నెత్తిపై త్రొక్కుట చేతను ఈగ్రంథ ప్రస్తావన నింతటి విరమింపవలసెను.

ఇక రెండవది మృత్యుంజయము. అనగా నిది నిజమైన మృత్యుంజయమే ! సంజ్ఞా మాత్రముగాదు.

మృత్యుంజయుడు పరమశివుడేగదా ? మరల నామధేయమున శివ పద ఘటనమేల ? దాసభారతి నిర్విశేషముగ చొరలివచ్చుననుటకు నామనసొప్పదు, — కావున మొదటి మృత్యుంజయ పదము విశేషణము. ప్రాణాపాయకరవ్యాధిలో నుండగా శ్రీదాసభారతి పరమశివుని స్తుతించినది. అది మృత్యుంజయమైనది. ఈ శతకమును ఎవ్వరు పఠించినను వారెల్ల రపమృత్యుంజేతలగుదురు, కేవల మృత్యుంజయమేకాదు శివముకావలయు. కావుననే నామధేయము మృత్యుంజయము. సంబోధన, జగన్మంగళాత్మకమైన శివనామము సెబాసు !

తొలిపద్యమున సూర్యనారాయణ శతకమునకు వలెనే శ్రీకారాదులులేవు. శ్రీకారాదిగా కావ్యప్రారంభము అనునది సామాన్యము. కాని మహర్షి పూర్ణమగు హృదయముతో స్వామిసన్నిధికి పరువెత్తు దాసభక్తి పరమవిశిష్టముగా సంబోధించినది.

“ఓనాథ దీనరక్షక మానుగమముగావుమా !” మొదలు నూరవది యగు “శివ శివ శివ మృత్యుంజయ ! భవ భవ భవ పాపదూర భక్తాధారా !” వరకు ఏకరూపముగా పరమార్థి బంధురముగా ఇష్టదైవస్తుతి విషయికమైన రతి సాగినది. ఇట్లు సాగుట మహాకవి లక్షణము. తొకికములగు కామక్రోధాదుల కతీతమైనపుడుగాని ఏవంవిధ మహానిష్ఠ కుమరడు. శాస్త్రవ్యుత్పత్తిగల మహాకవులు శాస్త్రీయ సంప్రదాయము లెట్లు నిక్షేపింతురో ఈ పద్యమునందు గోచరించును. పూర్వార్థమునందు శివ శివ పదములు నావృత్తము చేయుట. ఈయా

వృత్తి పరిసమాప్తిద్యోతకము. ఇంతకంటె చేయవలసిన స్తుతిలేదనుట. ఈ స్తుతియు పరిసమాప్తమైనదనుట. ఇట్టి చమత్కారములు దాస కవితా వాహినిలో కోకొల్లలు దొరలివచ్చును.

ఈ మృత్యుంజయము వారి సోదరులకు వ్యాధి సంక్రమింపగా వైద్యులసాధ్యమనగా బంధువులు బిక్కమొగములు పెట్టగా నాడీ సంచలన మపమార్గము పట్టగా నారాయణదాస మహాభక్తి ఈ శత కౌషధి సంజీవనీ మహామహిమచే సోదరుని పురుషజీవితాని చేసుకొన్నది. దాసానుభూతియట్టిది.

ఒకపర్యాయము దాసుగారు బందరులో హరికథ చెప్పుటకు వెళ్ళివారట! అపుడు శ్రీవిశ్వనాథ సత్యనారాయణగారితల్లి నాయనా! మట్టుపట్టినది వానవచ్చిన కథ యెట్లు జరుగునో! అనగా నారాయణ దాసుగారి కథగావున వర్షము రాదమ్మా! అన్నారట! వర్షములేదు. కథ లోకోత్తరముగా సాగినది. ఈ విషయమును శ్రీసత్యనారాయణ గారు వారేచెప్పగా మఱికొందరు పెద్దలతో గలిసి విన్నాను దాసభక్తి మహిమయట్టిది.

నిష్కృష్టము పవిత్రమగు నాభక్తిభావము ఈ శతకములో రూపుగట్టి ప్రవహించినదనుట సహజోక్తియేగాని మెచ్చుగాదు. ఈ శతకమెల్ల తనజోడు కవపాటకాడునైన సోదరుని రోగబాధ నివారణకై దాసహృదయము పడెడి ఆరాటము నూరుపద్యములలోను సాక్షాత్కరించును “కృయాసిద్ధిస్సత్వేభవతి మనఃతాం.” అన్నసూక్తి కింతకంటె లక్ష్యమేమి కావలెను? ఇందలి పద్యములన్నియు మారేడు దళములవలెనే భాసించును. ప్రతిపద్యము విస్తృత వ్యాఖ్యానార్హము. వివరణము మొదలిడినచో మూల గ్రంథమునకంటె ద్విగుణముగా భారమగును. అన్నిపద్యములును శివమూర్తులే! ఏదేనినేని హెచ్చు లొచ్చులనలేము. అది దాసప్రతిభ.

“ఇది బిరుదు నీదు భక్తుల
సదయత రక్షించినావు శంకరుడవుగా
పదునాల్గు భువనములలో,
బడపడి చాటుదునికన్న బ్రదికించు శివా!”

చిత్రము! భక్తులను రక్షించుట పరమశివుని బిరుదు. అనగా
అలంకారము. సేవ్యుల కింతకంటె ధర్మమేమున్నది? అలంకారమేము
న్నది? దీని పదునాల్గుభువనములలో చాటుశక్తి మాత్రము ఒక్క
నారాయణదాస మహాశక్తిగే గలదు. ఇది వినిమయము. రక్షణయొకరి
వంతు, దానిని ప్రచారము చేయుట యొకరివంతు వీరిద్దరు నసాధార
ణులు. సేవ్యసేవకభావము ఇట్లుండవలెగదా!

చివర కొక్క సత్యమును చెప్పుచున్నారు దాసుగారు.

“సత్యము నీదగురక్షణ
సత్యము నీభక్తులెల్ల సౌఖ్యముఁ గొంటల్
సత్యం బీశతకంబివి
సత్యత నాయన్నఁబ్రోవు సర్వేశ శివా!”

ఈ శతకము సత్యమనగా శతకాను సంధాతలకు మహాఫలము
మృత్యుంజయాత్మకము తప్పక సిద్ధించునని పరమ ఋషివలెనే పుణ్య
మును అందరకును పంచిపెట్టిడి బౌదార్యము దాసుగారిది.

మూడవది ముకుందశతకము.

ఈశతకారాంభమున సత్యనారాయణ స్తవమున్నది. ప్రతి పద్య
మునను నారాయణ శబ్దమున్నది. మకుటము మాత్రము ముకుందయని.
భగవత్తత్వమేకరూపమైనను మూర్తులు తత్ప్రతిపాదక మంత్రములు
భిన్నములుగావున మూర్తి భేదము నంగీకరింప వలెను. తాత్పర్యము
సత్యనారాయణ శతకమేయయ్యును కందపద్యాంతమున నాగణము
అమకదుగావున మోక్షప్రతిపాదకతాద్యోతకమగు ముకుంద శబ్దమును
సవిశేషణముగా మకుటీకరించి తమ తాత్త్వికతను స్పష్టము చేసినారు.

మొదలి శార్దూలముగాక సరిగా నూరు పద్యములు. అందరును తరించుటకీ కందములు వ్రాసినట్లు రచన ఫలమును పరబ్రహ్మసాక్షి కముగా పాతకులకు ధారవోసినారు. బిందు పూర్వక దకారప్రాసతోడి పద్యము చివర కూడ బిందు పూర్వకద కారముతో నాగుట పద్యమున కొక అందము సచ్చును. ఇది కేవల శాబ్దికమే యయ్యును అప్రయత్న సిద్ధముగావున వాక్యార్థాపకర్షకము కాకపోవుట చేతను అధమము మాత్రము కాదు.

ఈ ముకుందశతకము కుందప్రసూన గుచ్ఛము వలెనే గుబాళించు చున్నది. విరజాజి పొట్లమువలె పరిమళించు చున్నది. ఇందం దెందైనను సుఖింబంద భక్తియే యుపాయమని మదికి విందుగా రోగములకు మందుగా భక్తిని భావించి తరించిన మహాభక్తియోగి దాసు గారు.

“మందరధర! రారా! శ్రీత
మందారా! రార! పాపమర్దవరా! గో
విందా! రా! నారాయణ
కందళితానంద మూల కంద ముకుందా!”

ఆటలు మిరగిన బొలకృష్ణుని బ్రతిమాలుచు పిలుచు యశోదాదేవి ఆరటము ఆప్యాయము ఆహ్లాదము ఈపద్యమున నాలుగు వైపుల జూచుచు పిలుచుటలు తోచుచున్నవి.

హరవిలాసమున చిరు తొండవించి కథలో సిరియాళుని వండిన పిమ్మట పరమశివుడు పిలుపుమనగా తల్లి గద్గదనదద్గళముతో “రారా శరీగ్వంశ వారాశి హిమధామ” అని దిక్కులుచూచి పిలిచినది. తత్తద్వ్యంజన పాకగంధిలములైన అనయముతో వచ్చినాడు. అట్టి పద్య మురుదుగా గాన్పించు చున్నది. నే నరువది నాలుగు లఘువులతో నారాయణనే పిలువగా నీకంత సీసపద్యము కావలెనా అని శ్రీనాథుని వెట కారమాడు చున్నట్లున్నది. ఇద్దరు సార్వభౌములే గావున ఒకరి

నొకరు సరసములాడు కొనుట దొసగుగాదు. ఆసార్వభౌమునకు మీసలున్నట్లు నేనెఱుగను.

ఈ మహాకవి ప్రాసలను గాని ఉపములను గాని ఉత్తేక్షలను గాని అందుకొన్నచో బండ్ల నుండి గ్రుమ్మరించినట్లేగాని మహామేఘము వర్షించినట్లేగాని వేరుగాదు. ఆసేతు శీతాచలము తిరిగితిరిగి అన్ని సారస్వత ప్రక్రియలందును ప్రథమతంబూల మందు కొన్నవారే. పండ్లి కిలించి చిత్తమనుట వారెరుగని విద్య. సహృదయ మిత్రుల యెడల, నిగర్వులు నిరాడంబరులను నగు విద్వాంసుల యెడల వారుచూపెడి అపారగౌరవము అనన్యసామాన్యము, నాన్యతో దర్శనీయమును. ఒకటి రెండు పద్యములకే ప్రాసలందక గ్రుడ్లు మిటకరించి ప్రాసలే మార్పుకొనెడి నేటి చాలమంది కవుల కీశతకము పరమాశ్చర్యమును కలిగించుటలో వింతలేదు. ఇన్ని ప్రాసలును చమత్కారజనకములై సహృదయ విస్మయమునే గొలుపునుగాని వచ్చినవే వచ్చుచున్నవని అసంతుష్టి నీయవు.

అన్ని పద్యముల వెనుకనుండి పురాణగాథలు తొంగిచూచును. ఉదా.

“బందెలిదెద సమ నెదనిదె

పందెఱు నీకంటె మొండివాడనురా! గో

విందుండా! నారాయణ!

కందలితానంద మూల కంద ముకుందా!

హృదయమున భగవంతుని బంధించుట యోగులచేతనైనదే గాని మానవులకు గాదు. ముకుందుని హృదయమున బంధింతునన్న మాట సంయమిత్వ ద్యోతకము. గోవిందుండా! అని సంబోధించుట మరింత విశేషము. ముకుందున కాసంబోధన మిష్టము.

గోవిందేతి యదాఽఽక్రంద త్కృష్ణామాం దూరవాసినమ్

ఋణం ప్రవృద్ధ మిసమే హృదయాన్నాపరస్పతి”

శ్రాపడి గోవిందా ! యని పిలిచిన ఆ కేక ముకుందుని చెవులబడి అధమర్ణుని గావించినదట ! దీనికి తిక్కన “ఈగగరాని అప్పు” అని తెనిగించినాడు. అట్లే ఈ గోవింద పదముకూడ గోశబ్దాభిధేయార్థముల నన్నింటిని ఆవృత్తిచేయుచు అద్భుతార్థము నొసగుచున్నది. స్వామి దర్శన మిచ్చినను పోల్చుకొనలేక మఱపుచెందుట ప్రకృతిసహజమైన సత్యము. భగవత్తత్వము నెఱిగిన వారికందరికినీ ప్రపంచ మసత్యమనియే తెలియునట ! గర్వసంహసము భూతదయాభివృద్ధి వారికి పరమ సమ్మతములు. ఆయుశ్శేషమంతయు భగవద్గుణసంకీర్తనమునకే విని యోగింపజేయవలయునట ! ఇది భాగవతధర్మము. ఇదిగో !

“వీపాదఃకమల సేవయ
వీ పాదార్చకుల తోడి నెయ్యిమ్మునితాం
తాపార భూతదయయును
దాసమందార నాకుదయపేయగదే !”

దాసబుద్ధియు దాసకవిత్వము నీజాతివి. వారి కోరికచూడుడు ! ఎందైనను మిత్రులకందరకును భగవద్భక్తి నందింపుమనికాళిందీప్రియుని కోరుచున్నారు. ఈ శతకము వ్రాసి భగవదంకితము చేసి దాస హృదయము పొందిన యానందమునకు మేరలేదట ! ఇది సత్యము: సదా నందమును ఇంతలు వ్రాసి చిట్టచివర

అందఱు దరియించుటకే
కందము లాచంద్రతారకంబుగ మహిలో
నందెఱపుము నారాయణ !
కందలితానంద మూరికంద ! ముకుందా !

ఇది సర్వ ప్రపంచ సంసార సంతరణ వాంఛ. పరమ హంసలకు మాత్రము చెల్లినది. వీరికడచెల్లినది.

వీరు ఆంతరంగికవై రాగ్య సంపత్తి కలవారు. ఆశ్రమ స్వీకారము లేని పరమహంసలని నాతాత్పర్యము. ఈ శతకమెల్ల హృదయముతో

చదివిన నీయర్థము తెల్లమగును. ప్రతి పద్యము నారాయణ శబ్దాంకితము. మకుటము తదర్థవివరణము చేయుచున్నది.

ఆనంద కందము నారాయణుడే గదా! మిగిలిన యానందములు నిత్యములు గావు. అనిత్యములైన వాని ఆనందములుగా వేదాంతులొప్పురు. కావున పరమహంస సంస్కరణార్హమగు నారాయణ శబ్దమును పద్యాంతమున నిక్షేపింపక పద్యగర్భమున నిమిడ్చినారు. ఇది వారి ఆంతరంగిక నారాయణ పరాయణతను అర్థతః ధ్వనింపచేయుచున్నది. ఇది కావ్యభాషలో ఒక విధమైన శిల్పరచన.

నాల్గవది వేల్పువంద. ఈ వంద పద్యములును గండశిలల వంటి సీస పద్యములు. ఈ వంద పద్యముల కర్తము తడవులాడక చెప్పట ఎంతవారికేని యసాధ్యమే! చెప్పినచో తెలుగు దేశమున వానికి తెలుగులో నికడోకా లేదు. ఇది నాటు తెలుగు. దీనిని పాఠ్యగ్రంథముగా కూర్చినచో తెలుగు వారికి చక్కని తెలుగు పట్టుపడును. కాని ఇట్టి గ్రంథములు నిర్ణాయకుల దృష్టి కెక్కవు. కష్టములేనికమ్మని పుస్తకములు విద్యార్థుల మనసుల నాకట్టును గదా! విద్వత్తా సంపాదనము నేడు వెను వెను కలెనది.

కవి సింహాచల నారసింహుని నూరు పద్యములలో స్తుతించుచున్నాడు. అన్నియు సీసములు. ఉక్కు కంబమున నలవోకగా నావి ర్భవించినవానికి సీసమున సాక్షాత్కరించుటలో సంశయమేమి? అచ్చమైన తెలుగు వృత్తము సీసము. నాటు తెలుగు భాష. అసలు తెలుగు దైవ మప్పన్న. కవి వెలితిలేని తెలుగు మొలక. సంస్కృత భాషకు మార్దవ మాధుర్యములు లేవని తెగువతో పలికెడి తెలుగు డెందముతోనే ఈశతకము నిడిచినది.

‘యతో వాచో నివర్తంతే’ అన్న ఉపనిషద్వాక్య మందుకొని దృశ్యము నదృశ్యమునగు పరమాత్మతత్త్వమును అనిదం పూర్వ ధోర

ణిలో వణ్ణించినారు. తొలిచదువులే పరమాత్మను తెలియలేక మళ్ళినవి. వాని కందని నీవు నానాటు మాటల కందెదవా! నాటు మాటలతో మనకు అప్పుల నరసన్న సందించినాడు.

“వీనులు లేకీవు వినెదు కన్నులు లేక కనెదు” ఇది పరమాత్మ యొక్క సత్తను వణ్ణించుచు అతీంద్రియములైన సర్వకార్య సమాచారములను వివరించుశ్రుతి. అచ్చముగా తెలుగు మంత్రముగా ఆర్షదృక్కుతో ఉపాసించినారు. దాసనిశ్చయ మెంతనిక్కచ్చియో! పులిపాదుగు పిడుకబోవనొనట! పామునోటనైన చేయి పెట్ట వచ్చునట! మొసళ్ళ రేవున న్నానమునకు దిగవచ్చునట! పిచ్చికుక్కతో నేస్తము చేయవచ్చునట! నేను తప్ప మరేమియు లేదని కూడు కూటములకు మాత్రమురియాడు కొంటె మాటలు వినరాదట! భగవత్సంబంధములేని వాని సంబంధము పై కార్యములకంటె దుష్కరముగా వెల్లడించినారు. ఇదివారి పరమ నిశ్చయము. వెనుకటి కవులు కూడ ఈ నిశ్చయమును వెల్లడించినారు. కాన హృదయదఘ్నముగా ననుభవింపక అందలి మంచి చెడుగుల నాకళింపుజేసి కొనక దాసభారతి వెలువడదు. పరప్రత్యయ నేయబుద్ధి వారికిగాదు సరిగదా వారి శిష్యులకు కూడలేదు అంతటి స్వతంత్ర నిశ్చయముగలవాడు. అంతటి నిగర్వి. అంతటి రసోన్మాది. అన్నివిధములైన దినుసులు సమ్మేళన కలవాడు ‘నభూతో నభవిష్యతి’ గదా!

దాసచి త్తవృత్తి ఎంతచక్కగా తీర్చబడినదో:

“అక్కటా : యాయాస్తి తక్కువ పోతర

మెక్కువ బ్రదుకు నాకెట్లువచ్చె ?

వీపవి కాదిద్ది నేఁ గ్రొవ్వనన్ నల్పు

కొన్న సేగికి మారు కుడుచుంటే

తమగట్టుకొనఁ ద్రాళ్ళు దాదెచ్చుకొన్నట్టు

కోరి యీ చిక్కు తగుల్చుకొంటే

దిమ్మడు సీలూడఁదీసిన తీరున

నే నిట్ట పంటఁ గట్టెడవుకొంటి
ముదిసియున్ జెడ్డవాడుకన్ వదలకుంటి
బిడెమెడసి తగవరిలాగు ప్రేమచుంటి
నీగడుసు వెట్టివావినీవేలెదెట్లు!”
రెంట త్రాగుడు తిండి మెట్టంటు వేల్పు !

గడుసు వెట్టిదనము. గడుసుదనము, వెట్టిదనము. రెండునున్న
వాడే ! కావుననే నీవెల్లెలికొందువయ్యా ! గడుసుదనమును సింహ
ముఖముతో మాన్చి, వెట్టితనమును మానవ దేహముతో మటు
మాయము చేయుమని యభ్యర్థనము. చాల చిత్రముగ భావమును
ప్రకటించుట దాన సహజశక్తి. కంట తడిరాదట ! పొడిపొడిగా
నేడ్వ చేతకాదట ! వట్టిమాటల బండారముగాదురా బాబూ ! పొడి
యేడ్పులు నా చేతగావు. నేను బూటకములవాడను కాను. ఆర్ద్ర
హృదయముతో పరమార్థితోనే నిన్ను పలుకుదును. పాడుకొందు
ననుట.

మంచి నడవడి లేకపోయినచో భగత్సాక్షాత్కారము కలుగదని
ఉపదేశము. ఈ పద్యము ఒక గండరువు. అనుకొన్నట్లు శబ్దములు హత్తు
కొని యొడుగుట కవిపురాసుకృతపరీపాకము.

“దండము దండము దండము దండము
దండము వలమురితాల్పు ? నీకు.
జోహారు జోహారు జోహారు జోహారు
జోహారెరచిదిండి సూడ ! నీకు
గొండీలు గొండీలు గొండీలు గొండీలు
గొండీలు కడలి యల్లండనీకు
కై చాపు కై చాపు కై చాపు కై చాపు
కై చాపనలఁబుట్టుకంటి ! నీకు

అలకాపరి దీవెలకోల నీకు

మోడు పోయట్లు చెమ్మటలాడనీకు

మఱిమఱియు మొక్కులో పెరుమాళ్ళ నీకు

రెంట్రాగుడు తిండిమెట్టంటువేల్పు :

ఇందు పదముల పొనరు క్త్యము తద్గతమైన భావనై రంతర్యమును స్పష్టము చేయుచున్నది. దాసదృష్టి విశేషమిది. ఎన్నివిధముల పద్యమును మలచి విరిచి సతించి వ్రాయనగునో అన్నివిధముల వ్రాయగల శక్తి దాసశక్తి.

చివరిపద్యములు అచ్చమగుతే త్వమును భక్తినిచాటును. సాంసారికములైన పరిస్థితులన్నియు కల్లజంజాటములైనవి. ఇదివట్టి మాటగాదు. అను భావముతో పండినమాట. ఆపంటకు తరువాత పద్యము సాక్ష్యము. సమత్వబుద్ధి.

“విద్యావివయసంపన్నే పండితే గవి హస్తినీ

కునిచైవ శ్వపాకేచ పండితావృమ దర్శినః”

“సమశ్చక్రౌచ మిత్రేచ—ఇది పరమవైరాగ్య సంపద. ఈ సంపదకు వైరాగ్యము బీజము. కావున నీ పద్యములు కేవల వాచనికములుగాక అనుభవ పూర్వములనుట కుదురు కొనుచున్నది. వీరితత్త్వము భక్తిప్రధానమంటినిగదా! చివరికి వారు శ్రీనారసింహుని కోరెడిది ఒక్కటే! అది ధ్యానభక్తికాదు. అనన్యభక్తి. అదినిజముగా నొక వెట్టి. అదిలేక ముక్తిలేదు. తన ఆరాధ్యదైవమును పసికందునువలె, స్నేహితునివలె, సోదరునివలె, తండ్రివలె, దల్లివలె, భర్తనువలె, ప్రభునివలె, ఉపచరించుట, ఉపాసించుట

“నా ముంగిటన్ విల్పు నాయనా : నీకునే

బోయుదు నాబాడి పొట్టనిండ

నాపాలికిన్రమ్ము నాయనా : నిన్నుమ

లాకలోముంచి నీకాకమాన్తు

వాకుఁగొప్పించుము నాయనా ! వీమేను

నిమిరి నీబడలికల్ నెట్టివె తు

నాచెంత నుండుము నాయనా ! యనయము

నన్నులాగున నినున్గొచుకొందు

చెల్ల బిడ్డలహృద్భి కూడెల్ల - పలి నుండుతోనుంటివేనాటి నుండి యిట్లు

లానుమికనైన నావల్కాపానకంబు రెంటి త్రాగుడు తిండి మెట్టంటువేల్పు.

ఇది నిజమైన కవికిగావలసిన యార్తి. భాగవతమున నడుగడున ప్రత్యక్షమయ్యెడి భగవద్విషయకరతి. ఇదివీరికి పుట్టుకతో బట్టినది. ఎరువుకాదు.

శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారి మాస్వామిలోని యీ పద్యము గుర్తునకు వచ్చును, పౌర్వాపర్యముతోనిట బనిలేదు. ఏక జాతి ప్రయుక్తమగు భగవదుపచారరూప మనోధర్మమును మాత్రమే మనవిచేయుచున్నాను.

“కరితో బుట్టము కొంగుతో పునుక భిక్షాపాత్రచేబూని పం
స్కరణం బించుకలేమి మైజడలుమూఁగన్, బొజ్జ పెల్లకటన్
సురుగన్ ముమ్మొన కట్టతో తడుముకొంచున్ లచ్చిగేహంబుముం
దిర విచ్చున్ భయదీయభిక్షకత కంతంబెప్పు : విశ్వేశ్వరా !”

ఎందరెందరో పరమశివుని భావించినారు. ఆ శివమూర్తిని ఆ ఆదిభిక్షుని భైక్షవృత్తికి జాలిపడిన వారెందరు? అంతటి పరమూర్తి పూర్ణమగు హృదయమెందలు కవులకు కలదు? సరిగా ధూర్జటి తిన్నని ముఖమున జాలిపడినాడు. వీరు స్వయముగానే జాలిపడుచున్నారు. దాసకవిత ఉత్తమజాతిది. మహచ్ఛబ్ద విశేషణ యోగ్యమనుటకు ఇంతకంటె ఉదాహరణ మేమికావలెనో !

ఉపసంహారములో కవి సృష్టభరత్వము స్పష్టమగుచున్నది. నాటుమాటుతో చెప్పితినియ్యా ! నాలోటునెంచవద్దు. నానోరు తెలుగునోరు. ఇంకొకటి నానోటరాదు. వచ్చేనేని సహజముగా

నుండదు. నీ వచ్చమైన తెలుగు దయ్యమవు. — కాని ఒక్కటి. నా కేది లెస్సయో ! ఏదికాదో నేనెఱుగను. నాయం దేదొసగుండెనో గుణముండెనో నేనెఱుగను. నీవే గ్రహించి నాకు కావలసిన కోరికను ప్రసాదింపుము. ఎల్లప్పుడు నిన్నిట్లే పాడుకొనుచు నాడు కొనుచు చూరేండ్లు హాయిగా బ్రతుకనిమ్ము. ఇది దాస ముగ్ధహృదయ లక్షణము. మోక్షము కోరలేదు, కోరనక్కరలేదు. ఇంతకంటె మోక్షమున కధికారి యెవ్వడు ? అది స్వామికి తెలియదా ! కోరని కోర్కె నెనరుతో నొసంగుమనుటలో నిదిచిత్రము ! దాసుగారు సంసారమునకై తాపత్రయము పడినట్లు కన్పింపదు. వారు యోగివైఖరి భూత భవిష్యత్తులను దర్శింపగలవారు. తాను కవియై పుట్టినవాడు గావున తరువాతి వారికి వలసినంత స్తోత్రసంపదను త్రవ్వియిచ్చినాడు

ఐదవది సత్యవ్రతి శతకము. పద్యసంఖ్యా విశేషమును పురస్కరించుకొని లాక్షణికవచనము నందుకొని శతకమని వ్యవహారము సిద్ధము. శతకముగాక మతేమగునో యన్న అద్వితీయ దాస ప్రతిభా వైదుష్యముల కెత్తినమణి ధ్వజము; సమస్యాపూరణము.

చాలమంది యవధానుల నెఱుగుదుము. మహాశుకపుల నెఱుగుదుము. ఒక్క సమస్యను పూరించుటకే జన్మమెత్తినంత పని యగును. ఒకటి రెండు విధములుగా పూరించు నప్పటికే తడియారును. ఇదేమియో కాని ఒకే సమస్యను నూరు విధములుగా పూరించుట మానవసాధ్యమా ! నాకు మాత్రమిది ప్రశ్నయే !

ఇట్టి విషయమున ఒక సమస్యను నూరువిధములుగా పూరించి సెబాస్టియించుకొను నట్టి సామర్థ్యము నాయెఱిగినంతలో దాసుగారికే యున్నది. తడవు కొనకుండ ఒక్క ప్రాసతో వంద విధములైన విషయములను తెచ్చి పూరించుట. ఆపూరణలన్నియు నందదుకులు గాక రమణీయములుగా నుండుట ఎంత అద్భుతము. భారతీచరణ మంజీర ఝంజీరావములేగాని ఇవి పద్యములా అనిపించుట ఎంతసుకృతమో !

సమస్యాపూరణాత్మకమైనను నీతి బోధకమగుట చిత్రము! కావుననే దీనిని ప్రత్యేకముగా గాక శతక సంపుటిలో చేర్చుట. ఎన్నిలోకాను భవములు' చమత్కారములెన్ని? సత్యప్రకటనములెన్ని? ఆతీరులు గమనింపుడు. ప్రాసలవలెనే ఉపమానములు గూడ కుప్పలు తెప్పలుగా దొరలి వచ్చి పడుచుండును.

“బ్రతుకున సుంకంబెఱుగక
స్వతంత్రరాజ్యము సేయు ప్రభువు వలె, వతి
వ్రతవలె సహజకవి వలెన్
సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్”

సుంకమాసపడని స్వతంత్రరాజు వలెను, సహజకవి వలెను సత్యవ్రతికి సంతసమిచ్చునట! ఈ సమస్యలో కర్త సతతము అను శబ్దము. ఇది అవ్యయము. తెలుగున ముప్రత్యయము వచ్చినది. ఈ సతతశబ్దము త్రికాలార్థ గర్భితము. ఇది సత్యవ్రతికి సంతసమును కూర్చును. కాలమెట్లు కూర్చును? కాలా భిన్నమైన దైవము కూర్చును. దాసుగారు దేనినైన సహింతురుగాని అసత్యమును సహింపరు. సరిగా తిక్కన్నగారి తీరు కూడ ఇట్టిదే! వీరిరువురు వ్యాసహృదయ మెఱిగిన వారు.

“నడవడియను మున్నీటిం
గడవంబెట్టంగ నోడకరణిం దగి తా
నొడ గూడుననిన సత్యము
గడచిన గుణ మింక నొండు గలదే యరయన్—
“సర్వ తీర్థాభిగమనంబు సర్వవేద
సమధిగమము సత్యముతో సమముగావు”

ఇది సోమయాజిసూక్తి. ఆసూక్తికి ఈ నూరుపద్యములు వివరణము. అని తాత్పర్యము. సత్యవ్రతి హృదయము స్వతంత్రప్రభువు వలె నిర్భీకమై, పతివ్రతవలె ధర్మాధారమై, సహజకవితవలె సత్యానంద

మయమై యలరారుటలను చక్కగా చిత్రించినాడు. ఈ మువ్వధము
లైన యానందములు చిదచిదీశ్వరానంద సహవ్రతములు. దాసభారతి
చిత్రముగా మహావిషయములను పాఠకహృదయముల హత్తించును.

అసత్యవచనుడు తేలుకాటువలె కన్పించకుండ మిక్కిలి బాధిం
చునట. ఆ బాధ ఓర్వరానిది. అప్పుడు మంత్రమహిమ కావలెను.
అరగా అసత్యములానువాడు వానితోవన వాడు ఇచ్చవచ్చిన దబ్బర
లాడుచు పోగా అవి తేలు కాటువలె సజ్జనులను బాధించి తీరునుగదా!
అప్పుడు అసత్యములు విన్నవాడు నిదానించి యాలోచించవలెను. మంత్ర
శబ్దమునకు దేవతా విషయక వర్ణాత్మకత్వమేగాక ఆలోచనమన్న
యర్థము నున్నది. ఆలోచించి నిజమెఱిగిన వానికి మంచి సంతోషమే
కలుగును. దుర్బలుడైన వానికి పుండు లేచిన అది క్రమముగా వ్యా
పించి ప్రాణాపాయము కలిగించినట్లే అన్యతవాక్యము ప్రాణహాని కలి
గించి తీరును. - అసత్యము మెల్లగా చోటు చేసికొని క్రమముగా రోగము
వలె వ్యాపించి పుండయి ప్రాణములు తీయుననుట అనుభవ దూరము
కాని విషయము.

కొన్నిలోపములను నిర్భయముగా చాటెడి ధైర్యము దాస
భారతి సొమ్మే!

“క్రతువు మిషపెట్టి దనముల

నతి నిపుణతఁ జెనటి కూర్చి యాలికి నగలన్

మితి మీఱఁ బెట్టి పొలియఁగ

సతతము సంతసమొనంగు సత్యవతికిన్”

వీరిహృదయము హింసాత్మకములైన క్రతువులను మెచ్చదు.
వీరి వాఙ్మయములో పెక్కుచోట్ల సే విషయము ప్రస్తుతము. హింసా
రూపదోషమే గాక, యజ్ఞము మిషతో సంపాదించి దానికై వినియో
గింపక భార్యకు నగలు చేయించు కొనువాడు ఎన్నడేని నీచముగా
మరణించునట! - అప్పుడు సత్యవతికి సంతసము.

“యతి వేషమ్ముంగై కొని

మతిహీనుల చెదరగొట్టి మాటున ధంభం

దతిభోగముల కృశింపగ” — సత్యవ్రతికి సంతసము.

అదికిన బూజెద పట్టెలు, ఉదికిన మడివోవతి గాఢ్తులు; నదీ
స్నానాదులు సత్యముతో సమములుగావు. అని వీరి సత్యసన్నిహిత
సిద్ధాంతము. మతి దంభముతో కావించెడి చక్రాంకితములు; హోమ
వ్యాజమున కావించెడి పశుహింసలు సత్యఫలము నీయజాలవు. ఇది వీరి
సిద్ధాంతము.

ఇట్టి క్రమముతో నీ వంద పద్యములు సమస్యా పూరణ రూప
ముతో శతకమై నీతులను ధర్మములను లోకమున కందించు చున్నవి.

ఇది పంచశతిలోని విషయము. దాస పంచశతి లోకతత్త్వమును
దైవతత్త్వమును మానవ మనస్తత్త్వమును చక్కగా చిత్రించినది. దాసు
గారు చిత్రింపలేని దేదియు లేదని నానమ్మిక. ఎంతటి మహావిషయమున
నైన అలవోకగా ప్రస్ఫుటింపజేయగలరు. ఇది పుంభారతీ స్వరూపము.
నానా విధరసవత్కలా సర్వస్వ మణి మంజూష దాసుగారు. ఒకపుడు
బ్రహ్మకును సరస్వతికిని ప్రణయ వివాదము పోసగించిది. బ్రహ్మ కొంచెము
తొందర పడినాడు. సరస్వతి కొంచెముగా గర్వించినది. ఎవరి ఆత్మ
విశ్వాసము వారిది.

‘నాయవి నాల్గు మోములు’ అన్నాడు ‘అవునా’ అని అవహేళ
నాభివ్యంజకమందహాస మొలికించిరది. ‘ఎటు ముద్దిడెను?’ ఇది బ్రహ్మ
ప్రశ్న. ఇప్పటికి బ్రహ్మమాట నెగ్గినట్లే యున్నది. విజయ సూచక
మందహాసమున చేసినాడు. సరస్వతి యనంత ముఖయన్న సంగతి
ఆసమయమున బ్రహ్మమనస్సున మెదలలేదు. ‘అనంత ముఖన్ ననునెట్లు
ముద్దిడంబోయెదొ’ వాణి పరిహాసించినది. అప్పుడు చతుర్ముఖుడు గితుర్ము

ఖుడైనాడు. ఎవ్వరికిని జెప్పికొన వీలులేదు. గృహకలహము, అందును ప్రణయకలహము. ఉన్నట్లుండి నలువ నారాయణదాసైనాడు. సరస్వతి సిగ్గు బరువున తల వంచినది. జితాస్మియన్నది. ఇది దాసత్వము. ఇది మధుర సరస్వతీ మనస్సహోవర వికసిత పుండరీక మధుర మాధ్వీక ప్రపంచము. బ్రహ్మ ప్రపంచములను ఉపాదాన కారణ సామగ్రీ సముల్లా సముతో చిత్రింపగా; మధుర సరస్వతి మనోహర రసభావ ప్రపంచమును సృష్టించి ముగ్గురు మూర్తుల విలాసములను చిత్రించినది. ఈ చిత్రణ అపూర్వచిత్రణ. రసవత్కల్పనా పరమోదాహరణ భూమి. కవి సహృదయు లక్కడనే కదా విశ్రమించుట.

దాసుగారట్టివారు. దాసభారతి యిట్టిది.

“ప్రాంకులభ్యే ఫరే లోభా దుద్బాహురివ వామనః

అన్నట్లుగా నాకు మిగిలిన పనికి నేను బూనితిని. ఎంత నిర్వర్తింపితినో? కలనో? నేనెగఱును. పెద్దల యాదేశమును సంతరించితిన్న సంతోషమేగాని వేరు కాదు. సమగ్ర సందర్శనము చేయలేక పోతిన్న బెఱుకు నాకులేదు. శ్రీవిశ్వనాథ సత్యనారాయణగారే యిట్లన్నారు.

“ఈయఖిలమ్మునందు. బరమేశ్వరుఁ డెట్టుల నిల్చియుండెనో ఆయఖిలమ్ము వచ్చి తనయంతన నుండెన ఆదిభట్ట నా రాయణదాసులో హరికథా కృత భారతి సర్వశిల్ప విద్యాయుతి సంస్కృతాంధముల యాకృతియై పెఱమూర్తులై మఱిన్”
అంతవారట్లనగా నేనే మనగలను?

దాసభారతిని వర్ణింతు నందునా? మధుర సరస్వతి మాధుర్యము సగ్గించి మూగవోవనో?

నాయపి నాల్గు మోము 'లవునా', 'యెటు ముద్దిడె' దంచు నల్వ ఆ ప్యాయముగా హసింపఁగ, - 'ఆనంతముఖన్ నను నెట్లు ముద్దిడం

బోయేదొ' అంచు చెల్వనగ: 'ముద్దిదెదన్ గను' మంచు చల్వ నా
రాయణ దాసుగాగ-త్రవనందు సరస్వతికిన్-నమస్కృతుల్

ఇక సెలవు.

అది బ్రహ్మ సభ. ఉష: కాలము.

ఆ ప్రదేశము చూచిన గురుతు నాకులేదు. ఏదో చిత్రమైన
ఒక అనుభూతి. అట తమస్సులేదు. దుఃఖము లేదు. అలుపులేదు.
ఆత్మానంద కరమైన ఒక సన్నివేశము. దూరదూరముల నుండి
ఉదాత్తానుదాత్త స్వరిత మనోహరమగు వేదధ్వని వినిపించుచున్నది.
అధ్వని తరంగములలో నాయాత్మ మంద పవనడోలా విహార సంతృప్తి
కుసుమసుకుమార పరీమళ రేఖవలె పరవళించుచున్నది. అది సార-
స్వత మూర్తులు కూడిన ఒక సభ.

ఏ దేశమునందేని ఏభాషయందేని విద్రోహాత్మకములైన పరిణా-
మములు ఏర్పడినచో నట్టి సభ జరుగును. ఆ సభకు సర్వవేదాధికారి
యగు బ్రహ్మయే అధ్యక్షుడు. శ్రీవైకుంఠమున పరమాత్మకు నిత్య
సేవా విశేషముల నిమగ్నులైనవారు సైతము ఆసభకు వత్తురు. అది
ఆసభతీరు. ఈ విషయమంతయు నాకంటె ననుభవముగల పెద్దలు
చెప్పుకొనుచుండగా నేను అచటనే వింటిని. ఆ సభను తప్పక దర్శింప
లెనని యుత్కంఠ పెరిగినది.

ఎంత నడచినను ఆసభ దగ్గరయైనట్లే యున్నదిగాని దూరముననే
తోచుచున్నది. తేజోవేగముతో తొందరించితిని. ఆసభ తీరు ప్రదే-
శము వద్దకు చేరితిని. నావంటి వారు చాలమంది సభా సందర్శన
సముత్కంఠతో వచ్చిచేరిరి. వారందరు ఎన్ని దేశములవారో ! ఎన్ని
భాషలవారో ! చెప్పలేను.

గంధర్వులు కిన్నరులు కింపురుషులు మొదలగువారు విచ్చేసి నట్లు రామాయణభారత గ్రంథములలోని వర్ణనలనుబట్టి వారి రూపులనుబట్టి గ్రహించితిని. మందాకినీ చామికర తామరస గంధబంధు రోదారములగు దీప్యవాయువులు నూతనోత్తేజమును కలిగించినవి. పుణ్యప్రవాహముల స్నానములు చేసినట్లెనది.

అంతలో “పతిత్సమగాయన్నాస్తే.” మొదలుగా తైత్తిరీయము నందలి విధానముతో సామగానము ప్రారంభమైనది. ఋషులు దేశ తలు వరుసలుగా వచ్చి సభ నింపుచున్నారు. ఆ సభలో శాస్త్రార్థము ప్రారంభమై క్రమముగా కావ్య పరీక్షణమువరకు వచ్చినది. అప్పుడు నారాయణ తీర్థులవారు, జయదేవులు లీలాశుకులు, పోతన్న, రూప గోస్వామి ప్రభృతులు కొందరొకచో దర్శన మిచ్చినారు. కృష్ణలీలాతరంగిణి గీతగోవింద కావ్యములనుండి గానముచేసిన పిమ్మట తుంబురు నారదులు విచిత్రమైన ప్రశ్న వేసినారు. నౌత్యమునకు శాస్త్రములు సాధనములా? భక్తియా? అని. అప్పటి వరకు తదేక బుద్ధిగా నున్న సభ కించిచ్చలితమై సమాధానమునకై బ్రహ్మనాలుగు ముఖములవై పు నిశ్చలముగా చూచుచున్నది.

బ్రహ్మ నాలుగు మూలలు కలయజూచినాడు.

ఎక్కడనుండియో శంభో యను కేక వినిపించినది. అది మానవ మాత్రులైన వారి కంఠమునుండి వచ్చెడి ఆర్తితో నిండినకేక. ఆధ్వని యే వాయుతరంగములలో తారాడినదో ఆ వాయుతరంగములు సభలో వ్యాపించినవి. ఆగాలితాకిడికి పీఠాలు మోగినవి. మద్దెలలు ధ్వనించి నవి. తంబురలు శ్రుతులు సరచేసికొన్నవి.

అంతలో నొకమూర్తి ప్రత్యక్షమైనాడు. పెద్దమీసాలు. గిర జాల జలపాలజ్జిత్తు పీనకవాలు వక్షము. మాంసల వృషస్కంధము. పీఠరాజానుబాహుభుజములు. ఫాలభాగమున కుంకుమబొట్టు. నడుమున

కాసె. చెంగావి పట్టుపుట్టము. కాళ్ళ గజ్జియలు. పురుషమోహనా
కారమైన ఒకవ్యక్తి.

అయినయే నారాయణదా సనిపించినది. ఒక యామమాత్ర
కాలము సంస్కృత భాషలో హరికథామృతమును వర్ణించినదా మహా
పురుషమేఘము. బ్రహ్మ నాలుగు ముఖములతో నెనిమిది కనులతో
మహానందము నభివ్యక్తము చేసినాడు. నారి యన్నదమ్ములు వచ్చి
నారు. ఎపుడో తాను మహాశుద్ధోరణిలో వ్రాసిన చెప్పిన పంచశతిని
వినిపించినా చామహాకవి. ఆసభకు తెలుగుతోనంత పరిచయములేదు.
సంస్కృత సమాసముల నానందించి మెచ్చినారు.

ఆదర్శము దర్శనమే! నేను దార్శనికుడనుగానుగదా! సంగీతమా!
నాట్యమా! వీణావాదనమా! మృదంగనిస్వానమా! కవిత్వమా!
శాస్త్రోత్పత్తి వేత్తతయా! హరికథా రచనమా! ప్రవచనమా!
అచ్చమైన సారస్వతమూర్తి దాసుగారు. పనితనమున గలిగిన శిల్పదర్శ
నముకంటె నీదర్శనము పరమోదాత్తసుందరము.

చిత్రము! మరల వెళ్ళునపుడు వారు జయదేవాది మహా పదకవి
సమూహములో నడిచుచున్నారు. నేను 'దాసోహ'మంటిని. 'నారాయణ
దాసోహ'మన్నారు వారు. ఒకని మేషము వారునన్ను, నేను వారిని
తెప్పవాల్పక చూచికొంటిమి. ఇప్పుడు మీ శతకములకు పీఠిక వ్రాయు
చున్నానంటిని. చిరునవ్వుతో దాసదర్శనమైనది గదా అన్నారు.
ఇది దాసదర్శనమైనది.

నాయందలి నిర్వాజ ప్రేమతో ఆదరముతో ఈపీఠికారచనా
గౌరవమును నాకు దక్కించిన శ్రీ కర్రా ఈశ్వరరావు గారికి ఆజ
న్మాంతము కృతజ్ఞుడను. ముద్రాపకులు శ్రీ కర్పూరపు రామకృష్ణ
మూర్తిగారు ముద్రాపకప్రశస్తి కర్తులు.

“సరస్వత్యాస్తత్త్వం కవినహృదాయాఖ్యం విజయతే”

కోగంటి సీతారామాచార్యులు

శ్రీ

సూర్యనారాయణశతకము

- మ॥ ప్రత్యక్షంబుగనీవురోక మలరింపం బెంపఁద్రుంపంబశీ
విత్యంబుంబొడఁ గాంచుచుండి యుజనుల్ని భక్తులైయుండఁబో
కత్యంతంబును లేనిదై వముల నూహంబున్ని నేవింతురో
స్తుత్యప్రాభవయే మొకోభువనబంధూ సూర్యనారాయణ॥ 1
- మ॥ ఆరవింద ప్రియనీవుదూరముగు నష్టయ్యయ్యొదు ర్దాంతదు!
స్తర మోరాంధతమిశ్రమగ్న మయిభూతవ్రాతమా పత్పరం
పరలబొందును నీదుతత్వమెడలిం పన్నర్వమున్నూ న్యమో
నరయన్నీ వెచరాచరంబులు మహాత్మా సూర్యనారాయణా 2
- కా॥ జారుల్పోరులు విద్రలుంగలలు కాసల్వాతరోగంబులు
న్మారక్రూరశీలీముఖ ప్రబల సంతాపంబులున్ మోఘూర
కారావంబులు దిగ్భ్రమల్మటిదురూహల్పిడలుం బూచులు
న్నీరమ్యాతపమందుఁగల్గు తెటుతండ్రీ సూర్యనారాయణా॥ 3
- మ॥ వనజంబుక్కినువిచ్చిచూడ గలువల్వాడన్దమంబూడఁజె
ల్మివిజక్రంబులుగూడఁ దెమ్మెరలకున్నేదీగెల్లాడవే
డ్కనునానావిధపక్షి సంఘములు పాడన్దాపసు లే్వఁడనీ
వనురాగంబునఁ దూర్పునంబొడమెతయ్యా సూర్యనారాయణా॥ 4
- మ॥ నలునై నంభువిరోనఁజూపి పరిమాణం బెంతయోకల్గుచు
క్కలకుంజాబొనరించి భూమిజలమింకంజేసి దారాధరం
బులమింటం గలిగించి శూన్యముసకుం బొల్మేరఁగల్పించురా
యెలమిన్నీకర కౌశలంబహహమాయీ సూర్యనారాయణ॥ 5

మ॥ తమముంగొట్టు ఫిరంగిగుండయవదూతల్పోవుకై వల్యగే
హమజీవృత్తనిదానమాసకలరో గారణ్యదావాగ్నిచ
క్రమమందేహధరాధర ప్రబలవజ్రంబాత్రిమూర్తి స్వరూ
పమయింకెట్టులవిన్నుఁబిల్వఁగనప్పాసూర్యనాయకా॥

6

మ॥ అవురాయెఱ్ఱమతాబుపోల్కినుదయాస్తాద్రిద్యయిందేరివి
న్నువిలోకింపఁగవచ్చుఁదక్కునభమందుంజూడశక్యంబుగా
దువివేకింపఁగబాల్యవార్ధకము లెందుంజల్లగానుండియి
బ్బువినంతాపముఁజేయలేనిదినిజంబోసూర్యనారాయకా॥

7

మ॥ నిరతంబున్నినుఁగొందఱుజ్జజనులగ్నివాప్రకంబంచుఁకొగొం
దఱులోకాయతనేత్రమంచుమణికోంధర్తస్తసౌవర్ణభా
సురగోళంబవికొందఱున్ద్యమణివంచుంబాపురేపోల్పుచుం
డిరిజాత్యంధులుదంతినాధువలెఁదండ్రీసూర్యనాయకా॥

8

మ॥ తొలిరంగెద్దియు లేవినీకిరణసందోహాబువాశ్శీకరం
బులనానావిధవర్ణయుక్తమగునప్పోల్కివిన్నినాకని
ర్మలనిర్లేపితనిత్యకేవలపరబ్రహ్మంబునీవయ్యుని
మ్మలమాయఁబలురూపులంజెలఁగెదబోసూర్యనారాయకా॥

9

మ॥ ఉదయాద్రిన్నినుఁజూచినంతవెఱనెఁతోపాఱుచీకట్టువెం
టఁదగుల్నీపథకోడివావిదగుకూనల్పదులన్నీడలై
యెదుగన్వావివిరేయితల్లికడకో హూతూర్పునంబంపునీ
దుదయన్నాతరశూగణింపగుణసింధూసూర్యనారాయకా॥

10

మ॥ నహజంబెవ్వరికై నప్పద్దియునునాశంబంచుసూచింతువీ
వహహూతూర్పునఁబుట్టిపశ్చిమముంనందస్తంబునుంబొందిప్ర
త్యహమున్లోకవిడంబనార్థమయినిత్యాద్వైతభావంబున
ప్రహినోప్పారియుపేసకాఁడవయియన్నాసూర్యనారాయకా॥

11

శా॥ నీవొక్కండవనాదికారణఁడవున్నీమాయసంభూతులౌ
జీవులజ్జువునందుసర్పమటుయోచింపంగవిత్యప్రమో
దావష్టబ్ధజగంబునందుభ్రమచేనత్యంతమునోకము
న్పాపింతు రైలివందియున్దెలియక బృహూర్యనారాయణా॥ 12

మ॥ ఒకచోమందతయొక్కచోసమతవేరొక్కంటఁదీక్షత్వమిం
కొకచోనన్నియునుంగ్రమంబుగనదాయొక్కొక్కచోఁగల్గియు
న్పకటాభావమదృశ్యదృశ్యగతియున్పాపించుజ్ఞానంబునీ
యకలంకద్యుతిమాడ్కినిజ్జగతిసయ్యాసూర్యనారాయణా॥ 13

మ॥ కమలాశిన్వికసింపఁజేయునెడశృంగారంబుహాస్యంబుదు
ర్దమమందేహతమిస్రమారణముననొద్రాద్భుతోద్వీరసం
క్రమభీభత్సభయానకంబులులసత్కారుణ్యముందావకీ
నమహాభక్తులయందునస్తగిరిపొంతన్పాంతభాషంబునీ
వమరంజేయుదునిత్యవిర్గుణఁడవై హాసూర్యనారాయణా॥ 14

శా॥ నీకంటెన్మఱివేరులేదయిననిన్నేనీవునానావిదా
స్తోకస్థావరజంగమాభిలజగచ్ఛోద్యంబుగాఁబన్నుచు
స్వీకన్పత్వరజస్తమోగుణములస్సీడింతువాహాకల
న్లోకంబెల్లమనంబెయైనగతినెంతోసూర్యనారాయణా॥ 15

మ॥ తరమానీదగుదివ్యతత్త్వమిదమిత్థమ్మంచుయోజింపనె
వ్వరికై నన్మఱియూహనేయుకొలఁదిన్పల్మాఱుసందిగ్ధమా
నరయన్నెమ్మదిదీనివిశ్చలముసేయనాదుగాలోమము
న్సరినిల్పన్వశమెట్టులార్తజనరక్షసూర్యనారాయణా॥ 16

మ॥ సరవిన్నేఘములందుఁజించిలతనక్షత్రంబులన్ దేజము
న్మఱియున్వేడిమిజాతవేదునెడజ్యోత్స్నాపూరముంజంద్రునం

దురహః జూక్తియు నే త గోళములయందు న్నెక్కువర్ణంబుల
ద్దిరభూతంబులఁగల్గునీవలనఁ గాదేసూర్యనారాయణా॥

17

శా॥ ఏకేషేతయినట్లు సంసృతిమదీయేచ్ఛాకృతంబయ్యునా
కాకల్పించెను శోకబంధమననేలా మెట్టవేదాంతినీ
వేకార్యంబును గారణంబనుచు విన్నే విత్యముం గొల్పినీ
యాకారంబున భక్తుఁడుండఁ బరమాత్మాసూర్యనారాయణా॥

మ

18

మ॥ మనసన్దర్పణమందు మాత్ర మేతలంపన్నాడవచ్చున్దగం
బును బల్మాఱును ము ప్తిదావివెనువై పూటోలికూన్యాకృతి
న్గనుపర్చున్మఱిదృశ్యమిద్దిమృగతృష్ణావైఖరిన్మాయయా
ననమానీవెనమ స్తసాక్షివిమహాత్మాసూర్యనారాయణా॥

మ

19

మ॥ సరిగాబొద్దులు విన్న భావముగహంసల్పత్తుగాఁ దార్కికు
ల్పరమాణుస్థితిగా బహుప్రకృతిగాఁ బల్మాఱుసాంఖ్యల్సదా
ధరమీమాంసకుల్లెల్లఁగర్మగఁ బరంధామంబుగా యోగులం
దురునే నోమఱినీవెసర్వమవియందున్సూర్యనారాయణా॥

మ

20

మ॥ పరఁగన్జీవులు సఁచరింతురధరోర్థ్యప్రక్రమత్వంబుగా
నయన్వేండియు నామరూపములు శూన్యంబంచుసూచించుఁ ద్వ
త్కరముల్గుండ్రగవింటి కొప్పుదగురంద్రప్రోమముఁ జొచ్చియ
ద్దిరభూతాణుపరీవృత్తింబులయి ధాత్రిసూర్యనారాయణా॥

21

శా॥ నీభక్తుంకగువాఁడెరూపబలకాంతిన్దైర్యలక్ష్మీయుతుం
డౌభావింపఁ గనర్వభూతసముఁడౌనత్యంతసత్యప్రతుం
డౌభవ్యప్రతిభాన్వితుండగువదాన్యశ్రేష్ఠఁడౌభ్యాతపూ
తాభిఖ్యుండగుదీర్ఘజీవియగునన్నా సూర్యనారాయణా॥

22

మ॥ తలఁపన్వెట్టివితాననిజ్జగమనందర్పంబుగా విత్యని
ర్మలసంపూర్ణ విరీహ నిర్గుణపర బ్రహ్మంబునీవయ్యుని

ట్టులిగావించెదవన్ననమ్మకమదెట్టుల్లోఁచులోకంబుల
న్నలుపన్జితముకన్నకొరణమెదన్నసూర్యనారాయణా॥

23

మ॥ అనయంబార్తులఁబెంచుఁగల్గవలుకండన్యాయఁజెత్తార్జునఁ
బునుగైకోఁడుపరోపకారమునుసల్పు నెబ్బదలంజేరిన
ద్విసయఁబున్నమపర్చుభూతసముఁదోఁదెల్లంబుగాఁగియశ
మ్మునుగీర్తించుఁదరించునజ్జనుఁడుబాబూమూర్తినారాయణా॥

24

మ॥ దయతోఁబ్రాణులనెల్లనాత్మవలెసందర్శించుచున్నాధునం
చయముఁగొల్పుచుమానృతఁబనుచుయుష్మత్పాదసంకేరుహ
ద్వయమువ్విక్కిలిభక్తిమైసతతమున్ద్యానించుపుణ్యాత్ముఁడే
భయమున్బొందఁడునీకృపామహిమనస్సాసూర్యనారాయణా॥

25

మ॥ సరిగాసంపదగల్గునప్పుడుమహాసౌఖ్యోన్నతిఁబొందిప
ల్మఱుఁసర్వజగంబబద్ధమనిసంభాషించువేదాంతియ
ద్దిరకష్టఁబుఱవంతవచ్చు నెడనార్తిఁగుందిసంరక్షితై
పరులన్వేఁడువివేకముందొలగియస్సాసూర్యనారాయణా॥

26

కా॥ నీకంటెన్మఱిదిక్కు లేదువడినానేరంబులన్సైఁచియీ
లోకంబందుననంజీరంబునిచియేలోపంబురానీకనన్
నీకీర్తింబ్రకటించవిమ్ముకడువిన్నేనమ్మకొన్నాఁడనే
వీకుఁబిడ్డఁడనుమ్మజ్ఞానకముగొంటేసూర్యనారాయణా॥

27

కా॥ నీదాసుండగువావికాపదలురానేరావుకష్టబ్బిన
మ్మాదినీకులునిల్వనట్లువడినెంతో దూరమైపోవుత్వ
త్పాదాంభోరుహచింతనౌషధముదప్పన్లేదుపాయంబువే
రేదైనన్పవరోగమూఁడుటకుఁదండ్రీసూర్యనారాయణా॥

28

మ॥ అకలంకంబగునీమహామహిమనత్యంతవ్రమోదంబుతో
సకలశ్రోతృసుఖవహంబుగలసత్సంగీతసాహిత్యభ

వ్యక్తశాకల్పనఁజేయుదాసులకుదీర్ఘాయుశ్శుభారోగ్యము
ల్పకటాభీష్టములన్నియుంజెలఁగనీరాసూర్యనారాయణా॥ 29

మ॥ తొలుదొల్లన్యనితాదిభోగములివెంతోబల్కుభాభాసము
ల్లలఁపంగక్షణభంగురంబులటుమీఁదస్థిర్లుదుఃఖాకరం
బులటంచుఁబలుమాతెఱింగియునుసమ్మోహంబుతోమానలే
రిలనాబోటులికెట్లుకాచెదవొలంద్రీసూర్యనారాయణా॥

30

మ॥ కట్టామూర్ఖుడఁదామసుండదురహంకారుడనజ్ఞుండనే
విట్టుల్చేనునఁబడ్డగుడ్డిపశువఁదెద్దావినాడెంబుగ
న్నెట్టంజాలక దేహయాత్రగొనుచుంటిన్మోహశోకంబుల
న్నిట్టల్లాడుచునెట్లుప్రోచెదవొతంద్రీసూర్యనారాయణా॥

31

మ॥ బండ్రాతిస్గరఁగింపఁజాలెడుఘనధ్వనంబుతోభాస్కరా
పుండ్రాంచన్ముఖపద్మసీదుయశమున్నొల్పారఁకీర్తించున
న్వేంద్రంబొకఘమంటనీకకరుణస్వీషించిరషించుమో
లంద్రీసంశ్రితలోకబంధవమహాత్మాసూర్యనారాయణా॥

32

మ॥ ఆయయోనీవయిభక్తినామదిదృఢంబైనిల్వకుంటన్నదా
మెయికింగొంచెముబాధగల్గునపుడిమ్మైమర్త్యభైషజ్యము
న్సయమూఢాత్ముడనైకొనస్వలనెవావ్వానీవుగాకెవ్వఁడా
రయవైద్యుండుభవాధిమాన్పుటకునొరాసూర్యనారాయణా॥

33

మ॥ అపురాసర్వచరాచరేకుండవువిత్యానందతేజోమయుం
డవుకారుణ్యపయోదివంచునిమవేక్షన్నమ్ముకొన్నాడన
న్నవిలోకింపుముచల్లగాభయములన్నోదోలునీకన్నది
కెవరున్నారుమొతొలికించుటకుఁదంద్రీసూర్యనారాయణా॥

34

కా॥ నాభీతిదొలఁగించివక్కుననునన్నవివించినావద్దిరా
నీభక్తావనచాతురింబొగడఁగానేనెంతవాడన్నతీ

లోభుఁడంగడుమూఁడుఁడన్జపలుఁడన్లోకేశపద్మాపతీ
నీభృత్యుఁడనునన్ను నేమఱకుఁడ్రీసూర్యనారాయణా॥

35

మ॥ వర్షంబున్నకనియకాకఁమునన్వ్యర్థంబుగావారిదో
తక్కుత్వంబుఁగలిగించెదేలనిటులుబ్రక్రీవిధానంగడున్
హర్షంబుఁజెడిచ్రాణులెండెఁడుఁద్వరన్రక్షించుమాతంద్రీబ
హ్మార్షిప్రస్తవవీయమానకరుణాధ్యాసూర్యశారాయణా॥

36

మ॥ నెఱిసిలీలఁటనైఁసమస్తజగముల్నీలోనఁగల్పించుచు
స్ఫురిగావేదముఁబునన్సృజలకున్గర్త్యముందెల్పుచు
నృతీకూటస్థుఁడవైనసెదపదపద్మంబుల్మదిన్గొల్చున
న్దురితఁబీవయిసంబనీకుశ్రీతబంధూసూర్యనారాయణా॥

37

మ॥ జలమందజ్జితచేఁజొరంబడిశ్రమన్జానున్నచీమన్సృప
న్పలుమాతొడ్డునవైఁచినందిరుగనాపంబద్దియఁజేరున
ట్లెలదుష్కార్యములఁచుముగ్గుననునీవెంతోదయన్దేల్చిన
న్పశిరాసల్పెదనేరముల్మఱియునప్పాసూర్యనారాయణా॥

38

మ॥ కలలోనీదగుదర్శనఁబిడిమహాకారుణ్యముంజూపినా
కలరన్నీడుప్రసాదమిచ్చితివియాహాకావిరూఢిచ్ఛవ
ద్విలసచ్ఛక్తిమహాత్వముమ్మిగులఁజుర్విన్మానపుల్నముగ
ఘ్రేలమిన్నయెడదివ్యశక్తివిడుతంద్రీసూర్యనారాయణా॥

39

శా॥ నీరంబెంతయులేవియప్పుడుఁడున్నిశ్శబ్దమైప్రాణిసం
చారంబేమియుఁగానరాకమఱివిస్సారంబునొచోటవాః
పూరంబబ్బహతాత్తుజతులుముదంబుంజూపుచందాననీ
కారుణ్యంబుననార్తులందెదిగవేడ్కసూర్యనారాయణా॥

40

మ॥ యుక్తాయుక్తమేఱింగియున్విహతులెన్నోమార్లుబోధించినన్
నక్తంబుందివముగ్గుతాఘములకున్సంతాపముంబొందియు

స్పృక్తిస్సస్పృజియంచ చుండియునుమానంచాలదుస్సంగమా
పక్తిన్నవ్వికనై నత్రోపుక్రితంజేసూర్యనారాయణాః

41

మ॥ పెనుకొండలక్రిందఁ బెట్టుకొనియున్నానలకై దేవులా
దునటుల్మామకచి త్తనమ్ముఁ నెట్టున్మామకొన్నట్టివి
న్ననజస్రాక్రితనత్పద స్పృహ బదున్మానియా రోగ్యమి
మ్మవినేమ ర్తఖిషక్కులన్దఁ ననేలాసూర్యనారాయణా॥

42

మ॥ శిష్టాచారమునల్పతేనుమతిదు శ్చేష్టల్విడన్జాలబల్
నష్టంబొందియొ నీదాబ్బములదెఁదఁబుంగమిమ్మిచ్చితే
నిష్టంబుండియొ దెన్నెఱింగియునుదుర్వృత్తిన్వడిన్మాననే
గష్టాత్ముఁడనుగాచెదెట్లునను వింకస్సూర్యనారాయణా॥

43

మ॥ సరిగానీదగుభక్తుఁడెఁడయుయధేచ్ఛన్సర్వభోగంబుల
న్జిరకాలంబునుఖించికాశ్వతయశ శ్రీఁగాంచియబ్రంబుగ
న్దరవైదానణిమాదివై భవములన్గన్పిచ్చియాపిమ్మట
న్మరిసీలోనలయంబుఁజెందఁగలఁడన్నాసూర్యనారాయణా॥

44

మ॥ సకలజ్ఞానముగల్గఁజేయఁగలయాచార్యుండునీకంటెవే
రికలేడంచుభవత్పదంబుజములన్హృత్పీఠమందుంచిన
మ్మికతోడంభజియించుదాసులకునిమ్మీసర్వవేదోరుకా
న్త్రక శానైపుణిలోకులద్భుతముఁజెందస్సూర్యనారాయణా॥

45

మ॥ ధరణీన్నీపదభక్తియందలిమహత్త్వంబిట్టిదంచెల్లసా
మరకోటిందెలుపంగనిన్వరములంబ్రార్థి చితిఁగానియ
ద్దిరనీదాసునికై హికార్థముఁప్రీతిచ్చుకేవెట్టుభం
భరమున్ గృత్రిమపుష్పముల్దసుపునప్పాసూర్యనారాయణా॥

46

మ॥ తనరంగభువనై కనుఁడరడదూదంతచ్చదాస్వాదనం
బునకై కాదుత్రిలోకరాజ్యవిభవంబుంబొందఁగాఁగాదుకా

స్త్రీవిరూఢప్రతిభావిశేషమగునట్లునోకికాదక్కటా
వినునత్యంబుగఁజూడకేదెందనుదండ్రీసూర్యనారాయణా॥

47

మ॥ అరయన్మానుషజన్మమందుఁగలదుఃఖాన్నింగడునైపెడు
న్నరిగానై హితభోగవాఁచయనునాజ్యంబట్లులొటన్భవ
త్కరుణావృష్టివిమామకీనభవసంతాపగుఱుఁజల్లార్చిన
న్వరగాఁబ్రోవుమునీకుమ్రొక్కెదనుదేవాసూర్యనారాయణా॥

48

మ॥ అవనిన్మానవజన్మమందుఁగలసౌఖ్యంబెన్నఁగానెల్కతో
కవిధానంగడునన్నమౌదుదకుదుఃఖంబెక్కువొనేటిపొ
ర్లువల్లెన్నావునమామకానుభవమాలోచించినసంసారవా
ర్ధివడిన్దాఁపెదనీఃపాతరణిచేశ్రీసూర్యనారాయణా॥

49

మ॥ ధనమారాదుదురాశపోదుపరతత్త్వజ్ఞానమాలేదుయౌ
వనమావిత్యముకాదువార్ధకమునన్వామాక్షియౌజేదుజీ
వనమాయెన్నఁగఁబాదుదుఃఖములకుంబల్మాటటుల్గావున
న్నినునేఁగొల్తునిఁకేలవాడుదయఁగన్మీసూర్యనారాయణా॥

50

మ॥ తనరంగాఁబరిఘ్నార్థభావమునమద్బాల్యంబువోవవ్వినూ
తనమౌయౌవనసన్నిపాతదశచేతన్భ్రాంతచిత్తుండనై
తినయాశేవయసిప్పుడున్ముడురనెంతేబుద్ధియన్నట్లుట
క్కునుగన్నఱ్ఱుచిఁకేమినేనగుదునొక్కోసూర్యనారాయణా॥

51

మ॥ అవురాగొంగళిలోనఁదించుఁదలపోయన్వెండుకల్లెక్కనే
యువిధిందప్పుడవట్టుచుండ్రుకడుననోన్యన్యంబువివ్రాంతులై
యవనింబండితమానులొజనులుమాయాకల్పితంబైనయా
భవమందెట్లువివేకమబ్బుఁగలదబ్బాసూర్యనారాయణా॥

52

క॥ నీవేదిక్కవినమ్మిసర్వమునకున్నీపైభరఁబుంచియే
శ్రోవనేవునెఱుంగఁబోకజగమందున్ గ్రుమ్మఱుంబూనిత్య

శేవ వైభవమిట్టిదంచు బ్రజకున్దెల్పంగయత్నించున
న్నీవెట్టిష్టములిచ్చిప్రోచెడవొకండ్రీసూర్యనారాయణా॥

53

శా॥ ఇమ్మాడ్కిన్సవదీయనామసుధ గ్రోలింపన్నదాతుచ్ఛభో
గమ్ముంజిత్తముగోరుమోదకమువేడక నేపశ్యానంబభా
దమ్ముందబ్బుంమెక్కనేగునటులిద్దాతింభశీనై జన
రమ్మంబున్నానుపవేరికకక్కచ మహాత్మాసూర్యనారాయణా॥

54

శా॥ ఉత్సాహంబునందావకీనయక మెంతోలోకులుప్పొంగను
ద్యత్సంగీతకవిత్వవై భవము చేతంజాటఁగాఁబూజితి
న్మాత్సర్యంబుదొలంగియెల్లప్రజనన్నన్నించునట్లేవుబ
ల్వాత్సల్యంబునఁబ్రోచుచుండునదియప్పాసూర్యనారాయణా॥

55

మ॥ గుటిగానిన్సజియింపకెందుకిటులఁగొంతెమ్మకోర్కులమ్రాటి
న్మటిదుశ్చింతలులేనిపోవియనుమానంబుల్లభాచేష్టల
ద్దిరనావశ్యముగాకయెంతియునుమచ్చిత్తంబుగల్పించెడి
న్పరిగానీయెడదీవిఁద్రిష్టమిఁకనై నసూర్యనారాయణా॥

56

మ॥ సమతన్లోకులకెల్లభూతదయయున్సత్యంబుబోధించుచు
న్రమణన్నీదగుకీర్తిరాల్గరఁగగానప్రౌఢిచేజాటుచు
న్సమదంబొప్పఁబరాంగనావిముఖున్వర్తించుచున్సహృద
ర్యమునేసల్పెదనాకుఁదోడుపడుమన్నాసూర్యనారాయణా॥

57

శా॥ ఔన్నత్యంబెదవొందనీవిమలదివ్యాకారముంజూపినా
కెన్నండీవభయంబొసంగిమఱినా యిష్టంబులఁదీర్చెదో
చిన్నపేవినునమ్మాకొంటినిఁకనీచిత్తంబునాభాగ్యమో
యన్నావేల్పులమిన్నలోకములకన్నాసూర్యనారాయణా॥

58

మ॥ భళిరాయెన్నిపదాలఁజూచిననునీపాదంబుదక్కవ్యమి
య్యిలలోఁజింత్యముకాదటంచెఱుఁగఁబోకెంతేవృథాయాసము

న్బలుమోసంబు దురంతశోకముఁడు దిన్దావిండు కాఁతావసం
బులకాసింతురునన్ను బోలుజనులబోన్ సూర్యనారాయణా॥ 59

శా॥ విష్కాపట్యము చెల్లబోదకటయీ నిర్భాగ్యచిత్తఁబునం
దుష్కార్యఁబులలో నవంచపయి కెంతో నష్కనైచ్యంబుల
న్ముష్కప్రేమయు కూన్మహాస్తములు నెందుజూపకుండస్మహా
నిష్కార్యక్షతఁ బొందరాదుగద తండ్రీ సూర్యనారాయణా 60

మ॥ ప్రతిపాదంబు ప్రమాదయు క్తమయి యెప్పట్లన్దుర జ్ఞానసం
యుతమౌచున్ క్షణభంగురంబయిమఱెంతో బల్బభాభాసమౌ;
బ్రతుకున్నమ్మివృథా ప్రయాసమునస్వప్న ప్రాయసంసారభో
గతత్తిన్నానఁగలే నెఱింగియు కూభాంగా సూర్యనారాయణా॥ 61

మ॥ అలరంగాజగమెల్ల వెట్టియెకదాయా వెట్టికిన్వేదిధా
లిలలో నెవ్వనిపిచ్చి వానికిముదంబెఁ తేనియున్నాదము
జ్వల మైనంగడుహావిసల్పు మఱికాంతం బైననీధ్యానము
న్గలిలో కోపకృతిఁబొనర్చు నిజమన్నా సూర్యనారాయణా॥ 62

శా॥ భూతాదర్శమువంటి మాయయెడ సంపూర్ణైక జీవుండుప్ర
స్థితం బైనప్రవృత్తి చేదనుజగచ్చి త్రంబుగాఁజూ చిమో
హాతిక్రాంతుఁడునై ని వృత్తి మెయిస్వీయా ద్వైతభావంబునం
ప్రీతింగాంచునటంచు నెంచెదను దండ్రీ సూర్యనారాయణా॥ 63

శా॥ వేదాంతంబునకున్ని జానుభవముర్వింజాల దూరంబునిఁ
భేదాద్వైత మదేదయిట్టులభ వాగ్నింగుందు నేనేడయీ
భేదజ్ఞానము దేహమున్న వఱకుఁబీడించెడున్న న్నునిం
కేదారిన్పులి పెట్టఁజాలెదవు తండ్రీ సూర్యనారాయణా॥ 64

శా॥ త్వద్దివ్యాంఘ్రిరో జభక్తియడఁదప్పన్సర్వ వేదంబుల
మ్మద్దల్పా తీగ్రసిఁచి సంజనుఁడుకన్నుఁదా నెఱుంగండహా

యద్దంబందు నదక్కగన్నుగ వస్వీయా కారముంజూచు పె!
తై దేశంబుననైన నారయగఁ దండ్రీ సూర్యనారాయణా॥ 65

మ॥ కనుచుండున్ను ఖదుఃఖరూపముల జాగ్రత్స్వప్న కాలంబుల!
ననలేదెయ్యెదియున్ను పుష్టిధన కాంతాలగ్న చిత్తుండుకా!
వివినుంగొల్చు మహాత్ముఁడీ జగములన్ని త్యంబు వీక్షించియు!
న్మనమందందడిఁ కెవికాఁములనైన నూర్యనారాయణా॥ 66

మ॥ పనినాసింపకయే మహాత్ముఁడు మనోవాక్కాయ కర్మంబుల!
న్నిను సేవించుచుడునో యకవికిన్ని త్యంబుఁగామాదిశ!
త్రునికాయఁ బెడయౌను వెండియును సీరూపంబుగా లోకమె
ల్ల విరూపించుఁ మ్రోదకారియయిలీలన్ సూర్యనారాయణా॥ 67

మ॥ జగమందెల్ల క్రియల్ని జంబుగ భవత్సృకల్పమూలంబుల
న్పుగడునూఢిగనమ్ముభాగవతుఁడెందున్బేదమోదంబులం
దగులఁబోవక సాక్షిమాత్రుఁడయి యానందించునీభక్తి క
న్నగడింపన్భవవార్ధితారకమెదన్నా సూర్యనారాయణా॥ 68

శ॥ దీపంబెట్లీరులస్వరూపముగ నెంతేఁబ్రజ్వలించింపునో
నీవైభక్తియటుల్పదాత్మమయమున్వేఁజేయఁగామాదులన్
హాపద్మాధిపవిత్కృత్ప్రిక యినీధ్యానంబుదక్కన్యమ
ర్యోపాయంబినుమంతయుంబనికిరాదో సూర్యనారాయణా॥ 69

మ॥ సరిగావేదములెల్ల రువ్వయును శాస్త్రంబుల్గడునోలియు
న్గురుబోధల్వినియున్ని జానుభవమున్సోదించియున్మర్త్యుఁడె
ట్లెఱుఁగున్నీదగునిత్యతత్త్వమహాహామెండన్గనంజాలునే
ధరనెందై ననుగ్రుడ్ల గూబపరమాత్మా సూర్యనారాయణా॥ 70

శ॥ నాకుంబ్రహ్మక భేదమంచు జగమున్గల్గించుఁ బ్రాల్మాలిపే
రాకంటంబడిభిక్షమెత్తుకొను సాహంకారికిన్మోక్షమె

ట్లోకష్టంబుగవ్యాససూత్రములగుంటులెట్టివర్గించని
యూకందంచినదియ్యమబ్బుపెటులబోసూర్యనారాయణా॥

71

కా॥ ఊహాపోహలుకాస్త్రోకోధనములున్యర్థుల్కృతున్నానము
ల్సోహమ్మంచువచించుటల్వృథలుసత్యంబుందయన్గట్టు
శ్వాహంబొప్పగభక్తితోటవదుదంచన్నామసంకీర్తనం
బాహానేయకమోక్షమబ్బుపెటులయ్యాసూర్యనారాయణా॥

72

కా॥ ఏలావేయివిధాలయుక్తులిటులీపీలోకజాలంబుల
స్థిలంబున్నుచుఁబెంచుచుందునుముచున్ గ్రడించుచున్నావటం
చోలిన్నమిత్యదీయపాదభజనంబొక్కింతయున్మాననన్
బాలన్ముంచిననీశ్వముంచినసరేనాసూర్యనారాయణా॥

73

మ॥ ఒకవేళందనలోనలేనిజగమెంతోలీలకై పన్నిమా
మకమౌడెందమవస్థలెల్లఁబడుచుంబల్మాఱువేరొక్కవే
ళకునిశ్చింతతనుండునీవునుమతాలాగిప్రపంచంబుఁద
ప్పకనీయందెతలించియుందలఁపవప్పాసూర్యనారాయణా॥

74

మ॥ ధరణింజీకటివేళదవ్వువెలుగుందర్శించుకందోయికి
న్మటియేవస్తువులై నందోచనటునిన్ ధ్యానించునవ్వానిక
ద్దిరయీలోకవికారముల్మదిరవంతేవింగనన్రావుగా
యరయంగాఁదనజీవితంబునమహాత్మాసూర్యనారాయణా॥

75

మ॥ అమరన్బంగరునుండిదానిదగువాయస్వేరుసేయంగళ
క్యముకానట్టులవిజ్ఞగంబెడపరాదయ్యారెవిన్నుండిచ
క్రమునంగోణమురీతినారయఁగనీత్రైలోక్యమేపారినా
ళమునీయందునఁజెందుచుండుఁబరమేశాసూర్యనారాయణా॥

76

మ॥ స్థిరతన్నాత్వికభక్తిమార్గమునవిస్సేవిఁపఁగాలేనియా
నరుఁడెంతోజదుఁడైనకాస్త్రచణుఁడైనన్లేదుకార్యఁబహా

ధరనూహింపఁగ గ్రుడ్డిక నైరచిఁన్దామూసికొన్ననరే
చరితార్థఁబిసుమంతయుంగలుగదీశాసూర్యనారాయణా॥

77

మ॥ ఆకటాసిపయిభ క్తియేభవహారఁబంచున్గడునూడిసే
యకమచ్చిత్తఘదేవతావకదురూహ్యద్వైతతత్త్వఁబుఁబూ
వికతోదంబలుమాతెఱుంగుటకుయత్నించున్భశీశ క్తిలే
మికిశౌర్యఁబుస్వభావసిద్ధమగుఁజుమ్మిసూర్యనారాయణా॥

78

మ॥ జగతింగల్గుసమస్తచోద్యములఁగాంచున్నానుఁదానెల్లవ
స్తుగుణఁబులైలియంగనెంచుమతియెంతోయష్టసంసిద్ధులం
బగలునాతిరిగోరుగానిమదిసర్వంబుల్విదంబ్రహ్మయ
న్పుఁగడున్సాంతివహింపదేలశ్రితబంధాసూర్యనారాయణా॥

79

శా॥ ఆయ్యయ్యోభవశోకముందలఁచియెట్లాత్మస్థితిన్నిల్పుదు
న్వెయ్యేలాయిహభోగవాంఛవోడమన్వేదాంతమూడున్గదా
యయ్యామానవుతెల్వివ్యర్థముసుమాయామూఁగనల్కట్లున
న్నెయ్యంబొప్పఁగనెప్పుప్రోచెదవొతఁడ్రీసూర్యనారాయణా॥

80

మ॥ భవదీయాఁప్రసర్రోజభ క్త్యమృతముంబల్మాఱునాపించునా
కపురావద్దనఁబెండ్లియన్నఁబులిదేహశుష్కవేదాంతత
త్త్వపిచారఁబుప్రతిక్షణంబుమదిలోఁబ్రాపించిపీడించెడి
న్పువియందీప్పితవస్తువబ్బుటకుదబ్బోసూర్యనారాయణా॥

81

శా॥ ద్వైతఁబుండుటయు క్తికాదుమతీయద్వైతంబుప్రత్యక్షభా
వాతీతఁబటుగానఁగర్మములుసేయన్మానరాదెంతయున్
ద్వైతాద్వైతమంబుబ్రహ్మమనుచున్ ధర్మంబువిరోహియై
భ్యాతిస్పర్శివఁడెయు త్తముఁడనంతాసూర్యనారాయణా॥

82

మ॥ భళి - సేపనుకూలత్రానయెడనాపజ్జన్మహావ్యాఘ్రము
న్లనినారేగవలెఁజెలఁగుఁబ్రతికూలంబైనచోఁద్రాడుపెం

జిలువట్టుల్చయ పెట్టునన్నుమఱిసీచితానుసారంబుగా
విలస్పష్టిస్థితినాశజ్జరుగుదండ్రీసూర్యనారాయణా॥

83

మ॥ తృటియైనన్మదినీపయిన్నిలుసల్లెనేకాదశీనిష్టనె
న్నటికిన్సల్పంగ లేనుదీర్థములమున్ననేవికేపుణ్యసం
కటముల్నేఁబలేనుగావిభవశోకంబూడ్పరమ్మంచువి
న్నిటులఁబిగ్గరఁబిల్పుచుండెదనుదండ్రీసూర్యనారాయణా॥

84

శా॥ యుక్తింజెప్పంగ లేనుగావిమఱియెట్లోనీవజస్రంబున
దృక్తాధీఁడవై సమస్తజగదాధారుండవైయుంటివం
చుక్తుల్పెక్కులికేలనమ్ముకొనినేనున్నాఁడనీవాఁడనా
సక్తిన్నన్నెటుచేపినన్పరియెయీశాసూర్యనారాయణా॥

85

మ॥ భళిరానాదగుపుట్టువున్మృతియునప్రత్యక్షతన్లేవిక
న్గలయున్జాగరమున్సమానుభవమున్సన్పల్పుటన్వాస్తవం
బులుకావవ్వెనుషాస్త్యవస్థనుమనంబున్లీనమౌఁగాననా
కిలలోనన్సృమంపెవేరుస్థితియేదీసూర్యనారాయణా॥

86

మ॥ భ్రమచేసర్వజగంబుగల్గినవివిద్రాంతింగదాయఁటిఁద
త్వమెఱుంగఁబనిపూనుకొంటసహజోన్మాదంబహానన్నుఁబో
యమహాపండితమావికిన్గనుకనీలోకంబునందుష్టిలే
శమ్మునెనంగనఁజాలకుంటిఁబరమేశాసూర్యనారాయణా

87

శా॥ జ్ఞాతంబైనపదార్థతుల్యమగునజ్ఞాతంబుదోతేరఁద
దృష్టప్రాప్యవికారమున్మఱితదజ్ఞాతంబునందోచుచే
భ్యాతిన్సృతియనంబడున్గనుకజ్ఞేయజ్ఞానవిజ్ఞాతృత
త్వాతీతంబగుభూషమీవగుదువన్నాసూర్యనారాయణా॥

88

మ॥ క్రమతన్దేహబలంబుతగ్గుచునుకాఁగాఁదొంటిమాడ్కివ్యభో
గములంబొందఁగలేకపాటుపడినత్కర్మంబులన్నేయఁబో

కమతెట్టెననుగాఁ యాచనముగాక న్మెట్టవేదాంతవా

కృష్ణములంబందీతుఁడౌనుమాదృశుఁడనఁతాసూర్యనారాయణా॥

89

మ॥ ఊతయందున్కగవారలెల్లః బితలై స్త్రీలెల్లరున్మాతలై

మతిలోఁదిక్కి నభూతసంచయములస్మత్ప్రాణతుల్యంబులై

సతతానందమునాకొంగమతియుష్మత్పాదసంకీర్తనం

బతినిష్కామత నేనొనర్చుటెపుడ య్యాసూర్యనారాయణా॥

90

మ॥ తనువునెల్వీయవృక్షబీజములపొంతన్మూలసూక్ష్మక్రమం

బుననన్యోన్యముగారణంబులవుచుంబూర్వాపరావస్థల

న్దనరున్వస్తువిభేదమందకటుగానన్నేనునిత్యుండనై

కొనుచుంటి బలుజన్మముల్పవనచక్షాసూర్యనారాయణా॥

91

శ॥ అయ్యాయెక్కడనున్నవాఁడవసుకంపాంభోధిసీకీర్తనం

బయ్యోకోకుల వొంగునట్లునలుపన్యత్నించునీదాసుల

న్నెయ్యంబొప్పఁగిఁబ్రోవకిట్టులుశ్రమనెట్టంగనేలాత్వర

న్లుయ్యాలించిప్రమోదమిమ్ముశ్రితబంధూసూర్యనారాయణా॥

92

మ॥ ఆరయంగావిపరీతభంగివిమదిష్టానిష్టముల్నాపెడున్

స్థిరతందుర్వ్యసనంబులన్నిగులనన్నేమించునత్కర్మమం

దురహిన్వేసటగొల్పుచుండుమతీసంతుష్టిస్వడిన్దుచ్చిన

ద్ధిరచిత్తంబనుకూలశత్రువిదెకాదేసూర్యనారాయణా॥

93

మ॥ సులభాస్వాదనమెట్టులబ్బునిఁకనోర్నూచీబిలంబంతయా

కలికొండంతనునట్టులాయుసరయంగానల్పమిద్ధాత్రిలో

పలభోగేచ్ఛఘనంబుగావునరసాభాసంబుసంసారము

న్పులలిన్బ్రాబ్జుఁడెఱింగిపిన్గొలుచుచుండున్సూర్యనారాయణా॥

94

- శా|| పాముంజావదుకష్టయున్కిఁగదన్నారానుసారంబుగా
సామర్థ్యబునవస్తుశోధనయెడన్సంకాసమాధానము
ల్పిమఁబొందవుగానజ్ఞానమునఁదుష్టింజెందరాదెందున
న్వహివీపదభక్తియోగమునఁదప్పన్సూర్యనారాయణా|| 95
- శా|| నానేరంబుబునైఁచినీమభజనానందంబజస్రంబున
న్బానంజేసిసమస్తలోకలనుసంతోషాంబుధిన్ముంచున
ద్దానోద్యత్కవితాప్రభావమిడినన్గాపాడుచున్నావుగా
యేనీయప్పిఁకనెట్లుతీర్చఁగలనోరీసూర్యనారాయణా|| 96
- మ|| కరుణంగంటికితెప్పపోలికననుంగాపాడుచున్నావునీ
విరుదుంజెల్లునులోకబాంధవుఁడనీవేదేవదేవుండవం
చురహిన్నిన్బజియించుచున్నగతిలోసౌపారసీకీర్తిసు
స్థిరతంజాపెదఁబ్రాణమున్నవఱకున్సీసూర్యనారాయణా|| 97
- శా|| చాయోషాకమలాధినాయకనమస్కారంబునీకున్నదా
మేయాయంజలినీకువందనముస్వామీనీకుదండంబున
ద్దేయానీకుజోహారపారకరుణాబీనీకుసాష్టాంగమో
హోయయ్యామఱినీకుమ్రొక్కిదిగొనీకోసూర్యనారాయణా|| 98
- శా|| నీపై నెంతయుభక్తితోశతకమున్నేనీదయావాప్తిచే
నీపొంతన్మగియించియిప్పుడుత్రిలోకీశత్వముంబొందిన
ట్లోపద్మప్రియమేటిసంతసముతోనున్నఁడనాతప్పుల
నేపున్మాపునునైఁచిప్రోవుననుఁదండ్రీసూర్యనారాయణా|| 99
- మ|| వినువీక్షింపవికన్నుదోయిమఱియున్నీపూజలన్నేయఁజా
లవిహస్తంబులునీదునామమునుబల్కంబోవినోర్నీకుమ్రొ
క్కవిశీర్షంబు భవచ్ఛరిత్రసుధవేడ్కన్గోలఁగాలేవివి
విక్రవినుంగొల్వవిజన్మమెందుకురతండ్రీసూర్యనారాయణా|| 100

మ॥ అరయంగాసకలశ్రుతిస్మృతిపురాణాద్యర్థసారంబుఁబ
 ల్మఱునాశక్తికొలందిఁజూచితుదకిమ్మైయాధిఁగెకొంటిసం
 నరణాంభోధిఁదరింపఁజేయుటకుయుష్మద్భక్తిదక్కన్యమీ
 నరలోకంబునలేదుపాయమనియన్నాసూర్యనారాయణా॥

101

అ. నారాయణదాసుఁడు.

శ్రీ గణేశాయనమః

మృత్యుంజయశివశతకము

కంఠములు

ఓనాథ దీనరక్షక

మానుగ మముః గావుమా యుమాప్రాణేశా

భానుశశివహ్ని వీక్షణ

జ్ఞానానందమయ మాకు జయములిడు శివా

1

పెక్కులు ప్రేరేదః బ్రతినలు

నొక్కటియున్నిలువ దాద హో పౌరుషవా

కైక్కడ నాబ్రతుకెక్కడ

నక్క దివితలా బనాగ నగజేశశివా

2

తప్పక యాపదకడ్డయి

విప్పగుకరుణాసంబు వెల్లిగొలిపి వి

న్గొప్పుం దాల్చినజగముల

యస్సా మముః బెద్దగావు మా సాంబశివా

3

నాబ్రతుకు జాటఁ బెంచిన

నీవాహ్వో నాదుతోడు నీతోడుసుమా

భావజగర్వ విభంజన

కావుము తడవేరి నన్నుఁ గాచునెకశివా

4

విక్రమ నీ వీశుండవు

దిక్కుగలిగి వేడుకొంటి దీనుండను నా

ప్రక్కం దో దలరించుము

మ్రొక్కెద నాకోర్కె దీర్చు మోసాంబశివా॥

5

ఏప్రోద్దు భక్తితోడుత

నా పెద్దలు నేను విన్ను వమ్మితిమిగదా

రావేల శేషకంఠ

కాపాడుము నాదుతోడు గల్గి భవ శివా॥

6

ఇచ్చటికిచ్చటికే యో

యచ్చా సీమీదకతక మలరించెదనీ

గొప్పయ్య దక్కుం గాఁన

విప్పావి జగంబులోన నీక భవ శివా॥

7

నీకీర్తి చాటుకొనెదము

మాకాయుర్థాయప్పది మఱిమఱిరానీ

రాకాశకాంక్షమౌళీ

ప్రాకటముగఁ దోడుచెలఁగి పాలించు శివా॥

8

నీయెఱుఁ గనట్టివున్నే

మాయొక్కలు సర్వవేత్త మన్నంచికృపన్

నాయన్నఁగాచి చూపుము

నీయున్నతభక్త విక్రమ విశివా

9

శంభో శంకర యవి ని

న్నభారవములుగ నార్చు నాశ్రితులము క

ష్టాంభోధిఁ దేల్పుతండ్రీ

వింభావించితిమి యన్న నీవాడ శివా

10

యాచించఁ దగినవాడవు

నీచులఁగొనియాడి నోరు నీచయ్యెఁగదా

నీచరితాన్యుతము ని నా

వాచనీదీఱఁగవలయుఁ జరమేశ శివా

11

ముదమున నాతోడలరంగఁ

బదిలముగా వేగమమ్ముఁ బాలించుము నీ

వెద నబ్బులింగఁడవుగా

పదపడి పెక్కేండ్లుమమ్ముఁ బ్రతికించు శివా

12

ఊరులు పల్లెలు నారులు

చీరలు మఱిసకలమైన సిరులివి మేలా

యారూఢిగఁ జిరకాలము

నీరూపముఁజూచుకోర్కె నెగడించు శివా

13

లోకములోనా సొగసులు

నీ కరుణంగాదె యెంత నేర్పరివౌరా

శ్రీకఠభక్త రక్షణ

తై కాలానలము మ్రింగఁ గల్గితివి శివా

14

ఈదొంగ దాసునియెడ

న్నీదయగన్నర్పు తోడు వీడ వెలుంగన్

వీదివ్యగాన మహిమన్

బోదోలుదు వ్యాధిబాధ భూతపతి శివా

15

అకటా యార్తుఁడభిన్నుఁడ

నొకించుకయు నీదుకరుణ నొందిబ్రతుక్కుతై

వికలదశఁబల్కు చుంటిని

సకలేశ్వర మాకుహళి సల్పుముర శివా

16

శరణమవి నీదుసావన

చరణంబుల నాశ్రయించు జంటన్మమ్మున్

గడుజించు దెబ్బదేఁడులు

ధరిణిన్నీకిర్తి విల్పె చము సాంబ శివా॥

17

మృత్యుంజయుండనని వి

న్నిత్యము శ్రుతిచాటచుంట విక్రమబేనిన్

అత్యనుకూల చిహ్నమువు

సత్యంబు నీ నక్షత్ర క్తు జంటనితు శివా

18

శ్రుతి మతి గితి నేనెటుగను

గతిసేవే యనుచు నెటులొ కావ్పించెను నా

బ్రతుకున జంటందోడువి

రతముంగాపాడి మీది రక్తిగను శివా

19

జోడుగఁ దోడుగ నీడగ

పేడుకతో శ్రుతుల మేళ వించుచు నిన్నుం

బాడి కసిదీర్చుకొందుము

వేదెదమాజంటఁబెంచు పెక్కెండ్లు శివా

20

మృత్యుంజయత్వ విభవము

విత్యుడఁవొ నీర్ష్యచక్క నేమందెదిమా

సత్యస్వరూప శంకర

గత్యనుకూలతనుఁజూపి కాపాడు శివా

21

అన్నియుఁ దెలిసినజాణవు

పన్నగముల నగలదాల్చు వై భవుడవు వి

త్యోన్నతి మృత్యుంజయుడవు

కన్నారం జిరిము మమ్ముఁ గాపుము శివా॥

22

ఒక ధైర్యము మాత్రమె తా

వక వేవకులందుఁ గలదు బహువత్సరము

ఇంకరంబుగ నింబాడుట

కింకదీర్ఘాయువులఁజేయు మీశ భవ శివా॥

23

వాక్కులువ్రాతలు సఫలమొ
విక్కమొ! యిచ్చకమొ నీవె నిర్ణయపరచన్
జక్కనను భయమునన్నా
ప్రక్కనుఁ గాపాడు నిన్ను భావించు శివా॥

24

నాకోర్కెఁ దీఱునియెడ
న్నాకుండిన పెత్తెంతెపు నెన్నుస్విను నే
వాకుందెఱువను మూఁగటు
నీకీర్తన సొంపు లొరులు నేర్చుదురె శివా॥

25

హరహర శంభూ శంకర
దురితవిదూరా స్వభక్త దుఃఖవిదారా
కరుణాకర మృత్యుంజయ
పరిపాలన సేయుమన్న ప్రాణహిత శివా॥

26

లోకులకుఁ దెలుపనోడిన
నాకుండిన పాపచింత నవ్వెదహాయా
లీకలము నొరులు గనలే
రాకులపాఠేలకావు మన్నభవ శివా॥

27

నీవెఱుఁగుదైన మూఁడు
నేవెరువునఁ దెలుపుకొందు నీకుఁడవగుటన్
గావుముతోడలంన్నే
జీవించినవఱకుఁ జంటఁ జేపట్టు శివా॥

28

కొన్నాళ్ళ దేహ మావల
విన్నాఁతియు భోగవాంఛ నేముబ్రతికిహా
యిన్నింటాడెడుఁ జంటకుఁ
బిన్నుగ దీర్ఘాయువిచ్చి పాలించు శివా

29

నాకోర్కె నీదురక్షణ

యేకమనుచు నెఱుకచెప్పి యెల్లజగములున్

నాకవిత శరణుజొరఁగా

మాకష్టము దుష్టి చిరము మన్నించు శివా

30

అశ్రీతులను నీ కీర్తన

కేశమప్రాణంబులనక యెల్ల దెసలు రా

గాశ్రీతములు గాఁగవగా

మిశ్రితయలఁబాడఁజిరము మెలఁగించు శివా

31

నీ కీర్తన సేయునెడన్

లోకుల కాశ్చర్య మొదవ శ్లోకములుంగీ

తాకృతులు పాడు జంటన్

శ్రీకంఠాభక్తరక్ష చేపట్టు శివా

32

కన్నీరందవి శోకము

నన్నిట్టులముంచనీకు నాగవిభుషా

కన్నారఁ గావుమన్నం

బిన్నుగ నెనరుంచుమన్న పాలించు శివా

33

ఇదియొక వెట్టిగ వ్రాసెద

మదికిన్ దృఢకొంతకొంత మఱపుభయముతో

నిదురయనక నిటలాజె

సదయుఁడవై కావుమన్న సర్వేశ శివా

34

నాదీక్ష నేటిరాతిరి

నీదయచేఁ గవ్వమెడసి నేముసుఖమునన్

నై దోడు జంటఁబెక్కిం

డ్లాదుకొన నృపధ మిదిగొ యాలించు శివా॥

35

నీప్రాపు చని యెఱింగిన
 నేపామరుడై నఁగాని యెట్టిల మఱచున్
 గాపాడఁగ నిర్బంధనఁ
 జేపట్టి నినుం జిరాకు నేయకయె శివా॥

36

రక్షించుము రక్షించుము
 రక్షించుము నీధుదాసు అవ్వనిడకు పా
 లాక్ష లోకాధ్యక్ష
 అక్షీణకటాక్ష ప్రోవు మన్నభవ శివా॥

37

నీకన్న న్యాయకర్తలు
 నాకన్నను దుష్టమతియు నహియని చాటన్
 నీకీర్తిం జిరకాలముఁ
 బ్రాఁకింపఁగఁ గోరితన్న పాలించు శివా

38

కలమా కన్నీరోడ్చకు
 మనభక్తపరాయణుండు మనవిభుఁడభవుం
 డిల నీకష్ట మెఱిఁగి శో
 ర్కలదేవుం డిడును జెల్లరే పెఱ్రీ శివా॥

39

నారోపల నావెలుపల
 నీలావణ్యంబులేక నీభక్తి యెటుల్
 జాలింగొని మృత్యుంజయ
 పాలించఁగదన్న ప్రాణ బంధుఁడవుశివా

40

బ్రతుకులు నతుకులు వితుకులు
 చతురతనింగూర్చిపాడఁ జాలినమాకున్
 బ్రతిలేకయె చిరకాలము
 బ్రతికించుమయన్న ప్రాణ బంధుఁడవు శివా॥

41

ఇదివిజయో మాయాయా

పదతో నీస్మరణగల్గి పఠపఠవ్రాయన్

బదపడి నీపాటలతో

ముదమునఁ బెక్కిఁడుఁడను మోయన్న శివా॥

42

ముజ్జగముల గల సంపద

గజ్జివలెండలఁచి నీచకామసుఖములన్

బొజ్జ లవర నిన్ బాడెద

మజ్జరె మాయన్న గావు మాయన్న శివా॥

43

అహోధైర్యముతోడగు

నోహో నీదయయువచ్చు నోజగదీశా

సాహసమున విటులుంటిన

యోహర కాపాడుమన్న యోసాంబ శివా॥

44

తెలివెంగుత్పిత భోగము

లిలరో నీపాతభజన మెంతోపెక్కిఁ

డులు జంటఁబాయకుండెద

నలరించుము నన్నఁదీయ నన్నతవ శివా॥

45

కారదశీతాశపహా

సారపిచంద్రానలాక్ష చారుజటాజూ

టారోధితదివ్యదునీ

పూరయశస్సాంద్ర ప్రోవు మోసాంబ శివా॥

46

సాక్షిత్కరించితన్నా

ఁజీంచితవన్న మంచి రసికుఁడవన్నా

యీక్షణమ తెలియనీ నా

పక్షము నీవుంటివంచు భక్తులకు శివా॥

47

స్ఫటిక విర్మలినాకృతి

మేటిదయన్దాసుఁ బ్రోచు మిన్నదనంబున్

నేటికిమాకష్టములను

మీటిన వినుఁగంటినన్న మేలిడిన శివా॥

48

రాదు విరూపింపఁగ నే

మో తెలుపును చక్కదనము లొల్కెడు నీసం

పాదితసుందర రూపము

సాధుల రక్షించుమన్న సర్వేశ శివా॥

49

ముమ్మాటికి నీపదముల

నమ్మితి నమ్మితి విఁకెట్లు నంగాచెదవో

సుమ్మా నీభక్తులమన

నిమ్మానీ కీర్తిచాట వి మ్మొర శివా॥

50

శతకోటి మదనరూపా

శ్రీతజనహృద్దీప వ్రకట శేషకలాపా

ఆతివేగము నీ భక్తులఁ

జతురతగాఁబ్రోవుమన్న సాంబభవ శివా॥

51

సమయమిది మమ్ముఁబ్రోవన్

గ్రమముగ నీ సంశ్రితానురాగముతోడన్

శ్రమవాపి వేగఁదండ్రీ

విమలాకారంబుఁజూపి వేంచేయు శివా॥

52

ఇప్పుడు నాదగు కోరిక

చొప్పున మమ్ముద్ధరించి చూడుము దయతో

నప్పా సంశ్రిత బంధుఁడ

విప్పగు నెనరుంచి వేగ వేంచేయు శివా॥

53

నా యీ బిచ్చపు వ్రాతలు
 నీ యట్టి మహాత్ముమనసునెఁ గరఁగింపన్
 డాయు పెటు లక్కటా వేం
 చేయుము నా యన్నెఁత్రోవు శ్రీకఠ శివా!

54

వలపుందలపున్నీపయి
 నిలిపితి నందియములేదు నిక్కంబుగ మం
 దులమారివేల్పు పొదువు
 కల్పనైనం బరులనమ్మఁగఁబోను శివా॥

55

భయములకు నెల్లనెక్కుఁడు
 భయమౌ మరణంబు దానిఁ బాపఁగలనునీ
 దయ మా యెడఁ గలదేని స
 మయమిది వేఁగావుమన్న మదనారి శివా!

56

నీ దిక్కు దప్పదాసువి
 కేదిక్కుంగానరాద దెంత వెదకినన్
 వాదేఁ ప్రోవుమన్న మ
 హోదార చరిత్రవేగ నోసాంబ శివా॥

57

మృత్యుంజయ మృత్యుంజయ
 మృత్యుంజయ యసుచు విన్ను నెప్పుడు గొల్వన్
 మృత్యువు చేరఁగ వెఱచును
 సత్యము గాపాడుమన్న సాంబభవ శివా!

58

నీకునసాధ్యం బెయ్యది
 లోక మి.లో లేవలయు రూఢిగఁ దోచెన్
 శ్రీకఠ కావుమన్నద
 యాకర వేవేగఁ త్రోవు మా సాంబ శివా॥

58

నీ భక్తికన్న నెక్కువ
 యీ భువిలో సుఖములే దహీనకలాపా
 నీ భవ్యదర్శనంబిడి
 మాభయములఁ గొట్టి చిరము మన్నించు శివా॥

60

అద్దిర ముజ్జగములకున్
 ముద్దువలపు మగఁడ పీపు పురహర యనుచున్
 దద్దయుఁ బాడెడుఁ జంటన్
 సద్దయుఁ జిరకాలముంచు సర్వేశ శివా॥

61

ఇహ సుఖము దూలవంటిది
 మహాత్మ నీభజనకన్న మఱియానందం
 బహుహా యెందుందోఁచదు
 దహన రవిశశీక్ష మమ్ము దయఁజూఁడు శివా॥

62

ఎంతో నానవడితి నా
 వంతయు ధృతిచెడకయుంటి నాలస్యంబున్
 సుంతయుఁజేయక దాసుని
 పంతంబీదేర్చుమన్న బ్రతికించు శివా॥

63

నగమిచ్చినావు తక్కిన
 నగ మాయుర్దాయమిచ్చి జగమందున నీ
 యగణితకీర్తి నలరఁగ
 మొగమొటంబుంచి ప్రోవు మోయన్న శివా॥

64

భోగములఁ గోరనొల్లము
 భోగీశ్వర భూష బ్రతుకుఁ బొడిగించినచో
 నీ గానము సంతృప్తిగ
 బాగుగఁ బ్రకటింపనాస పడితిమిర శివా॥

65

నాతరమ నిన్నెఱుంగన్
జేతోభవగర్వభంగ శ్రీముఖలింగా
యేతీరునఁ గాపాడెదొ
నాతోడలరించు ప్రాణ నాధభవ శివా॥

66

హాలాహాలభక్షణ మా
పాలస్నీ తాధికతను బాపుము త్వరగా
జాలింగొవి కాపాడుము
బాలేందువతంస యన్నఁ బాలించు శివా॥

67

నేబ్రతికిన సార్థకమే
మీబుజములు కాళ్ళు కనులు మెడ లేనట్లొ
నాబ్రతుకు జంటనలరం
గాఁ బ్రోచిన నిమ్మఁబాడి కడఁగందు శివా॥

68

జతజంట వేఱుపాయక
బ్రతుకున నాతోడునీడ బలపడమమ్మున్
జతురత నీభజనంగన
శ్రుతిగాఁ గాపాడుమన్న శూరిధర శివా॥

69

బతిమాయకొందుఁ దండ్రీ
క్షీతిలో నీపేరు మిగులఁ జెప్పెదనన్నా
జతఁబెంచి పెద్దకాలము
శితికంతా వేగ మమ్ముఁ జేపట్టు శివా॥

70

హరహర యెట్టికవితయో
మఱిమఱి నాలోవికోర్కీ మనవియొనర్పన్
గఱకఱకలమున నేడ్చెడుఁ
బఱవఱ నాపదలఁ గోసి బ్రతికించు శివా॥

71

అన్ని యుఁ జిత్తులు బిత్తులు
కన్నులఁ బడుచుండెఁ దప్పు గావుము నాకున్
విన్నుం బతిమాలుట పవి
పన్నగకేయూర మమ్ముఁ బాలించు శివా॥

72

ఏదిర నీ కుండినయా
యౌదార్యము శాంభవీమనోంబుజమిత్ర
కాదన నేలర తండ్రి
మోదముతో మమ్ముఁబ్రోవుమో సాంబశివా

73

అన్నా యుమామనోహర
కన్నార న్మమ్ముఁగావు కాయజవైరీ
విన్నుంబతిమాలెద నా
యన్న ముదముతోడఁబ్రోవుమా సాంబశివా

74

వరివరివిధముల నెమ్మది
పరువెత్తుఁడు నిన్ను వేఁడ వ్రాయునెడన్నా
తరమ విను విల్వఁబుట్టన్
వరమిమ్మన్న మఱిహాయిఁ బ్రతికించుశివా

75

తాఁగోతి మఱియు మత్తి రె
నాఁగ న్ననుటోఁటి వెట్టి నవ్వగనేలా
వేగంజంట నలర్చుము
నాగేంద్రవిభూషకావు నాన్నభవశివా

76

హరహర మృత్యుంజయ యో
పరిపూర్ణానందముక్తి వై భవకండా
నిరసించక కవఁబెంచుము
నరిసరి నీవిషముమత్తు చాలునిఁకశివా

77

అలికిఁ గోఁకలుగొంటయె

యాఁకి సువకారమంట యోహోచాలున్

దార్ధ్య తనూభోగము

రారా నాయన్నఁబ్రోవరా సాంబశివా

78

దేవతల కెల్లనీవే

దేవుఁడవో కాలకా స్త త్రిజగత్పతువా

నీపంటి వాని నమ్మిన

నేవెఱపిఁక నన్నఁబ్రోవవే సాంబశివా

79

ధైర్యము దక్కితి స్రుక్కితి

శౌర్యంబెడఁబాసె నీదు వేవకుఁదప్పన్

భావింపనన్య మెయ్యది

చేవలు చిగురించుమన్న శ్రీకఁతశివా

80

కావని కాకులపోలిక

నీబత్తులు చేవదొఱఁగి విన్నొఱఁబెట్టన్

భావించుమన్న కవతో

నాబ్రతికుం బెంచుమన్న నగజేశశివా

81

నీనొకఁడు నేనొకఁడు నె

భాసనలో వ్రాఁతలోనఁ బాటలలోనన్

గేవల మైత్రింబొందఁగఁ

బ్రోవుము నాయన్నమంచి ప్రోడవుర శివా

82

ఎంగిలి మాటల నేవి

న్నుం గొనియాడుటకు వ్రాయ నో ర్నెగలింపన్

వెంగలిని సిగ్గుబొందన

సంగజమద భేరి కావు మన్నభవ శివా

83

ఈనగల నీ చమత్కృతు
 లేనమ్మను విన్నునమ్మి యేమటకానీ
 రావిమ్మునీకృపా మతి
 తోనాయన్నననుఁగావు దొడ్డయ్య శివా

84

అమ్మగిరి రాజసుతగీ
 తమ్ముల నామనవి వినిము దమ్మునఁజీరకా
 లమ్మునిచి మమ్ముఁబెంచఁగ
 నెమ్మది గరఁగించుఁగాత నీ కోరి శివా

85

దీనునిపైఁ గనికారము
 మానిని రాచూలి సర్వ మంగళపూ పన్
 దాఁనాడు తల్లియగుటన్
 గానమ్మునఁ జాటిచెప్పుఁ గా నీకు శివా

86

జాలిగొను తల్లిపార్వతి
 యాలించుము జగముగన్న యమ్మాస్థాణున్
 మేలుకొలిపి మాజంటన్
 బాలింపబంపుమనెద ఁబాదెదను శివా

87

మానమ్మ వేల్పుప్రోడా
 మానుగమాకవనుగావు మాచెలికాఁడా
 జ్ఞానానంద మయాదే
 వా నాయన్న ననుఁగావు పరమేశ శివా

88

పంచాస్త్ర గర్వభంజన
 చంచదేహార్థరమ్య సత్యాకారా
 పెంచుము పెంచుముకవఁబా
 లించుము రాయన్న దివ్య లింగభవ శివా

89

గడునుదనము గాదిది నీ

యడుగులఁబడి వేడుకొన్న యాశ్రమముమా

యిడుమ లెడపి కవఁబ్రోవుము

పడివడి మా యన్నప్రోచి బ్రతికించు శివా

90

నా ధైర్యమన్న హాయిగ

నీదయతోఁ బెక్కులేండ్లు విల్పెదమంచున్

ఓ దేవ దేవ మాతో

ఁజై దీర్ఘాయువుగనన్న యలరించు శివా

91

విర్భయమవి తోచెను నీ

యర్భకుసకు జంటహాయి యోబ్రతుకంచున్

దుర్భర భాధలుతెగవా

విర్భవము భావమందు వెలసితివి శివా

92

అన్యములఁ దలఁపమేమ

నోన్యముగా జంటఁబ్రోచి తొళంకవడన్

మాన్యతను బెద్దకాలము

దన్యులుగా నుందుమన్న దయజూడు శివా

93

ఇదివిరుదు నీకుభక్తుల

సదయతరక్షించినావు శంకరుఁడవుగా

పదునాల్గు భువనములలోఁ

బదపడి చాటుదునికన్న బ్రతికించు శివా

94

ఎంతటి చలచిత్తుఁడనో

పంతముతో నొక్కమొగినిఁ బద్యశతంబున్

గంతునరచించ తుంటిన్

వంతఁదొఱుఁగఁ బ్రోవుమన్న పకుపాల శివా

95

సత్యము నీదగురక్షణ

సత్యము నీభక్తులెల్ల సౌఖ్యముగొంటల్

సత్యం బీశతక బవి

సత్యతనాయన్నఁబ్రోవు సర్వేశ శివా

96

నీభక్తి గర్వవశతన్

నాభాగ్యము పండెఁ బెంచు నాయన్నమహా

ప్రాభవమొప్పగఁ దిరిగెద

నీభువిఁ బెక్కెండ్లు కీర్తి విల్పుముర శివా

97

తంబుర మద్దెల తాళము

లిమ్ముగఁ గవగూర్చి శ్రుతుల నేముదశదిశల్

ముమ్మునఁబాడగ వాయువు

లిమ్మా చిరకాలమన్న యేసలర శివా

98

విశ్వనుజుమ్మి నీదగు

నడుగులపైభక్తి సమయ మత్పినచో నా

కడ నీవు డకతీజుదు

కడువడి మాయన్నఁబ్రోవఁగా రమ్ము శివా

99

శివశివ శివమృత్యంజయ

భవభవ భవపాపదూర భక్తాధారా

కవగా మముఁ గాపాడుము

భువిలోఁ బెక్కెండ్లు మమ్ముఁ బోషించు శివా

100

శ్రీమృత్యంజయ శివశతకము

సంపూర్ణము.

శ్రీరస్తు

॥ శ్రీరామాంచిత పీనవక్ష సిత రాజీవాక్ష నిశ్శ్రేయసా
ధారా పాపవిదూర వేదమయ దైత్యధ్వాంత సూర్యోదయా
కారుణ్యామృత పూర చక్రధర భక్తప్రాణసంరక్షణా
పారావారగభీర భూతకర దేవా సత్యనారాయణా.

ము కు ం ద శ త క ము

కందములర్పించెద మా

కందరసానూన మధుర కవితాసుధన్వీ

కందముగా నారాయణ

కందశితానందమూల కంద ముకుందా.

1

సందియమేలా సౌఖ్యము

లందించుము సంకటముల నడఁగించుమువే

గం దయతో నారాయణ

కందశితానందమూల కంద ముకుందా॥

2

ముందె రుచిమరగినాఁడను

బొందుగ నీభక్తి యిష్ట ములిశఁగ నింకే

సందియమో నారాయణ

కందశితానందమూల కంద ముకుందా॥

3

డెందముఁగుందగ నీకు ప

సందుగ సంతోషపరచి నన్ను వినుమా

మందరదర నారాయణ

కందశితానందమూల కంద ముకుందా॥

4

కందింపకు నా చిత్తం

బిందిరపై వలపుదలఁచి యిష్టాః సుఖం

బందింపుము నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందాః

5

మం దఖిలరోగములకున్

విందుమదికి నీదు భక్తి విద్వేలకెల్లన్

నందగునో నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

6

ఇందందెందెన్ సుఖం

బందఁగ నీభక్తియే యు పాయంబగుని

స్సందేహము నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

7

బందంబులు పాపంబుల

కందంబులు వీనులకన యము నీదుకథా

బృందము లో నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

8

ముందెఱుంగని మందఁడ నా

చందముఁదలపోసి కష్ట సమయములంగే

లందిమ్మా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

9

పందెము వేనెద భక్తుల

కుందప్ప మఱెట్టి యొగల కున్నిందెలియం

గందరమా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

10

కుందింపకు నన్ శ్రితహరి

చందన నీ నవ్వులాట చాలించుము ప్రా

వందగురా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

11

పొదుకురా యాలస్యము

పెందలఁగరుణించి నీదు ప్రియదాసులఁ గా

వందగురా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

12

అందితివి చేతి కింకీ

వెందేగెదవోరి శోర్కెలి డక విశువ నిన్

దొందరపడు నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

13

అందములకుప్ప నన్నుఁబ

సందుగ దయఁగనక పొద్దు జరుపుట గొప్పా

యెందప్పా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

14

పొందుము మొగమోటము మా

యందిపుడు సదా భవత్ప దాశ్రితులము గో

విందుండా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

15

అందముగఁ గాచితివి ని

స్పందేహంబయ్యె నిపుడు చల్లని తఁద్రీ

వందనమిదె నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

16

అందఱికి నీవు శ్రీతజన

మందారుడవైన మంచి మర్మము మహిలో

విందొనరుతు నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

17

దెందంబింతకు హాయిన్

బొందెను నీకరుణ విన్నుఁ బోలు ప్రభువెటన్

గందునురా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

18

పొందుగ మమ్మిటు ప్రొచ్చిన

యందుకు నీ ఋణముదీర్చ నలవియె మా కో

నందకధర నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

19

సుందర పదారవిందా

నందితముచికుంద ముదిత నందా భృతగో

బ్బందా యో నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

20

కొందరిపాటింకను మా

కెందుకు సర్పెదవు త్రిజగ దీశ్వర తండ్రీ

కుండింపకు నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

21

నందియము మళ్లి దెందము

పొందుచుడిందుపడి మిగులఁ బొగలెడు విన్నే

మందునురా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

22

దెందమున హాయి గాఁదిర

మొందక దోబూచి చూపు చుంటివి నీకే

సందియమో నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

23

ఇందలి కష్టము దుగ్గించి మ

ముందయఁ బెక్కిఁడులుచి పోషించుము మా

ముందుండుము నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

24

ముందు కరిరాజు నేలిన

దందలు నమ్ముకొనునట్లు లలరించుము మ

మ్ముండయతో నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

52

ఇందాఁక నుంటి వెదలో

నెందేగితి వింతలోన నీశ్వర విన్న

టందరమా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

26

ఇందందు వెదకి డస్సితి

ముందలనున్నట్లై నీవు మొఱిగి చనితివీ

వెందుంటివి నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

27

మందరధర రారా శ్రిత

మందారా రార పాప మర్దన రా గో

విందా రా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

28

ఎందేగి నావు తాడీ

మూదలఁ నగపడవ నాదు మొఱవినవా నీ

కుందగునా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

29

నందులు గొందులుఁ దూఱుట

పందతనము విన్ను బయలు పర్తు నిదిగొ మీ

నందువ్వితి నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

30

పొందుగ నీవుండవి తా

వెందున్నది నీవుకాపి దేదీనాపి

ల్పందపురా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

31

కందర్ప శోటిరూపా

సుందరకౌస్తుభకలాప సూరిజన మన

స్సందీపా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

32

దెందమలరె నీవో య

న్నందుకు నాకథయమిచ్చి తద్దీచెవికి

వ్విందయ్యెర నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

33

దెందము గుర్తిడఁజాల ద

దెందుండి పలుకుచునుంటి వీళ్వర చెపుమా

పొందుగనో నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

34

విందుగ నీశంఖధ్వని

వొందుగ జేరువనెవింటి మోదముతో నా

ముందగపడు నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

35

దెందంబుప్పొంగెను నా

వొంది పులకరించె గనుల మోదాక్షువులి

పొందెనురా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

36

సుందరనభోవిసీలా

యిందగపడినావ సుజన హృదయవిరోలా

వందనమిదె నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

37

యొందెట్టివారలై న

న్నిందెలిసి సుతింపఁగలర నిర్గుణుఁడా నా

కుందరమా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

38

సుందర పదారవింద

స్యందామృత పానమత్త సజ్జనచిత్తేం

దిందిరగణ నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

39

మందీకృత భవతాపా

బందీకృత సర్వపాప భక్తామల హృ

త్పందీపా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

40

కందర్పకోటి సుందర
కుందస్మిత శార్ఙ్గచాప కోర్కెలలర నా
ముందుంటివ నారాయణ
కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

41

డెందము నీపదపద్మమ
రందమ్ముంగ్రోలి సుఖప రంవరలెప్పున్
బొందునురా నారాయణ
కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

42

నందిత సమస్త సంశ్రిత
బృందా నీభక్తిలేవి యిహభోగము పొ
ల్లందునురా నారాయణ
కందళితానందమూల కంద ముకుందా ।

43

పొందుగ నాకువలయు దా
నిందెలియుదు వీవెకావి నేనెఱుంగను సూ
ర్యేందునయన నారాయణ
కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

44

డెందమెఱుంగని కొఱతగల
దందుకు గుందెదను దెల్పు మదియేదో గో
విందుండా నారాయణ
కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

45

ఇందలి లోకికదంభము
లందున నా మనసునిల్చి కనవరతము విన
జెందించుము నారాయణ
కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

46

ఎందేవియు నజ్ఞానము
 నందొర్లెడు మూఢమతు లనాక మముం గా
 వందగురా నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

47

సందడితో వ్రాయుచుఁగల
 ముం దిగువనుబెట్టి వెదుకఁ బోవ దొరక న
 ప్లేందేగితో నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

48

ముందుండి నీవెమాయన్
 జెందిన లోకంబుమాట చెప్పవలెనె యే
 మందునురా నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

49

అందముగ నింతవఱకున్
 ముందుండియు మాటుపల్కఁ బోవక మాయన్
 బొందెదవా నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా ।

50

అందముగ నిన్ను నెదం
 బందెలు పడవై వకున్న మార్పేరన్ బి
 ల్వందగునను నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

51

దెందపు కోర్కెఁబుఁగక పసి
 కం దేశువఁ గాచు తల్లి కరణి ననుం గా
 వందగురా నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

52

దెందముకు తర్క- తత్వము

జెందింపక విన్ను విశ్వ సింఘ మతము నా

కందించుము నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

53

ముందుంటి వింతవఱకి

ద్వైందేగితో శాశ్వ తుండ విట్లస్థిరతన్

బొందెదవా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

54

దెందమున భేదమేలా

క్రిందే మీదన్న యటుసరిగనీవే నే

నందునురా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

55

దెందమున జగద్రూప లయ

మందినపుడు మిగిలినట్టి యవ్యక్తమే నీ

వందునురా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

56

ఎందుంజగద్రూపము నే

జెందెద నేననంగ నేమొచెప్పుము మఱిసి

చందంబో నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

57

సందియమూర్చి జగద్రూప

జెందింపక నీదుట క్తి స్థిరముగ నను గా

వందగురా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

58

అందించు న్వేదాంతము

విందు గాఁగ నీకునా కభేదమనుచు విం

కెందుకువెత! నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

59

అందముగ నీవునేనొక

జందమయిన నీదు సత్య సంకల్పమునా

యందేదీ నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

60

ఇందేమిలేదు రుచి గో

విందా! నాకేల మెట్ట వేదాంతము నా

ముందగపడు నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

61

ఇందందన్నిటి కర్తవు

పొందుగ నీవలననెల్ల పోదుములగు ని

స్సందేహము నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

62

ఎందెందు వెదకినన్నీ

వుందు వెదియు గాక యింతయు న్నిమాయా

స్సందనమో నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

63

ఇందెల్ల ప్రాణులకు గతి

నందర్పముఁ జూపి దాని జాడన్ ఫలముల్

పొందింతువు నారాయణఁ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

64

సాదియములేదు విన్నుఁ బ
 సందుగ భజియించు తక్త జనము లమృతమున్
 పొందెదరో నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

65

దెందమున విన్ను నమ్మవి
 పందలకున్గుర్తు చూపు స్వాతంత్ర్యము నా
 కందింపుము నారాయణఁ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

66

అదియు నందనియటు న
 న్నెందుకు మోసంబుజేసె దీక్షర పరిగా
 ముందగపడు నారాయణఁ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

67

పొందుగ నీభక్తుఁడెజగ
 మందున సర్వస్వతంత్రుడవి దృష్టాంతం
 బుందెలుపుము నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

68

ముందు ననుబ్రోవకున్నన్
 బెందుల నీపరువు బయటఁ బెట్టెద నాతో
 గందుమా నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

69

ఎందుకు మముఁ గల్పించెద
 వెందుకు మూఢత్వమిచ్చి యెంచెదవీవె
 ట్టెందుకురా నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

70

కుందవు పొంగవు సుంతయు

నిందకయిన స్తుతికినై న నెఱమొందివి యే

మందునురా నారాయణఁ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

71

ఎంద్రై నఁగ్రూరబుద్ధిని

ముందుగనీ పెంచు జీవముల నీవే చం

పందగునా నారాయణఁ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

72

నం దెలియ కిట్లు నామది

కందించెద వెద్దువుండు కాకికి నొగులా

యెంద్రై నన్ నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

73

ఎందు కసమానకక్షలు

మందుఁడనాకేల పెంకె మాటలు నామీ

దం దయగొను నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

74

కొందలమందెడు దాసుని

ముందల గనుపించి యభయమున్ గృహతోఁబె

ట్టందగురా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

75

మందులమారివి నీ దెస

దెందమిటుల భ్రమము జెందె డిన్విడువక పో

వందగురా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

76

ఎందేనెట్టులఁగానీ
 పొందుగ నీభక్తి విడువఁ బోవను నీతో
 కందునురా నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

77

మందెట్టులనో పసితన
 మందే నీభక్తి పొడమె బాగుగనది వి
 ల్పందగురా నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

78

ఇందలి పాపపువ్వుత్తుల
 నం దొర్లించక బిఱాన నమ్మకమిడి బో
 వందగురా నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

79

విందెలియరాదు మఱీనా
 డెందము నీయువ్వి నమ్మెడిన్ దానిది ని
 స్సందేహము నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

80

ఎందుంటి వెట్టులుంటివి
 సందేహము మావ్పినాదు సరసకురా స
 ద్భందావన నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

81

డెందము సుంతయుఁగరఁగద
 డెందుకురా యిట్టు లేడిపించుట తగునా
 ముం దగపడు నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

28

జందె లిడెద నిను నెదవిదె

వందెము నీకంటె మొండి వాడనురా గో

విందుండా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

83

పొందుగ జలముల డాగినఁ

బందివయిన నెట్టివికృతి బరఁగిన వినులొఁ

గొందునురా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

84

ఎందేగఁగలవు నామది

కందక నీమాయలెల్ల యాఱిగినిన్

జెందెదరా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

85

ఇందాఁక సహించితి విక

ముందోర్వన్నిన్ను దండమున సాధింతున్

దుందుడుకా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

86

దెందమునొచ్చి యిటంటిన్

తొందుగ నాతప్పు నైచి పోవుము తండ్రి

తొందరపడు నారాయణ

కంద లితానందమూలకంద ముకుందా॥

87

ఎందుకు సిద్ధునొందన్

బంద న్నిమ గుడ్డు పిల్ల భ్రమఁబొందినటుల్

నిందించితి నారాయణ

కంద లితానందమూలకంద ముకుందా॥

88

ఎందుకు దెందము మఱిమఱి
 విందర్శించియును బోల్చి నేఱక మఱిపున్
 జెందునురా నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

89

ముందెఱుఁగ విన్నునెదఁ గ
 న్నందున నిహమెల్ల కల్ల యని బూటకమం
 చుం దెలిసెను నారాయణ
 కందళితానందమూలకంత ముకుందా॥

90

ఎందైన నీకటాక్షం
 బందక నాయంతనిన్ను నరయఁదరమ గో
 విందుండా నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

91

పెందలకడఁ బ్రజ్ఞానము
 జెందించుము నీదుభక్తి స్థిరపర్చుము నం
 క్రిందననుత నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

92

దెందమ్మన దుర్గర్వము
 పొందించకు భూతదయను బొదలించుము నీ
 ముందుంచుము నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా

93

పొందుగ నిన్నుంబాడుట
 కుందప్పమఱెట్టివృత్తి గొల్పించకు న
 మ్నందయతో నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

94

ఎందైన నాదుమిత్రుల
కందటికి స్నేహితులకి నలరించుము కా
శ్రీమదీప్రయ నారాయణ
కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

95

ఇం దారోగ్య చిరాయువు
లందించు చ భీష్మజనము లలరగఁ దుది నీ
యందుంచుము నారాయణ
కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

96

బృందావన సంచార
నందయశోదాకుమార నానాశ్రిత స
న్మందారా నారాయణ
కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

97

పొందుగ నీకీశతకము
సందర్శించుటకుకన్న సంతోషము నా
కెందుండును! నారాయణ
కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

98

దెందం బదేమొ దైర్యం
బందెను వినుఁజూడఁగలుగు సంచిప్పుడు వి
న్నందేహము నారాయణ
కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

99

అందఱు దరియించుట
కందములాచంద్రతారకంబుగ మహిలో
నందెలుపుము నారాయణ
కందళితానందమూల కందముకుందా॥

100

శ్రీ ముకుంద శతకము సంపూర్ణము.

శ్రీరస్తు

శ్రీ ఆనందగజవతి మహారాజాజ్ఞవే

(సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్)

అను సమస్యకుం బూర్తిగా

స త్య వ్ర త శ త క ము

క ం ద ము లు

హితమిత వాక్సంతతికిన్

దతభూతదయానురతికి ధైర్యోన్నతికిన్

జతురమనీషాగతికిన్

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్।

1

గతకిల్బిష వ్రతతతికిన్

జ్యోతదుర్జన సంగతికిని సూన్యతమతికిన్

శ్రితరక్షణానురతికిన్

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్

2

స్తుతిదగు ధర్మనిరతికిన్

స్వతంత్ర సంచారధీర వసుధాపతికిన్

బ్రతుకేల యన్యతమతికిన్

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్।

3

అతుకు బ్రతు కన్యతమతికిన్

స్వతంత్ర పరిజీవనంబు శౌర్యస్థితికిన్

బతిపరిచర్యలు సతికిన్

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్।

4

వితథఁబొను గుమతికిన్

బ్రతివక్షులనైన విజమువచ్చు సుమతికిన్

బ్రతిభయగున్ స్వేరధృతికిన్

సతతము సంతసమొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

5

సతత తపస్సాధ్యాయవి

యతయోగవిలబ్ధశమద మాదిలసత్సూ

న్యతవాదన ప్రకృతికిన్

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

6

శ్రీతజనపోషణ విపుణా

ప్రతిమదయాశౌర్యధైర్య వై భవభర్మాం

చితమణి సూన్యతమతికిన్

సతతము సంతసమొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

7

కౌతు కతుకు తితుకెఱుఁగవి సు

మతికిన్ సర్వోపకృతికి మానితగుణ సం

తతికిన్ సుకృతవసతికిన్

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

8

ఆతుల ధనాధ్యువికన్నన్

శ్రుతిస్మృతి విచారచతుర సూక్ష్మలకన్నన్

బ్రతుకుమతెప్పివికన్నన్

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

9

సతిసుతులఁ బాసియైనఁ

బ్రతివక్షుల దనకునెట్టి బాధలవిడినన్

బ్రతుకున నేదెఱైనన్

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

10

క్షీతిలోఁగూటికిగుడ్డకు

గతిలేకుండియును నెట్టి కష్టములైనన్

ధృతినినుమంతయుఁజెదరక

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

11

అతి మోహమున హఠాత్తుగ

క్షీతిధనపతి కూతుఁరొకతె చేపట్టిన య

ప్పు తిరిపగాని మనంబటు

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

12

ప్రతిబలములతో నోడలు

బ్రతికూలావిలముచేత వార్ధిమునుంగన్

మతిచెడనితటస్థునివలె

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్ ।

13

క్షీతిని హఠాత్తువిదేశ

స్థితుఁడై గతి తెలియఁబోని చెల్వుఁడురాఁగన్

మతినలరు పతిప్రతికటు

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

14

బ్రతుకునసుంకం బెఱుఁగక

స్వతంత్రరాజ్యంబుచేయు ప్రభువలెనుబతి

వ్రతవలె సహజకవివలెన్

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్ ।

15

చితికినయద్దఁబట్టుకు

మతివాస్తవ మెప్పుడు పెక్కు మాయలఁజూపన్

క్షీతినది స్పష్టముగాఁగన్

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

16

అతగునకు దిగంతము రే

ఖతీరునన్నిజముదోచి గారడిచేయన్

మతినది గుర్తికఁజాలిన

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

17

క్షీతినడుగంటియు వాస్తవ

గతి పలువురు నడచుదారి గతికవలె న్నా

శతపౌందక తలచూపన్

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

18

బ్రతికినవఱకున్నర్పము

గతివిషమటుకల్ల వెడలఁగక్కుచు నిజమన్

రతనముఁదాఁచు కుమతిచెడ

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

19

క్షీతిచోదబ్బటి తేల్కా

టుతీరునందోచకముఁగడుంబాధింపన్

మతిచోర్పుమఁద్రఁచుహిమన్

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

20

అతగునకుఁబుండు పొడమిన

గతిననృతముతోచి నాభి గడచి హృదయమున్

గుతుకయుఁ గొఱుక క చసదన

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

21

అతుకుడు దబ్బిఱల్లుచుఁ

గొతుకుచుబల్కొండెమారి కొఱికిన చెవితో

మతిదెడును మంచివాఁడున్

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

22

సతము దనగుట్టు దెల్పక
 నృతవాదముతోడ దుష్ట నీతి జరఁగునా
 మతకరినిగిడి చెడిపడన్
 సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ॥

23

క్షీతినోర్వలేమి పాము వి
 రతమును సూన్యతముపాలు ద్రావియు విషరూ
 పతఁగల్గఁబంట నొసఁగన్
 సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్

24

అతుకుమెతుకు కతుకుకొనుచు
 బ్రతుకు పరాధీనమయ్యు బలఁగోఁటుననూ
 నృతమనని పంద చెడఁగా
 సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్

25

క్షీతివిజము ప్రొద్దు మహిమల
 నతికపటి యెఱుంగు తెలు ది వాంఛమువలెస
 మృతివావికశక్యంబన
 సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్

26

మృతియొందెలేక నాల్కక
 నృతమొందెను రామబలి హరిశ్చంద్రులటుల్
 బ్రతుకఁదలంచిన సుకృతికి
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్

27

మృతిరానీ నాతవికిని
 జితిఁజొచ్చెదవిప్రయట్లు నేయమిననుమా
 నృతపరనర ప్రకృతికిన్
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ॥

28

మతకరి న్యాయవివాదులు
బ్రతుకులకై ధర్మసభలఁ బడియెనుఁగుగ్రు
ద్దీపదపుటవలె నిజముగన
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్

29

ప్రతివాదియు వాదియునిజ
ముతేల్చుతగవల్లు నెఱపు మొఱయిడువత్తర్
గతికిన పద్ధతులనఁగా
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్

30

గతిమాలినదని రెండవ
మతిమాలిన పథకుఁద్రిప్ప మాటయుఁదప్పన్
విశగామూఁట నిజముతెగ
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

31

ఇతరుల సౌక్ష్యము తనకెటు
జతబడుఁ దననాల్కినిజము జరుపకయున్నన్
దతదంభ సభాస్థితిక్షణ
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

32

అతిరభసస్థితితోఁ గొం
ద్రతప్తి చుంచెలుకఁ బట్టు డాఁబునసత్య
స్థితివెడలు దర్మసభనన
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్

33

క్షీతి కఁటకయెరసముప్రాఁ
కుతెన్నునన్నిజముతోఁచి కుత్సితరోకం
బు తగిలియుఁ డగులక చనన్
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

34

అతగున కుబ్బు పొసంగున్
 మతకరి తుదఁ దనదు ధనము మాయి కొసంగున్
 మృతి జ్ఞుఁడును దొసంగున్
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

35

పతియెడ మోసము గొల్పుచు
 నతినిపుణతఁగల్గిమాట లాడు కులటకున్
 మితిమీఱువిందెరాఁగన్
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

36

మితిరేపు రే పనుచు నా
 డితప్పనను చేండ్లు త్రిప్పి డిల్లవడి తుదన్
 వితఁజూపుదబ్బితీ చెడన్
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

37

క్రతువుమిషవెట్టి ధనముల
 నతినిపుణతఁ జెనటి కూర్చి యాలికి నగలన్
 మితి మీఱఁబెట్టి పొలియఁగ
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

38

ఉతికిన దుప్పటితీరున
 మతికుద్ధతచెందుఁ జాటు మాటు తొలఁగినన్
 ధృతివంతునకవి తెలిసిన
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

39

చతురముగ నన్మతకల్పనఁ
 బ్రతిదినమున్నేయు దొంగ బ్రతుకుటకన్నన్
 మృతిచెందుట సార్థకమౌ
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

40

మతిలో హాలాహాలము న

మృతముం బుక్కిటను గల్గి మెలఁగెను నీచుం

డతిదుర్గతికిం బాల్పడ

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

41

యతివేషముంగై కొవి

మతిహీనులఁ బెదరఁగొట్టి మాటున దంభుం

డతిభోగములఁ గృశింపగ

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

42

అతిజార విసుగుఁబతికిన్

మతిహీనుఁడు ధనములొసఁగఁ మఱితిరుపతికిన్

స్తుతిపొసఁగు జగత్పతికిన్

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

43

క్షితిలోఁగొందె మలఁతికిన్

మతిలో దైర్యంబుపూత మానుషసతికిన్

వితయగు బ్రతుకు కుమతికిన్

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

44

కతికిన బానిస మెతుకులు

బ్రతుకులు న్నేహంబుపట్ల బిల్కులు కొతుకుల్

ముతకనగు చూడ్కులంటక

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

45

క్షతమువలె దేహీకిం దను

పుతగులఁదొలినందెయట్ల పో పడుచుతనం

బతిలాపము చదువనఁగా

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్

46

పతగములు సంజమింటం

బ్రతుకునకై కడలింట్టు మ్రోకులపోల్కి

గొతికెడు లంచ మెఱుంగవన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్

47

అతుల వికారము మీర మ

నృతవాదికి శక్తిహీన నీచకుమారికిన్

క్షీణసూన్యతు నెడ సొగసది

సతతము సంతస మెసంగు సత్య వ్రతికిన్

48

జత మోడ్బుదో సిగుల్వి

దైతన్కుబలుకల్ల పల్కు దిరిపెపుటకుల్

క్షీతిలుబ్ధిత్వి మనృతునికి

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

49

దృతి చెడకయుంట కవికర

మతికినమనసుంట స్వేర మౌ గతియుంటన్

క్షీతిలో సూన్యతమతికిన్

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

50

బ్రతుకున సింహాకృతికా

యతమంజుల సూన్యతవచ నాధికధృతికిన్

హతదీ నార్తికి సుకృతికి

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

51

బ్రతుకుపకృతి సలుపుట సూ

నృతమునకు ఫలంబు మంచి నేర్పు దెలుపుటల్

జతపడు నుస్థిరధృతికిన్

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

52

గతము తలచి వెక్కుచుగడు
జతురము గాఁ దనదుదాబు చాటుచుగల్గల్
మితిమిగులఁబట్క చెడుగన
సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ।

53

ఆతుకుడు సంపద గునుపు ల
లఁతివానికి వలపుతీర లగ్గు చెనఁటికిన్
గొతుకుడు దబ్బితేగ్గన
సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

54

క్షీతిబద్ధ తోరణము నా
తతకిల్యాణంబు న నృత దంపతులకుఁబ
ద్ధతిపు నైముడియు వృధయన
సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ।

55

ఆతుకుడు కాగితములు జీ
వితవిరహితమిక్కలంబు వెంట్రుకతత్సూ
నృతిగతినిఁదెలుప లేవన
సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

56

మతికిందెలి పెడివాస్త
వ్యతశాస్త్రమసంగ మనుజు నందెపొడము నై
జతగులు తది కృత్రిమమన
సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

57

క్షీతియెక్కడ? దివ్యగ్రహ
తతియెక్కడ? నక్క దేవ తలమటు లనృత
స్థితి జూపు నరునికొల తగ
సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

58

అతిప్రాచీన పురాణము

లితిహాసంబులు చరిత్ర లిల నమ్మమి నూ

నృతమెటు పొత్తములం దన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

59

అతినంచల మవిదిత చి

త్తతిత్వముం దెలుపగల్గితిపు వ్రాతలనూ

నృతమెటు శంకల తెగవన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

60

గతము నిరూపింపగ వి

స్మృతి ప్రకృత మెఱుంగఁ జపల హృత్తుభవిష్య

త్తుతలఁప విశ్చయమెట్లన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

61

క్షీతిఁజాటువుండు మామక

యి తడుమువైద్యంబు నాఁగ విచ్చదెలుపు నూ

నృతమె టులజ్ఞామతిఁ న

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

62

క్షీతిలో దివ్యప్రకృతి గ

ణుతింపమృద్రూపులగు మనుజుల కెటులగున్

వితథము నరశాస్త్రంబన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

63

మితిమిగిలి గొడ్డుమెసఁగున్

అతిలోభిమొగమున వెలితి హాస్యముపొసఁగున్

బ్రతుకున దబ్బిటి దొసఁగున్

సతతము సంతసమొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

64

అతినహవాసము గలుగక

క్షీతిమిక్కిలి ననుభవంబు చెందక వస్తు

స్థితి నొరునిఁ దెలియరాదన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

65

క్షీతిఁదనతాత్పర్యముతో

వితరుల భేధింపఁ గొఱపి యే యని దన సం

గతి దేవుడెఱుఁగనీ యన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

66

క్షీతి ననుమానము బిడ్డి

క్షతయుఁబ్రమాణంబు తెలుపఁ జాలదువాస్త

వ్యతమిగులు బ్రహ్మమటులన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

67

క్షీతిఁదన్నెవ్వరుకనిరో

గతి తెలియఁడు క్రొద్దినమ్మకము గొనకున్నన్

మతినిొరువిజమెటు కనునన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

68

అతుకుడఁకూడు కుమతికిన్

బతివ్రతాతత్వమార్చి వంశయువతికిన్

అతిశయము సహజధృతికిన్

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్

69

క్షీతిదివ్యతత్వమగు సూ

న్యతత్వమఖిలేకు కరుణ నెనియకయున్నన్

అతిగానేర్చిన రాదన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

70

క్షీతిలో న గుత్పితులు సూ

నృతమనశక్యంబుగా ద దేహేతువా వా

రితలు తగవు నిరూఢిగ

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్

71

కృతయుగమనఁ గలియన సూ

నృతానృతములున్కి నేక నిశ్వాసమునం

జతపడుఁ గాలస్థితికన

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

72

అతిలాప మశక్తియు దు

ర్మతిత్విముఁగ్రూఢచర్య మాయయు ననృతం

బుతెవులుగల సరుగుణ మన

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

73

ప్రతికూల మనఁడు చెల్లియు

నతికమము నేయఁబోవఁ దాశిత దాక్షి

ణ్యతఁజూపు సుకృతినాఁగన్

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్

74

వితతానందకరము సూ

నృతమెల్లెడ మెప్పుదెచ్చి నిజముగనదియీ

క్షీతినరు విలువ దెలుపునన

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

75

క్షీతినెల్ల దానఫలములు

నతులితమఖయోగ జప త పోతిశయము సూ

నృతమహిమకు సరికావన

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

76

క్షీతికతులయొద్దఁ గొందెము

చితకుచుఁ దనయొద్దలేమి నస్మత మనెడు దు

ర్మతి నిందెఁబడి చెడఁనన

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

77

అతిథికి లోభిదొనఁగున్

అతిమాత్రముగాఁగ సోమ వియ్యమెసంగున్

స్తుతి నిజమునకుఁ బొసంగున్

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్

78

అతికిన బూడిదపట్టులు

నుతికిన మడిపొత్తు పంచె లురవడిమున్నఁ

క్షీతిసూన్యతమున గావన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

79

క్షీతి నానందమయాము నూ

న్మలమది వివరింపి వ్రాయుటెటులొ? నిక్క

ల్పితకవిత నిజ మెఱుంగదన

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

80

క్షీతిఁగల్గకూట సాక్షులు

గుతర్క నాస్తికులు భ్రష్ట కుంక్షిభరులున్

జతపడ వాన గురియదన

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

81

పతిభక్తి దేవభక్తియు

గతికొలఁదిగ దానశక్తి కరుణామతి నూ

న్మలమంటనిచోఁ గలువన

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

82

క్షితిలో సోమరిపందకు

స్వతంత్రలౌకిక సుఖంబు మమకారమి నూ

నృతమైనఁ బొరుషంబిడు

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

83

క్షితినూతఁబడ్డ కుక్కటు

లతగుఁడు దన్నుద్ధరించు నతినికె కీడుం

జతపర్చి దుర్గతింజన

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్

84

వితవిందు రోగగతికిన్

వెల పడుచును బొడ్డియాడు వెడుముదిపతికిన్

సతమనృతము దుర్మతికిన్

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

85

క్షితిఁగొంటె పొగట్ట చమ

త్కృతికల్పన లిచ్చకమాలు గేరడమాలు గ

ల్లతనమునకుఁ బిల్లలన్

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

86

క్షితి దాతృత్వము సత్సం

గతిత్వ మౌదార్య శౌర్య గాంభీర్యంబుల్

దతకరుణా సూనృతములు

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

87

అతికష్టమయ్యఁ జేరువ

గతివింటికి వెదకు పాంధు కై వడిగా నూ

నృతమార్గ మెఱిగినడిచిన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

88

క్షీతిలోఁ బాపము పున్నెము
హతప్రియత్వంబు సంత తానందంబున్
మృతి శాశ్వతత్వ మనఁగా
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ।

89

అతిరతి వాఁచకుమితికిం
బ్రతిమర్కటచేష్ట నీచ మనుజాత్మకిన్
బ్రతుకువృధ లోభరతికిన్
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ।

90

అతుకొక్కెడ బితుకొక్కెడ
బ్రతుకొక్కెడఁ దెలియలేక వకుఁడై కృకుఁడై
ధృతిదప్పుఁ గల్గిపో తన
సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ।

91

క్షీతినిచ్చిన విచ్చువిధయుఁ
బతియగుటకుఁ గారణంబు పరుగుట స్పష్టం
బు తిరిపగాఁడే లోభిగ
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ॥

92

బ్రతుకునఁ గృత్యాగృత్యము
లు తలఁపఁబో కొరుల బాధ లుసలుపునరులన్
మృతులనుచు వారిని విడిచి
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ।

93

అతగునికందక వాస్త
వ్యతదోబూచులను బుష్క రానునిమాడ్కిన్
మతిభ్రమపెట్టి వెలుగునన
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ।

94

క్షీతినాత్మ భటులుమాటలు
మతికోటంబయలుదేఱి మఱివాతెఱు
ఛ్చొతిగిలి పతివెలఁ దెల్పుఁగ
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

95

క్షీటిఁబుట్టియేడ్చు పురిటి చీ
రుత పెద్దలకన్న మేలు రో గానృతమిం
కఁ దగులు దశకు నడిరదన
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

96

మతదంభముతోఁ జక్రాం
కితముల కాల్పులను హోమ కృతపశుకోటుల్
క్షీతినూనృతఫల మొసగవు
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

97

క్షీతిలో నూనృత తత్వము
మతి నెఱిఁగి నుతించి నడుపు మాన్యులకున్సం
తతజీవనము క్రియనన్
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

98

బ్రతుకునఁ జదువులు సందెలు
జతురకళా విపుణతయును సర్వప్రజ్ఞల్
వితనూనృతమాడవిచో
సతతము సంతసమొసంగు సత్య వ్రతికిన్॥

99

చతురకళా విద్యాసం
గతికిన్ స్థిరధృతికిఁ బ్రకట కరుణామతి కి
క్కుతి యానందగజపతికి
సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

100

సత్యవ్రత శతకము సంపూర్ణము.

మ ట్టు

నిట్టపుట్టునొనియాడనినాలిక చింకిపాతపీలిక, కంబమయ్య పేరువ్రాయని
 కేలు తుక్కుకీలు, నరసింగసిదలంపని యల్లము పాడుకల్లము, కంబమూయని
 తిరునాళ్ళగననికన్నులు మేకమెడచన్నులు సింగనికి మ్రొక్కవిబ్రతుకెంగిలి
 మెతుకు, రెంటితాగుడు తిండిమెట్టంటువేల్పునొల్వనివారు మానిసులుకాదు. నిక్క
 మని వక్కజించు పెద్దలమాట నమ్ముకొని నావాడినమాటలువిడిచి యిట్టి సీమపలు
 కులస్సీనమువంద నరసింగవిపై మఠేమాటలల్లువారై నగూర్చు నలవికాని తీరున
 నాయిలువేల్పు నెనరుమై నేబెన్నగలిగినాడను. విజముగా నెద్దియోకూతలు
 న్మేనినన్నలున్దప్ప మొట్టమొదటదక్కుమేనితాల్పులకువలె మానిసులకుఁజూడఁ
 దంపులొందొరు నెఱిగించుకొన జంత్రములుగావి వ్రాతలుగావిలేవు. ఏర్చు
 తోఁబుట్టునెల్లరు నేడుపుతోనే గిట్టకతప్పదు. బ్రతుకు తుదమొదళ్ళ దినుపేడ్చేయగు
 నెడ నద్దానినడుముకూడ సాజముగా నేడుపే కాకతీరదు. కావున మొత్తముపై
 విట్టి వ్రాతకూత రకములన్నియు నెదోయేడుపులోఁ జేరినవే, కూడుకూర్కుకూట
 ములకై యెట్టిమానిసులైనం దమతమ వాతచేతలనెట్లో వెలితిపడక వీరా,
 మంచిగాఁగొందఱు నెడ్డగాఁ గొందఱు న్నుట్టిపెఱిగెడువారెల్లఁ దమకోర్కులు
 నెఱవేర్చు కొనఁజెల్లని మొట్టతెలుపుకొనుచుందురుగా, విజముగా నెవ్వరైన నేడ్వక
 తీరదు మఠేద్దిన లాబములేదు, కోరుకొన్నట్లు జరుగదుకానికోర్కు ల్నొనసాగించు
 కొనుటకై యెట్లో దేవులాడకతప్పదు, కసింతయున్ముందుకాఁజోవుపని నెఱుఁగఁ
 దరముకాదు, తమంతఁదామెట్లో జరుగు మంచిచెడ్డలెంతవారేఁ గుడువకతప్పదు,
 చావకతీరనిగూనివంపులాగున్నదబ్బాయీ మానిసిబ్రతుకు, నిక్కముగా నందఱికన్న
 నెక్కుఁగా నుండవలెననియుఁ దాదలించినట్లెల్లవనులు జరుగవలయుననెడుగొంతె
 మకోరిక మానిసికిఁబుట్టుతెగులు, బాపఁడు దొర కోమటికొపనెడు వాల్గకొలముల
 కట్టుపాటువలె వాతవ్రాతచేతల పడికట్లన్నియు న్నూటికొకవంతు వెఱ్ఱివాండ్రచేత
 న్దక్కిన తొంబదితొమ్మిదిపాళ్ళు మోసకాండ్రచేతన్దప్ప కేర్పడినవని కొంతయైనఁ

దెలివితేటలు కలవారొప్పుకొనకతప్పునా, కూడుకూడు కూటములతోడనే తక్కు
 మేవి తాళపులమాడ్కిఁదనివి పొందక లేనిపోని చేతకావి పరువులకై తంటాలు
 వడుచూరకు మనసోని మంగలిపిల్లితల గొలుగునట్లీమా నాళ్ళముచ్చట ముఱికిబ్రతు
 కెల్లేనిఁగడువని యేయియైననేమి పండ్లూ డంగొట్టుకొనుట కనితెలిసీతెలియక విన్న
 యైన నేమి పెద్దయైన నేమి పేదయైననేమి దొయ్యైననేమి కోరికోరిచెడుచున్నారాహా
 పుట్టుక చావులాఁకలిదప్పికలు మేల్కీడులు హెచ్చుకగులు రేపుమాపులుక్రిందు మీఁదు
 లందఱిక్కొక్కపేకదా, యింతకున్నన మెఱుంగఁదరముకాక చా గియున్న వేల్పుడిమ
 పేడియో మనమనుకొన్న మంచిపెద్దరలకుఁ దల్లివేరని తెలియఁజాలక పెద్దకుండల
 కెనళ్ళు పెట్టుచు నందరానిపండ్లకట్టు చాపుచుఁ దుదకొకరొకరిఁదూలవాడి తన్ను
 కొనుచు వలపుపగ పిసివారితనము తగులు పొగరుమచ్చరములన్నిక్కి యయ్యోవాకోరి
 నట్లు బ్రతుకఁజాలనైతినివి యేడ్చుచున్నొలియునంత యెల్లప్పుడున్నతోడి వాడి
 మేలేకోరెడు వెవ్వరికోగావి ముప్పొద్దునన్వేల్పు నేనమ్మికోల్చు మఱేయొంటికాం
 డ్రకోకావి దప్పదుగా తమతోడివారలనెల్ల తెఱంగు లన్నొప్పించి తామొక్కరే
 పెచ్చుకుడిచి తెగఁగ్రొవ్వి విజ్ఞవీగి బలిమినఱఁగారు తిప్పకాయలే మొత్తముపై
 మావిసులలో నెన్నఁదైన నేలయందంతటన్గలువట్టుచుండురవి పరుకువచ్చుట యొక
 పొరపాటు కానేరదు. బెరా కూటికొఱకే కోటిపదైలు, తమచేతికిలొంగిన పనులమెడ
 మలిమిచఁపు కూకఱ్ఱములఁట పదునాఱుసుద్ది వేడబములఁట పదునెవిమిది విద్దె
 లఁట, యఱువదినలగు పిచ్చినేర్పులఁట, యేన్నో దొంగవానివరుసలఁట, యాస్తీ
 యిస్తువులఁట, కొలములఁటః మడితడులఁట, నోములఁట, వస్తులఁట, చదువు
 సందెలఁట, లెక్కలేని కొద్దిగొప్పరముపరువులఁట, మేల్కీడులఁట, యేమీపొట్టక
 కూర్తి యొకరుచెడవలె చా బాగుపడవలె, నందఱున్నోరియనవలెదా నొక్కఁడే కొరి
 నదైల్ల బ్రతుకనలెః నని యకయాసన్నేగు నెచ్చికఁడోహో, వెజ్జుపెండ్లామువకే తక్కి
 నయిల్లారడకిన్న నెమియునుదే తాడః తిగెనను సామెదికుఁ దాక్కాణము కాక
 మానఁడు తనతోడియం దితోఁగూడు పంచుకొని తినుచు నెల్లవారికిన్మించి గావడుచు
 కొనుచుఁదిక్కినవారికన్న నెందులోనైనను దనయొక్కవస్థాటుకొనకే యుసులులనై

వన్నొప్పింప, తెల్లరికిన్నేరే చేయఁదలకొనుచుఁ గలనైన న్నల్లలిచ్చకములాడక,
 మోసమొల్లక, నేలన్దున్నుకొని పండించుకొనుట తప్ప మఱేపనిమీఁదనైన న్నృతుక
 నెంచ, తెల్లతెఱంగుల పరుగుపొరుగొలకు న్నోడ్పడుచుఁ, గొచెన్నఁడున్దింక, మంచి
 నీకుతప్ప మఱేవెఱ్ఱి నీళ్ళేనిన్ద్రావకొ, కయావులనేపెంచుకొని పాడికడుచుచు, నాయా
 తెగలవారెక్కటిగాఁ బదిండ్లకుమించి యెడముగా నాయాయాకుగట్టుకొన, తెయేకొల
 ములవా రాయాకొలములతోనే పెద్దలుచెప్పిన చొప్పున నీడుజోడు జతిపడుతెన్నునఁ
 బెండిలిజరుపుకొనుచు, సేద్యము, వెఱ్ఱిజీకము, కూళమెకముల న్వేఁటాడుటయు,
 నీమూఁడుపనులుతప్ప, మఱేలేనిపోని యక్కఱమాలిన వ్రాతకూఁతచదువుసందెల
 జోలియు న్దలపెట్టకొకమందుకొఱకే వెఱ్ఱుచెప్పినచొప్పున మత్తుచిలు ముదిననులు
 వాడుకొనుచుఁ, దమ్ముకాపాడుట కై వేల్పున్ముప్రొద్దు లన్వేడుకొనుచు, మాఱు
 కోరిన యాటపాటమాటమీటల, నొందోరులకు వేడ్కగావించుకొమవారిన్దప్పక, కం
 బమయ్య యిక్కట్టులన్ని యున్దప్పించి, కోరినన్నేండ్లు హాయిగా మన్నింపకమానఁడు,
 వ్రాతమొదలగు జంత్రములవలన నోటివల్కల న్మొట్టమొదటి పెద్దలు వెల్లడించు
 కుంటకుఁ గత, మాయాకుత్తుకల రవళివడి సొగసులుచెడి, చెవులకు వెగటుపుట్టించు
 ననియును, వ్రాతమొదలగు మూఁగజంత్రముల పలుకుబడికి! లేనిపోని వెఱ్ఱిమొట్టి
 వివరములు పుట్టించి, వేల్పుమీఁద నమ్మికన్జెదరఁగొట్టి, యరమఱులన్పించి, యొందో
 రుమికన్పాడునల్పి, కొలము మరియాదలన్మంతుగలిపి, లాఁతులకులొంగియైన, నెట్లో
 పరువుమాలి, సిగ్గెడసి, యొకరికన్న నొకరెక్కుడు వారమునుకొని తెగనీలుచు, లం
 చములుబ్బర సొమ్ములన్మొక్క యడ్డదిడ్డముగాఁదేరగాఁ దివి క్రొవ్వెక్కి సోమరిపోతు
 లయి, యెల్లబోగముఁ నొందోడులన్నించి విఱ్ఱివీఁగుచుఁ దనలోఁదమకేసరివడ, కొక
 రినికరు మాపుకొనుచుఁ గ్రిందుమీఁదునకు రెంటికిన్జేడి, బలిమింగోరి దబ్బునమడి
 యుదురని విజమెఱుఁగుటయే, రాసురావీనాటికచ్చతెలుఁ, గఁదులోనెన్ని కగాలాఁతి
 నుడి జోలికాసంతయున్నేని యీసీమపలుకిపుడు పంటకు పిచ్చెన్పావునా, నేలయందెల్ల
 వాడుకొనంబడు నెల్లమాటలతో నెద్దాని కలుపొక్కింతయులే, తెక్కటిగా, నేయెరుపు
 రంగైన నంటించుకొనికే పెరినాడవునుండి యైనఁబొడుమక, తల్లితల్లిఁలె, నెల్లపలు

కులమిన్నయై, వెలయుచుంట, నీతేనెతీయవి విలాతితెలుగు నెప్పినాచేతనైన
 కొలంది, వీనిట్టపుట్టు వేచ్చువంద, న్నామంచిచదువరులెల్ల,, నాయల్లి నయిసీరముల
 కొనయడుగులన్దలించియైనఁ దమపుట్టువీదేడ్చుకొనఁ గలుగుదురని. యెంచువారలన్న
 వినించి, నాయలువేచ్చు కాపాడుఁగాక. ఈవేచ్చువందయందలి మాఱుమూలవలుకుల
 కీపొత్తము కొనన్వివరము తెల్పినాఁడను.

అజ్ఞాదాదిబట్ల నారాయణదాసుఁడు.
 విజయనగరముదొర పాటబడి పెద్ద.

వేల్పు వంధ

సీ॥ ఏమందు నన్నన్న యీవుగా కెవ్వఁడనామొఱలవిని నన్నవ గలఁడు
నీకుఁదప్ప జ్ఞతెవ్వనికయినఁదరిముకాదెందేనినాకోర్కఁబొఁడునల్ప
నేల నాకీసిగ్గుమఱిన బ్రతుకు నిన్నొడగన కీవెల్లి పూడుపెట్లు
నేముదిసి..కొలందిన్ముమ్మరంబుగ నాపవ్విరావివంత పెనఁగొవియె॥

వింగినేలల యందెల్ల విండునిల్చి కిలిమిచెలికొల్ప జాళువావలవతాల్ప
కవికరంబు ననుగా నెనరుపిల్ప రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 1

సీ॥ తొలుచదువులె నిన్నుదెలియక మళ్ళిననాటుమాటలనినున్జాటఁదరమ
యక్కటా యేల బుయ్యార మందిడితి నిన్నరయలేకిట్లసియాడుచుంటి
దొరకిదొరకక దాఁగురుమూతలాదెదోవంతోకోనీకన్న పట్టిమీఁద
కోరిక వెలిపుచ్చనేరవి యడియరి తోడనీకిట్లు కండువలు తగున॥

ఏమియనఁగలవికను త్రవ్వేడ్చుతప్ప నేరమెన్నకు నీకు జోహారానర్తు
దొడ్డవలమురితాల్ప పెంద్రోవపిల్ప రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 2

సీ॥ వీనులు లేకీవువినెదు కిన్నులులేక కనెదు చెరమలేక గబ్బరయుదు
కయిలేక పనులెల్లఁ గావించెవపు నాల్కలేక చవిగొనెదవా కయివడి
మెయిలేక బ్రదికె దిమ్మెయి నప్పసమువింగినేలలనీవు కావిదినుపేది
నీయాటకై నాకు నెగులిడ్డునీకిదే పాటి నన్నాచుటే పాటినీకు॥

ఇంకనేదాశఁజాల నన్నేలుకొమ్ము వెంటనే కానిపించువవ్వించునన్ను
నడ్లుతొలఁగించునాచునవట్టెవినుము రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 3

సీ॥ మోపితి నాయైపు నీపయి నీవుమేలే సల్పదంచు నేనెఱుగలేక
నేర్చి యన్నేరక నేనూరకే కోరికోరి యాచిక్కు పగుల్చుకొంటిఁ
దలిదండ్రులెఱుకువగలగొప్పవారుచెప్పినమాటవినఁబోక చెనఁటిన్దైతిఁ
దెలిసినయట్లునేఁ దెగనీల్గినన్ను నేఁబొగడుకొనుచులాఁతిదెగడుచుంటి॥

మానలేకుంటివిటుసిగ్గుమాలి నేగికూడుకూటమిడబ్బుకక్కుర్తి గొంటి
నెట్టులేదొనన్ను గైపట్టి పడిగ రెంటత్రాగుడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 4

సీ॥ పీయేఱుగవి దెద్దియేనిలేదైన నాగొడవను తెవనితో నుడువుకొందుఁ
గనుక నాబ్రతుకునఁ గలిగిన వింతలు తెలిసినకొలఁదినేఁదెల్పు కొనెద
నయిదేండ్ల బుడుతఁడనై యున్న మొదలునన్గోరిచదువులెల్లఁ దారసిల్లె
నీకూర్మి పెంపున నేనులియున్లఁతి సరకుగొనక హాయిజరుగుచుంటి॥

తక్కునే నాల్లపంటలు న్దవివిమీఱ నాడిపాడుచు విన్ను నేవేడనిమ్మ
యీవుగాకీవెలితిదీర్చు నెవ్వఁడింక రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 5

సీ॥ ఆఱవయేట విన్నరయు వెరవుతెల్పివైచిరి కన్నవార్పొచనాకు
నానాటినుండి నేనాడుచుం బాడుచునీపేరు చాటుచుంటి నలుకొనల
నీవఱకున్నావియిఁకమీఁద హాయిగాఁబొడగించు నాబ్రతుకడిగినట్లు
కోరుకొన్నటునిన్నుఁ గొండాడుమై బింకమునెల్వితేటలుఁబొనఁగవిమ్ము॥

ఎల్లతఱులందునాయాద విరవుకొనుమ యెన్న నీనింగినేలల విన్నుమాడ్కి
గడలిపడమటఁ బంటల తడినెనంగు రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 6

సీ॥ ఎఱిఁగినవాని యెల్లను దలకుమించినట్టి వల్కుల విట్టులల్లుచుంటి
నేనెందుకు న్సృష్టిరానని తెలిసియుం బేరితవెలకె నరెట్టుచుంటి
చెలరేఁగి మేలు వచ్చినవట్లనాగొప్ప వెలిపుచ్చుచున్ విట్టవీఁగుచుంటి
కోరితీఁపురములకొలఁది మీఱుచునల్పియైపునీనె త్తిసె మోపుచుంటి॥

ఇరుగుపొరుగుల యొప్పమినెంచకుంటిఁ గొంచెనయ్యుఁ దగవరిలాగు

మనుచుంటి

వీవుదక్కనన్గచువాఁడెవ్వఁడొర రెంటత్రాగుడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 7

సీ॥ ఎలనాఁగమీఁదనే యెప్పట్లనాకన్ను పైవారియిదుమనాబ్రతుకుజాన్ను
కొంకక తినితాగిక్రొవ్వుట నాపనియేల్కలతోడ నాకెందు ననవి
ననునేఁబొగడుకొంటనాపుట్టువు తెగులులాఁతిగొప్పకునాతలంపురగులు
నెల్లరికన్న నేనే యెక్కువనుకొందునే సిగ్గెడసి తెగనీలుచుందు

ముదిసినకొలందిఁగొడవలన్మున్గుచుంటి నెందుకున్సృష్టిరాక యేవిట్టుఁంటి

తెమలవీతగులమిఁకవలమురితాల్ప రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 8

॥ ఈమబ్బు లీవాన లీగాలు లీమెట్లు లీపవళ్ళి మాపు లీవినుదల
 యీచెర్వు లీయేళు లీమెట్ట లీకారులీ నేల కడలిది స్సీయొడళ్లు
 ఈమంచి సెబ్బర లీకొద్ది గొప్పలీ రాకలు పోకలీ బ్రతుకు తెగుట
 యీకోర్కు లీకూర్కు లిక్కూడుకూటము లీవితనడువడు లీతలఁపుట॥

కావు నీవియినలుకడ కానిపనులు కానివాఁడను నావెట్టు లొని వెల్ల
 విక్క మెఱిఁగించిననావు విన్నుగొల్తు రెంటత్రాగుడు తిండి మెట్టంటువేల్పు॥

॥ ఈనాటికిన్దోచి తేతండ్రికాన నిన్నొనియాడుతెల్వి నాకు నిడవేల
 విందారనీగొప్ప కొండాడనా పాడనా యాడనా వ్రాయనా మఱిమఱి
 రాల్చిప్పలై నఁ గరంగునట్లీచెంగుమీటనా చాటనా నాటనాట
 నాతోడివారి కీమైతాల్పులకు విన్నుగాన్పించనాకోరికలు చెలంగ॥

మాయమైపోకునిన్పతిమాలుకొందునిల్వతుడముట్టనా మొఱునెమ్మివినుము
 కడుగనీనీయడుగులనాకంటితడుల రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 10

॥ వింగి నేలలనెల్లనెగడుచుండువనులకేను దాళికుఁడనీవుకావు
 నామేలు సేగులునామంచి సెబ్బరతలఁపుల నీడలై దావరించు
 నీచెల్వ మొరిమినెనరువిండుతనివి నిన్నొల్పునడియ విన్నెంచుచేవ
 యీవునీకంటెవేఱేదిన్నుగానకుండియువాలెమాడుకొనెడియెఱుకువ॥

యేననఁగనికడలేమియిడుగడవగపొగరుమఱుకువ కొఱగామి మొఱకడంబుఁ
 కల్లనీవార్పు బొమ్మనన్నావుతండ్రిరెంటత్రాగుఁడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 11

॥ నావంతయెట్లు మనవిసల్పుకొందురాదులియైననాలోవితలపువెలికిఁ
 గాఁపించెదవు వాకట్టెదుటన్నానికఱసవావిన్నుబొగడుతెఱంగుఁ
 వైకేడ్చుటకుగూడఁబిక్కిరానై తినాకుమఱెందుకిటువంటికోయ్యబ్రతుకు
 కలగాని విక్కముకాదు నిన్ననుగొంటవికమేవినిల్లు నేనెగులనేల॥

పెంచునామంచిహాయినిన్వించునన్ను వేడ్కననయమునిన్నొలిపించుమాట
 పాటమాటమీటలకెల్లవారలరరెంటత్రాగుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 12

సీ॥ ఏదప్పఱిగిన దెల్లనీవేయని తెలుపుము నిన్ను నేగొలుచుకొందు
నెప్పట్లనిట్లు నన్నేడిపించెదునాయనాయోరుపెఱుకనె నరులకుప్ప
నేరకచిక్కు కొంఱిన్గోరికోరి యీతగులములోననే ఓగులబిగిసి
ననునేఁదెలియఁజాలఁగనుకనీయురితప్పుకొనలేక నిన్నేడుకొనుచునుంటి॥

నీవుగాకెవ్వఁడిక సన్గావఁగలఁడు దబ్బునన్నాఁకుమన్నన్న తాళనేఁ
గలమెఱఁకువకూర్కులకుఁ బైగావెయంగు రెంటత్రాగుడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥

సీ॥ ఈనలు తెగలవారీనాల్గుకాళ్ళయొడలు తాళపులిఁకమిగులమిడుకులు
తెలియ నలవికానిదిన్నుల రాకపోకలివెల్ల నొకిల్లఁకఁపు పనులు
విక్కముల్కావివ్వినీడలుగావి నాకలమెఱఁకువలరాకడ చెలువులు
వికమునీవేమఱివేనేహళిక్కి వింకడలేకయురియాటగందుఁగనుక॥

ఎన్నఁడున్దన్విగొనఁగలనేనినాకు నీకుమఱివానియే కాసరాకయుండు
నెందుకీయాకదంపునన్నేలుమీవు రెంటత్రాగుఁడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 14

పీ॥ ఎయ్యెడన్నింగిలాగేనంటులేకున్నవాఁడనంచున్నెకిఁ బల్కుచుంటి
నన్నెల్లతెఱఁగులన్గాపాడి పీఠేలు తలఁపకనాగొప్ప తెలుపుకొంటి
నిఁముగానాకుఁగోరికయేలేదని చెప్పుకొనవచ్చినముకానికూళ్లుతిఁటి
నుడులుడ్గిమీఁదొక్కదులు మూసికొనయేదోమూలనుండకనిగుమాలియుంటి॥

కాదుతన్నఁగానేపితోఁకవలెనాద నరియఁడున్రేలయనుమాటనాదికాద
చాలానాబ్రదుకిఁకనైనజాలిలేద రెంటత్రాగుఁడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 15

సీ॥ ఏగల్లకానిచో నెల్లదిన్నులు కల్లలవి నిర్దు నేనల్పననువుకాదు
చీకటిమ్మట్లించుఁజీకటియేకాఁ నిక్కమేలేదుహళిక్కిదక్కఁ
దలఁపులేకుంట విస్వలను విట్టంబగుఁగావి తలఁపులమానఁదరమ
వికముకల్లలకు వాసికలగకున్నచో నీకునాకున్నేటిఁ కేకొలనగు॥

బంకినంటినయీగకై పడిఁజరుపునఁ దగిలియెందుఁబోలేకిట్లుకలఁకుచుంటి
నాకునిన్గొచ్చినమిక్కిన్దలుగవిమ్మ రెంటత్రాగుఁడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 16

సీ॥ కూరుకులోమఱ కువగంటిఁ గలమెలఁ కువలందుఁ బొంగుకుంగుఁ గనుగొంటిఁ
మెలఁకువనిక్కము కలకల్లమునుకొంటిఁ గానినామెరమెర న్నడవకుంటిఁ
గలమెలఁకువల నాకల్మియున్నాఁకు నందు నాలేమియు నరయుచుంటిఁ
గలుగదుకల్లనిక్కము పమ్ముకాఁబోదు నాయున్కివాలెము నాకునికము॥

నన్నుగూర్చి యెఱిఁగితి నీనాటికేను నిన్ను గొల్చుతఱిన్దప్ప నేహళిక్కి
చాలు గానటవీసట చదువఁకేలు రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 17

సీ॥ అన్నన్నసోకుడు తెమ్మన్ననాకల్ల తెల్వియేనన్ను గుందింపఁజొచ్చెఁ
దిరుపతిలోఁగుంటి తిర్మడితెరంగున త్లేలలాఁతినొల్తు నీవుకలుగ
బడికేగనున్న తెల్విడికూడఁబోయిన తెలుగయ్యేనేను ముదీసినకొలఁదిఁ
జదువరికంటె మే ల్చాకియన్నటుల నాకన్ననిక్కముగనె దైననయము॥

తఱిఁగెనెఱుకువ మఱుకువ పెఱుగుచుండె హాయిదిగజాతెఁజెడుకోర్కె హద్దు
మీతె

నీవుతప్పనన్నాచువాఁ డెవ్వఁడింక రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 18

సీ॥ పులిపొదువుఁబిడుకఁ బోవనొ గాని విన్దలఁపవెనఁటి చెంతఁజనరాదు
పామునోటన్గయి పఱుపనొఁగాని విగ్గఁబోవిఘ్నముక్కడి నెనయరాదు
మొసలిగఱగునేటి మునుఁగనొఁగాని వినైనకెడుములుచ తిండితినరాదు
వెఱ్ఱివేపిచెలిమి పెనయనొఁగాని నిన్నమ్మనితులుచ కాన్కగొనరాదు॥

ఏనెనిక్కముతక్కిన దెల్లకల్ల యనుచుఁగూడుకూటములకు ర్కాడుకొంటె
వచ్చుచినరాదుజాకువా వలువదాల్చి రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 19

సీ॥ ఏబెడదలులేక యేహాయిగాఁబండు కొంటినెట్లో మేలుకొంటిమఱల
నాకన్నరలవలె నాయుల్లమున్నాకుఁ దప్పఁజైవారెల్లఁ దరముకాదు
నింగినేలలివెల్ల నిక్కముల్కావు నాకల్లతలంపు రాకడఁగాని
కూడుకూటమి కూరుకులకోర్కియేబిద్ద మఱివినువలనునా మంచియొర్తి॥

తేటగాఁగూర్చిమైనాకుఁ దెల్పినావు నెనరుతో నెల్లదిన్నులున్నీ వెనునుచుఁ
గోరుకొన్న మేల్పిల్చి తగులుషణల్పు రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 20

పీ॥ ఎనిమిది రెండేండ్ల యేడుదివాడన న్నొక్కింపఁగాఁగోరి మొట్టమొదట
నాతలిదండ్రులు నాతోడఁబుట్టుల తోడనాకన్న యజ్ఞాదనుండి
పొజకబండికిఁగోడె పోతులన్నావిచి కమతఁజు నేరుపు కలిమిమిగుల
నెవ్వరునాద్రోవ నెఱుఁగవియానాఁడు వెళ్ళుమైఁజొప్పుగా వింపుచుండ॥

ఇనుకలందూబినేలల విరుసుమోయ మువిఁగిపోయిననుండనా మొదటి వాఁడు
దండిపై కెత్తఁగలిగె నీచుండవలన రెంటిత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 21

సీ॥ అమరామరమేర నాఁగుచుఁ దోటల వండుకొనుచుఁగ్రిందఁ బండు కొనుచు
కోతకాయలుచెఱకులుటోముగాఁదెచ్చుకొనుచు ముచ్చటలాడు కొనుచునగుచు
తెలివిమైలావులఁ జెలరేఁగితిరుగుచు గొప్పవారలపట్ల మెప్పుగనుచుఁ
జెట్టురెక్కుచుమేటి చెరువులనీఁచు నెదురుగానవి చదువెమ్మకొనుచు॥

అఱునాళ్లకువిన్నొని చూడుకొనుచు నీవునెలకొన్ననేలతా ర్చెక్కినతఱి
నీవెయ్యెఱుగుదుమావింత హెచ్చరింత రెంటిత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 22

సీ॥ రావులుజువ్వలు మావులుమఱులు వెలఁగలుమద్దులు వేములూట్లు
నేరేళ్లతేఁజెట్లు నెల్లులుచేఁకులు గొలుగులుజీడ్లు రేఁగులుసిరికలు
తుమ్ముకల్ తాండ్రలు విమ్ములుదబ్బలు ననసెడుపొదరిండ్ల నాసలంట్లు
మోదుగులూడుగు ల్పొద్దలీడెలువేగినలు లిమిరులుకానుగులు వెదుళ్ళు॥

నాటునుడులతోఁబేర్కొన రానివేళ్ళనుండికొసలవఱకుఁబండ్ల విందుమాన్లు
మిగులువీయిల్లుముపిముసి నగువుతాల్పు రెంటిత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 23

సీ॥ విక్కమెదోనేను విరుకెఱింగెడుతిక్క వదలకక్కటనాకు వచ్చెమ్మళ్లి
కలమెలఁకువలనా కాంచుదీనుఁబులి వెల్లనాతోఁగూడఁ గల్గవనులు
కోరికలేకనా కూర్కు నమిగిలిన యీవెనిక్కువఱుని యెన్నవలపె
నేనెఱుఁగిక్కియొనెడ విన్నుగుఱిఁచి నేననుకొన్నయదియెట్టు లొసకంబు॥

వలదు నాకేలనీపెట్టి తలఁపులింక నమ్మగాపాడునిన్నొచ్చి తెన్నుదెచ్చి
మార్పుమిరిమ్మ మంచినమ్మకముపెంచు రెంటిత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥

సీ॥ ఏట్రతికుంటినంచెవ్వార లైననన్నమ్మింపఁ బూనుటనవ్వుకాదె
 నాయుక్కిఁగూర్చి నేనేయులుంగుదు మతెట్లేవిఁబై వారలకేమియెఱుక
 ముఁగయిముద్దునీడంగననేల నాలోనికోరికలకు నేనెకోపు
 వింగినేలలివెల్లనికములుకావునాకలమెలఁకువపన్నికములుగాని॥
 కలతెఱంగిట్లునేటికిఁ దెలిసికొంటి నిడుకుగానాకుమరిమెరమెరలులేవిఁ
 తేనునన్గానకున్న కూర్కీవెతండ్రి రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 25

సీ॥ నీనోరునీరెట్ట నీకుఱ్ఱు నీయడ్గు లీకాపుతొడబిడ్డయేల్కపాఱుం
 డినుకచల్లినరాలనిసవురుమై గ్రిక్కిరిసిమూఁకలై కసిమనఁగఁదక్కు
 తెగలీండ్రమేదరదేండ్రమంగలిచాకిచాఁతానిపొన్నా రిసావలీఁడు
 కైకోలగొడగరగాండ్రమందులమారిపట్రయెఱుకుబె స్తపాములాఁడు
 గొడ్డురాలన్నగళతెంపికుంటిగుడ్డి పందెకొఁడంటుగాఁడులోవాడికాఁడు
 జోగిబినినీఁడునీచెంతఁజొక్కుచుండ్రు రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 26

సీ॥ జంగియల్తుడుములు చెంగులు మొరయఁ బేరాబోతుతో బాడియాడువారు
 తిరువడికోలకందినభోరతావడములు నామములుగ్రాలఁజెలఁగువారు
 పుట్టుకొప్పులనూడ్చి చట్టువ్రంతన్నున్గి ముడుపులు చెల్లింపఁబోవువారు
 తిరివగొట్లకుడబ్బుకురియించుచడడ్గుదండములనెప్పటితరఁజవారు॥
 కడఁగినీనిక్కమా చెల్వగాంచగోరి వేకువన్నాల్లు తెగలవార్వేనవేలు
 దద్దడంబెల్లఁజెన్ముటన్దడుపుచుండ్రు రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 27

సీ॥ నీకన్నబిడ్డఁడు నేరనిపిన్నవాఁ డంచు గంటన్దడినించినావ
 యుత్తగానుల్కొకాహోనీడగన్గొని యంచెలనవ్వుకాన్పించినావ
 యోర్మియే పెండ్రోవకూఁతయంచున్నిలుకడనప్పనము నీవుకాంచినావ
 బోకిరినంచునన్నోనాడకిటుకూర్మి మించినీమోలరప్పించినావ॥
 కమ్మవండువుగానిన్నుగంటి నేడు నిన్నువంటియొఱవరియెందేనిఁగలఁడ
 పుట్టునీదేర్చునన్గయిపట్టిపెంచు రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 28

సీ॥ నీపెలవుంబట్టి నేమఱితిఁగాని నిన్ను బానియెవండు మన్నఁగలఁడు
 నీచెల్వనీచేవనీయోర్మి నీకూర్మి ముక్కంటి కేవియున్నొగడఁదరమ

తలపుడిగినవాడు తప్పజెప్పడు నిన్నెట్టియెట్లించు తెన్నుగనడు
నేలయెందెయ్యెడన్నీ వంటిహొయ్యలైన పెరుమాళ్ళ చెలువమింకలరబోదు॥

వేయిదండములెవ్వెచ్చెదహొయ్యమీట నుండుమనయమునీవు నాయుల్లమందు
కల్మిచెలినక్కునన్దాల్చుకన్న తండ్రి రెంటిత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 29

సీ॥ కలలోనమెలకువ కల్లమెలకపలోగలకల్లకూరుకున్నకనుక
నీమూడుకల్లలం చెటిగిన నేగూడగల్లకాకవఃటివిక్కమెటులొదు
కావునలేనినాకీవంతజుటియేలమిన్నునమిద్దెలవన్నకవలె
పుట్టనీ పెర్గనీపొలియనీయేదెట్లులేనిగనీయక నేమికోటక॥
వింగినేలలతోగూడ నేడుగల్ల నీవునిక్కంటు నీకునే నీడ, నీవు
వెలుగువేణీకటియినినివ్వించునన్ను రెంటిత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 30

సీ॥ పూతలోనిన్నిట పూడ్చబోవనిముల్చైగవకన్నసత్కూరుమేలు
నోరారనీపేరు నుడ్వబోవవిమడ్డినోటికంటెన్నిట్లు మీటనయము
వేడుకన్నీమ్రోలనాడవిబొప్పవికాళ్ళకన్నన్దానకాళ్ళవాసి
నమ్మికన్నీతిరునాళ్ళరయనివెట్టికన్నుకన్నబ్బండికన్ను నెరవు॥
వినుదలంపనివెంబర మనికీకన్న రాతిక్రిందనణగుకప్ప బ్రతుకుమెలుగు
తిరుగునాదండకడలికూతురుమగండ రెంటిత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 31

సీ॥ కనువాడుకన్నట్టు దిమసుకన్నున్నాడ నీకంటెవేత్కావు విక్కువముగ
వినువాడుపీనులు వినుచుమలివుగూడ నీకంటెవేత్కావు విక్కువముగ
తినువాడునోరునుం దిండియునుంగూడ నీకంటెవేత్కావు విక్కువముగ
మనువాడుమనుగడ మన్నించుఃటిగూడ నీకంటెవేత్కావు విక్కువముగ॥
ఏమగాకపనులివెల్ల నీవెయగుచు నన్ను నేడ్పించివీవిట్లు నవ్వడగున
కమ్మనేగూడనీవొఱ్ఱా కల్మిమగడ రెంటిత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 32

సీ॥ మన్నించుమన్నించు మన్నించుమన్నించు మన్నించుమన్నించు మిన్నుకాల
కావుమాకావుమా కావుమాకావుమా కావుమానన విలుకానితండ్రి
కొన్నించుకొన్నించు కొన్నించుకొన్నించు కొన్నించునిడువడు పాన్పు తేడ
యేలుమాయేలుమా యేలుమాయేలుమా యేలుమావ్రేకం మేలువాడ॥

సోఁకుమూఁ కలగొంగనన్నాఁక రమ్మయదుగుచెమ్మటలాఁడనన్నదుకొమ్మ
అలకాపరినామనవేలవినపురెంటత్రాగుడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥

33

సీ॥ ఏనెట్టులుండిననెల్లరున్నానేరమెంచకవన్న మన్నించవిమ్మ
మందినన్నెటలై నమంచివాఁడనుచునయాటపాటలగొని యాడనిమ్ము
ఏచ్చలవిడిడబ్బువెదచల్లుచెచ్చటనేనిమేలేనన్ను నెఱసనిమ్ము
కూడుతోడుగుకూడుకూటమివేడ్కలునాకోరుకొన్నట్లునడువనిమ్ము
వలువలనులసీగొప్పనన్జాటనిమ్మ తెల్వితేటలతోడనన్దిరుగనిమ్ము
కనికరమున నన్నీలోనఁగలియనిమ్మరెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు

34

సీ॥ తొలుచదువులనెల్లదొంగిలువేఁగంటిగొంగపొంగడఁగించుగొప్పచేప
కవ్వపునేలతాల్చివ్వలవ్వలవీపుతీటవోరాచుతామేటిమేటి
వంటవలంతి జాపన్జుట్టుపొంగంటిక్రొవ్వాడిచినగడికొమ్ముకాఁడ
వట్టినదల్చుహెంబాన్చుతెఱచిదిండిఁబట్టిపొట్టంజీల్చునిట్టపుట్ట
తడుపుదాల్చయేల్కెదిరిచాల్చడఁతిమగఁడకలవతాలుపకప్పు గుబ్బలియిలుదొర
చెడుగుమలకలఁజెండాడుజెగిలెకాఁడరెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు

35

సీ॥ నాయున్కియక్కఱనాకునిక్కమెకానియేనననేమొనేనెఱుఁగలేదు
వీసమందలివేయివేలవ వతుం టనికమెకానియదితూనికకురాదు
కలలోవివోలికన్మెలఁకువయెడఁగూడఁదలఁపులనావనాతరముకాదు
నలిపినమేలు సేగులకుమాతేనాటికై నవచ్చున్నానిమానఁబో
తుదమొదల్లేనిచోనడ్ముతోఁచుతెట్లు కలవయెండేనిమింటిమిద్దెలకుమెట్లు
వదులసీనాకునీవట్టిపట్టుకట్లు రెంటత్రాగుడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥

36

సీ॥ మంగలిచీలితలంగొఱునల్లేలనుబుసుపోవనిపనికుబుకుచుంటిఁ
గొఱకానివాఁడనంచెఱిగియునెఱుఁగకగొంతెమకోరికల్గొనుచునుంటి
నోరువలేకపైవారిగొప్పకుఁబెదవులుర్చి పెంకెమాటలనుచుంటిఁ
గొలుపులన్దగవరివలెవాలకమ్మవేసివడిఁగానికూకైల్లఁగుడుచుచుంటి

లాఁతిమెప్పులకిటువ్రాఁతలవొరికొంటిసెబ్బరస్తాఁచినామంచిచెప్పుకొంటి
నన్నయెటులేలేదోనన్నదిన్నఁజీడి రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు 37

సీ॥ తప్పకమంచిపై దలిపుట్టగొడ్డుటికంబూడ్చఁజాలినకప్పరాదు
బుడగన్నవారలపుట్టుపీడేఱింపవలసగుచీకటివంకకొప్పు
సెబ్బరడుల్కివీ చెంగటికెల్లరస్తడపదాఁటించెడిగాలిమాలి
నినుగాంచువారికి నైఱగంట్లపీడుగొబ్బుఁజూపిరాఁగలపులుఱేఁడు
ఒడమివిడెడుసీయాల్పాడికడలిపట్టిమిగులుమింటితెర్లతోమెఱయువసిడి
వలససీకోవెలనొదియాడఁదరమ రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 38

సీ॥ వింగినేలయకల్లనీకల తెఱగెల్ల హాయిచెడనియన్నియనెడువారు
నేర్పుకనూపిరుండినదాదాకఁగోర్కెగా నకతీరదంచుఁబలికెడువారు
ఎల్లదీన్పులకునీవేయక్కఱవిసున్నొలిచియిడ్మలెడవఁదలచెడివారు
ఒడలుతాలుతాల్పులకుమేలొనరించినమ్మట్టపీడేఱునంచుమాటాడువారు
ఎవ్వరేమనుకొన్న నీవేయదెల్ల నిన్ననేఁడురేపులునీ వెనీవుగాక
వేఱులేదెద్దియైననా వెల్లిదీర్చు రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 39

సీ॥ తల్లిదండ్రులపోల్క యుల్లమునకుఁగూడ మయికట్లుకలుగు నేమయిననాఁడు
కావుననీవున న్గాపాడువాడవు కలవనునమ్మిక యలరెనాకు
నీవిలాతిచదువు లీపాడుపొత్తున నైఱచుచునుండెని వ్వెఱదగిల్చి
నేముదిసినకొలం దిస్తీకటిమ్మని నీవెల్లగానక నెగులుగొంటి
చెలఁగినాతన్నియొస్త వొంగిలెడగులము పనికిమాలిన కోర్తుల స్సేనంగుచుంటి
వింకనేదాళఁజాలనన్నే యకొమ్ము రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 40

సీ॥ ఏరికిన్లొంగక కోరినట్లెల్ల హాయిగ ననయము నేమనఁగలనేని
యీవింగినేలల నీపగలీమాపు నాతోఁచినట్లు పన్నఁగలనేని
కూడుకూటమికూరు కులపట్లనాకుఁగా పలసికనటుల నడువఁగలనేని
కలిమిరేములవేడు కలవిడుమలఁగూడ నేపొలివో వకనిల్తునేని

ఎందునన్నిండినేనాడుకొందునేనిఁ గ్రిందుమీదుఁగ్రిక్కిర్నియుందునేని
నీవెనేనయియలరనావిక్కువముగ రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥

41

సీ॥ నాకుమీఁదేకావినయైననేదియున్గిందుతోపమినిట్లుకుందుచుంటిఁ
గ్రొవ్వాఁడియీడునఁ గ్రొవ్వి నాసలిపిన గొడవలకున్నాఱుగుడుచుంటి
నాకుమేలొనరించినతగువారలకెగుకావించిసిగ్గులేక మనుచుంటి
నాయెగతా? నానాలిముచ్చటీకంటుకప్పినామగఁటిమిన్జెప్పచుంటి॥

కోరియురిపెట్టుకొనితన్ను కొనుచునుంటి నిట్లుపెపెచ్చు నిన్ను నేఁదిట్టుచుంటి
నన్నెటుల్కాచెదొఁ నాకన్నతండ్రి రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥

42

సీ॥ ఎద్దుకాదుపొపేలెయేనుపుట్టినగడికానిచోవంతనేఁ గలఁగనేల
పగలింటిదొరపోల్కిపట్టలేదాతవిపట్టిపోలికగానియిట్లునాకు
నీగదిన్ముదినెలనిండెండదొరయుంట నెఱుకువమఱుకువనుఱకగొంటి
పల్కాఁతేఁడునెలమేపరితోడఁద్రాసుననునికిమేల్సేగులఁబెనయు చుంటి॥

గ్రుడ్డిసొట్టలతోఁబడుచుప్పలోనఁ జలివెలుంగుచూల్గలియుఱన్గలిమిలేమి
రెంటనేనంటనీవురెండింటనుంట రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥

43

సీ॥ ఏడుపుతప్పనాకేదియునోజగా నామేనితోడఁతన్గల్గలేదు
నాయొడలద్దిరానాకద్దెకొంపయాయెఱుకువగూడనాకెరవుతోడువు
నాముదఱన్దుదనాకూర్కుముచ్చట నేనెఱఁజెప్పలేరెవ్వరైనఁ
జిమ్మచీఁకటిలోనఁ జిందురాడుచునుంటిఁ దెలిసినయఱతల్నిర్విప్పుచుంటి॥

అకటయీతెల్వితెలివికాడిఁకనికముగనమ్మికన్నన్నుఁజిన్గొల్వ నిమ్ముతండ్రి
కలవరంటులనిల్పచుట్టఱఁగుదల్పు రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥

44

సీ॥ నమ్మియునమ్మకున్నాఁడనిన్గావుననీకూర్మి నామీఁద లేకయుండెఁ
గడలిఁగైబారలఁగడువనుంకించుటనిన్నెఱుంగుటకయినేఁగడఁగుట
నిండాచునెఱుకువనీచెల్వమగునెడనీపునిన్దప్పమఁతెవ్వఁడెరుఁగు
కోరికల్మానినిన్గొల్పిననన్సోతునుంటిఎనాకట్టులలవియగునే॥

ఎందుకున్గొఱకావివా యందువింక జాలిగొను, మేలు, నిన్పతిమారుకొనెద
కన్నబిడ్డవిపైఁ గవికరములేద రెంటిత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 45

సీ॥ చాటుచున్నఁదొలచదువులువిన్నొచ్చునాతనికేముప్పలంటవనుచు
నీవెవల్కితివి, నిన్నేనమ్ముకొనువావి మాలిమినప్పనమేలుదనుచు
విన్నెఱింగినవాఁడు నీవెకాఁగలఁడవి పలుమఱున్మినుకులతలలువల్కఁ
దటుకుననీపేరుదలఁచినవాఁడు పెందెర్వుచేరుననిలాఁతనుడినొడువు॥
కావునఁ గలవునీవువిక్కముగవచ్చు విన్నువేడినకోరుకుల్నెగ్గునన్ను
నీకుఁమొక్కెదవేసార్లుసాఁకునన్ను రెంటిత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 46

సీ॥ గిఱికి మొదల్తుద లెఱుఁగవీల్కాన బెవ్వరికైననిన్నోల్పుఁ దరముకాదు
వెలుతురుతోఁడు గుబ్బలిపట్టి, ముక్కంటిపిల్లారి, కలుముల వెలఁది మగఁడు
నీవనియెల్లడ నేర్కొనుచుండ్రువి న్నొంటివాడుకఁ బట్టితోఁచినట్లు
వినుదెల్పుఁగలవల్క విక్కముకాఁబోవ దెమ్మెయిన్గుందేటి కొమ్ముమాడ్కి
వింగి, గాడుపు, తడి, నేలనిప్పుల, కలముకయెడయికల, మబ్బు, కయివడిబ్రతుకు
కలుగు, మాయమాఁ గలలోవి కలతెఱుఁగునరెంటిత్రాగుడు తిండిమెట్టంటు
వేల్పు॥

సీ॥ ఇదిమంచి, యదిపేగి యిట్లుకొనలెనని పైవారికెఱెల్పు పాఱువాఁడు
తోఁచినల్లెల్లఁదా నేచదువరియను కొవికన్నుగానని కొయ్యద్రిప్పు
ఏదియునెఱుఁగని మాదిరిగాఁజీలి వాలకమున్నేయు నాలిముచ్చు
ఎదియెట్లుల్లరగనీ యేదప్పమిగిలిన దెల్లఁగల్గేయను లొల్లెగఁడు
ఒకదొడుకులలోలోపల నుడుకుచుండ । నెల్లరికిమేలెకోరుచు నిన్నె నమ్మి 48
యేయెడన్హయిబ్రతికెడు న్నియడియఁడు । రెంటిత్రాగుడుతిండిమెట్టంటు
వేల్పు॥

సీ॥ ఎవ్వరిన్నొప్పించి కెఱచితిసకయెట్టి యెడలితాల్పులకైన మీడుకెడపక
కోరితంటాల్తచ్చు కొనకగొంతెమకోరు కలఁబెనయకకల్ల పలుకఁబోక

తాగక, వెలిచవు త్తగులక, చదువరి గోటుసల్పక, గొప్ప చాటుకొనక
నేరములెన్నకెం దేదెగనీల్లక మూతిముడ్చుకొనక పొరనెనయక
గతుకఁబోవకయప్పుల బ్రతుకఁజనక । మిడియల, న్ముదుసళ్లన గడు

పఱచక॥ 49

నమ్మివినుగొల్చువాడెనీ నెమ్మికిడగురెంట్రాగుడుతిండిమె ట్టంటువేల్పు॥

సీ॥ ఎన్నఁటికైననో శ్లెత్తకతీరదు నలుపుకొన్నటుకుడ్వ వలయుఁగనుకఁ
దనకంటుహోయివం తలకెల్లనోజఁదా నేకోపనుచునెంచి యేమఱిలక
పంతులన్గుఱకన్న వారలుతగువారు నుడువునట్లడఁకువ న్నడుచుకొన్న
మంచితగవరిమే ల్మఱువక, చెడుగొట్ల తోడనేయెడనేవిఁ గూడఁబోక
ఇలువడిన్దొంటిపడికట్ల నెడయకనిను । నమ్ముకొనికోరినీతిరు నాళ్ళఁగాంచు 50
వావిడప్పక నీవుకా పాడుచుందు । రెంట్రాగుడుతిండిమె ట్టంటువేల్పు॥

సీ॥ మనమిరువురు, దక్క మఱివేఱుగాఁగాన రాదు నిక్కముగది స్నేదియైన
నీవువెలుఁగువువెం డియునేనుచీకటి నీవునిక్కువమిఁక స్నేహుఁగిక్కి
ఎఱుకువనీవునే మఱుకువనికముగా నీవెకిమీఁడువు నేనడియఁడ
నీకుఁగలతెఱంగు నిండుతనివినాకు గొంతెమకోర్కులు గొనుటపాడి
నడుపువాడవునీవునే నడుచువాడ । జాగువలదింకనేదాళఁ జాలవడిగ 51
నన్నునీలోనఁజేర్చుకో కన్నతండ్రి । రెంట్రాగుడు తిండిమె ట్టంటువేల్పు

సీ॥ ముందండలరయక పొందికన్గనఁబోక యల్లెదన్దోచిన శ్లెల్లనుడుల
వర్సవాకులు లేకవ్రా నెదనెట్టులో పడికట్లనేడ్వ నెవ్వనితరంబు
వారు వీర్ననుమెచ్చఁ గోరికాదిట్లు నేనుడువుట నీవు వినుటకుఁగావి
యీముడియీడున నీనాటుమాటలఁ బల్కించినాడవు బళిరనీవు
యీవుసల్పఁజాల నివనులేవికలపు నింగినేలలనీ కెదురింగఁ గలదె
రొట్టెకున్రేవయిటు మొట్టపెట్టుకొందు రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 52

సీ॥ నేలయందెల్లెడ స్నేడప్పమైతాల్పు లెల్లరున్నించివా రేనికముగ
వెఱబొమ్మవలెఁజేట పెయ్యలాగుననవ్వు పాలయ్యెనిట్లు నాబ్రదుకుతుదకు
నాతోడినారికే నయముకావింపరే నైతిఁబై గాఁడూల నాడిచుంటి
గ్రిందుగాఁజూపుట కేకానియకటనా, కై, మీఁద, నునువ, నే నోమనై తి

నెమలి పురికడికూచించుచు మెడచాచి రెమ్మ పెట్టినవేల్మాపు రమ్మకాలు
వినుగొలువచలనవిచార మెట్టమోడు రెండుత్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 53

సీ॥ వండి యెదిరికి ననక్కొద్దించుచున్నాడ వంగవన్నేగు నాకుంగడివు,
జోలలగంటుల న్జోకొట్టు మన్నాడ వేయెడి కన్నను మూయనీవు
లాతి దప్పి నీర్చు మేతఱినన్నాడ పుడికెడు నానోయ తడుసనీవు
దుస్తు నూడులకు నన్తోడిగించుచున్నాడి వెన్నట్ల గుడ్డన నన్ననీవు
పులుసులో నిగంతువలె నన్నలిపినావు బ్రతుకుచు తోలెమైన నన్నదయనీవు
వన్ను నేడ్చింపనిటు పన్ని నాడవేల రెండుత్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 54

సీ॥ నీ వెగుబ్బలిపట్టి నీ వెపిళ్ళారిత కాప్రేక్షునీ వెకాక నెలుగీవె
నెలనీవె తఱినీవె వింగినేలఱనీవె కూరుకుకల మెలకువయనీవె
కదలికనీవె నిల్కొడనీవె మేలోగులీవె నీర్చు వేతెడియులేడు
పెలుగక పెటిగెడు తలుగకః టిగెడు పట్టకపుట్టెద విట్టునీవు
అడుగుదెమ్మకలొడ కన్నదీయిమింగ యాకావరివ్రేతల మేలువాడ
కడలియల్లుడననవిలు కానితండ్రి రెండుత్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 55

సీ॥ వినువమ్మికాలువకీ వింగినేలఱకుగో పరయ నేనేలయిట్లటమటించు,
దిరువతితిరునాళ్ళ తిరుకొలసనుమున్గి తిరుపగూడన్బట్టి తిరిపెనగుచు,
దిరునామమున్నెట్టి తిరుముడిశోడు గాదిరుకాపుగనఁబోవి మొరనునైతి,
దిరునీలుదాల్చి యేతీడవనైన మిగిలియంకులఁగా వికొలువనైతి
తల్లిదండ్రులు పంతులు వ్రగిసవాడు నెచ్చెలు చెప్పినట్లుల నిరుగనైతి
గోరిచెడితి నన్నెయనీగొప్పదక్కు రెండుత్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు. 56

సీ॥ పుట్టినవారలు గిట్టకతీరుబ్రతుకునఁబడికట్లు పరుకములి,
కెవరినడ్వడివారి, కింపు మైకాల్పుల కెల్లదలంపులెందేనివేలు
తమలోనఁబొసఁగె తన్నుకొనుచునుండ్రుమేల్సేగులన్దటిమెలపుచుందు
ముందేమిజరుగునోమిది తెలుకలేదు పనుల కిక్కఱలేల్పవలనుకాదు

ఎవ్వరున్నిర్గుణులనే రేడియేషన్ నరసింహులండి బావలే యలము చుండు
విక్రమగుణమృత యెడన్లు విన్నగలుపు రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥

సీ॥ నీవుగుబ్బలినిటు నెలకొనినినుగొల్పు వారికోరికలు వేసారులిడుదు
కలతెలుగుననిను న్నాంచిమొక్కినవారి నెలనగవున నెనరొలుకగనెదు
తడుపుదాటుపుతిరు ముడిబిడ్డవలెదోచి వీయందుసమృత న్నెగడిచెదవు
హాయిగానీయడి యరులకెల్లన్మయి యుల్లములకునింత యొప్పొసగదు
కానిపించునిన్నాదని లేనిమింటి తెరువునన్నిన్ను నరనెడు దేబెయార
యొడినలరుబిడ్డనంగడి న్దడవువెడలె రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 48

సీ॥ ఈలేవిపోవితంటా లేలయిటునే గాంచిసెవెల్లని కంటనాకు
వీనింగినేల లిక్కానిపించుది నుసుకల్లయే మునుట తెట్లుల్లమొప్పు
తానులేడనుకొ నడకము కాదెరునికి న్నకుకనేడక్కడ దక్కినదిహళ్ళి
నేనిచ్చుగొలుచుటలో నన్నునేమఱచిన మిగిలినదె నీచనగజెల్లు
కోరియనయమువిన్నేడు కానెదనేనునన్నునీలో నజేర్చు నాకున్నవంత
మాన్పు దబ్బుసనీవున న్నెచ్చుకండి రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 49

సీ॥ ఏను నాదను నివ్వేతే నటకుండునో యావఱకన్నాకు హాయిలేదు
గొంగలు వారల నుంగులువీరను కొంటలో దంటాత గుల్చుకొంటి
నాయోర్మినాకూర్మి నాతెల్వితేట లీవేలుతలపులదా ర్మాలుచెందె
మిగులనో జకులొంగి తగులమ్మనమువింగి రెంటెత్తుమైగుండు చుంటినిట్లు
లావుదిగజాతె గోరికల్ల ద్దుమీత రవివితునముతెనేడుపే దక్కెనట్టె
ఉద్దకయలుగలాడ విల్చున్నవాడ రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 50

సీ॥ విక్రమెలుగుపిననే బాటదోలిత నదిమళ్ళియ్యాగటు లరుగుదెంచు
నకటయోజన్నావు నలవికాదెందేని దోలెమైచనొడలి తాటుపులకు
నీయెడన్నమృత నేముదిసిన కొలందిన్నా యమగుచుండె గన్మొఱంగి
వలలోనజిక్కి నపులుగులాగున వెడలెడుత్రోవతోచకే నడలుచుంటి
ఉన్నవాడనడియెడారి దెన్నుతప్పి యెవ్వరున్వినబోవినా యేడ్చుమాన్పు
ఫోకుమూతలగొంగ నన్నాకుమింగ రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 51

సీ॥ త్రాడునుంబామును న్దాగ్రాదవిక్రము ల్కానిచోనురియాట కల్లుపెట్లు
కనువాడుకనుపట్టు దినుసుకన్నుండక పుట్టనేరవుతలంపు రెవియైన
ఉన్నవాడేమూడు తెన్నులై యోజమై దనకుదానాటాడు కొనుచునుండు
మానాళ్ళముచ్చట నానికడలేని కొతుకతకుచితుకు బ్రతుకిదేల

వికమునేటికి సీకూర్మి నేనెఱిగితిని వెకల తెఱగుమఱినే నేహుళిక్కి
యేనునినుగొల్పనిన్ను నీలోనజేర్తు రెంబత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 62

సీ॥ కూరుకుకూటమి కూడుగుడ్డలనయ మేగోరినట్టుల సాగనెంతు
నాతోడిమైతాల్పు లీతోడుదినుసులు నాయెంచుకొన్నట్లు నడవనెంతు
వేనడ్డుగావకెం దేవిగావలసిన వేడుకలన్నిట వీగనెంతు
వేయేలవేను నీవేయయియానింగి నేలలవాలాయ మేలనెంతు

జాన్నదలచిపుల్లంబలి ప్టులుచుంటి బిడియమెడసిమీసాలెప్పన వెట్టుచుంటి
వన్నుమన్నించికావుమో కన్నతండ్రి రెంబత్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 63

సీ॥ కొప్పులన్నొగలితే కులురాగిడులుచెంప కల్లీజవీనుల న్గమ్మలొప్ప
బావట్లనాణి క్రోవజనొసళ్ళన్నామములు చెరమలనత్తు లలరుచుండ
మెడలఁబుపైలనాను మెఱుంగల్లలుకయిన్ బిగుతగునొత్తులు సొగసుమీఱ
నడుమ లనొడికట్ట మడిమెలఁబాజేబు లడుగువ్రేళ్ళంన్నించు వడిచెలంగఁ

దొడరినీపెండ్లిచావడి న్దుస్తులమెయి మెలఁగుతిరుముడి క్రొత్తడి తలిరుఁబోండ్లు
తల్లితల్లికినీడలే తండ్రితండ్రి రెంబత్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 64

సీ॥ తిరునీఱువండుమాదిరి నిల్చియేదెల్లఁ బగడనాడేకను పఱ్ఱదేల
నడుగుతాకునరాయి నతివఁగావించిన దండివివడుకువె పండెదేల
కొనవ్రేలనేడాది గుబ్బలిన్గొడ్గు పట్టినమేటివిటులొద్ది డిందెదేల
కవికరమేనీకుఁగలతెఱంగోజగా గుండెబండల్పుల్పు కొనియెదేల

కోరినా మొఱ్ఱవిన్పించు కొనవిదేలనపురనామిడుకెడయని తెవరికై న
నాటుమాటలనిచ్చు నెన్నందరమ్మ రెంబత్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 65

సీ॥ వప్పుసాదముపుల్సు పచ్చడియూరుగా యపొగవుచల్లకట్టటుకుడుము
చిమ్మిలియిదైన చేగోడి జీడియ పుడుకు లవుగు రొత్తె సడికడకలు
పుణుకులు బడికోడి మణతలు ముక్కులు బొజ్జెగలు పొంగరమువడపప్పు
బుడుకులు ప్రేణీబొందెము ల్లానైల ద్రబ్బెడ నిప్పటికొబ్బెరుండ
బొంగరాల్పటాసా లైద మునరదాలు మినుపబొం దించిమంచియిమిడిక(దొట్టి
యంగరొల్లెవిందు నీదెంగటనగు రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 66

సీ॥ చాచనీయు త జంజాటముజోరి నాకేల నిన్గొల్తు నన్నేఱకొమ్ము
కాపాడుదొంపీపు కలఁపనీపేరు నన్నెల్లతావుల న్జాటనిమ్ము
నీయెడనమ్మి కన్జెక్కు చెదరినీక హాయిగానాబ్రతు కలఁపనిమ్ము
నామేనిచుట్టముల్నాయనుంగులుజేడుకననయముంటఁ న్నంచనిమ్ము
ఎదురులేకెందు నేనక్కెడలనిమ్ము యెల్లఱన్నకుమంచియే యెంచనిమ్ము
కనికరముననన్నీలోనఁ గలుపుకొమ్ము రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 67

సీ॥ తనయెడన్లాఱు లెట్లొనఁపఁగోరునో తన్నవొ చెంఁన్నడునుచు
వేక్కతైపిల్వవి పేరంటమేగి కొల్వలలోనవాడిడిఁ కొనఁదలఁకుచు
నవ్వులాటలకయిన ననుగురిలో లేనిపోనిముచ్చటలాడఁ బోవెఱుచుఁ
దొఱచదువులు తనలిదండ్రులెన్నిన పడికట్లుకప్పకనదుపుకొనుచు
పెచ్చురేగ తెన్నఁడునాలి ముచ్చగాక వెలివవు కూటలూరక పెట్టిగొనక
నిన్నెనమ్మికొల్చినవాఁడు నీవెయగును రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 68

సీ॥ ఏడుగజంబుల యెత్తునఁదెగిక్రింద కుఱుకుకడికిఁదల లొగ్గువారు
విట్టుండినిట్టగా మెత్తెగఁబ్రాకి నిన్నెచ్చుచునిల్వదోఁ పిచ్చువారు
విళ్ళగన్నెఱునన పేర్లతోఁగోవెల న్వెడలియొగడిపల్ల నకుచువారు
పుట్టువీడెఱెనై పుణవాపెనింకనొద్దెక్కితిమవితవ్వినె సఁగువారు
కొనరినీముచ్చటలు చెప్పుకొనెడివారు సాటిగానరినీగొప్పఁ జాటవారు
నిండువేక్కలనుంటకన్న డుఁయ్యె రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 69

సీ॥ దురటిల్లనింకనా కురియాటతుడమొత్తె వింగినేలలివెల్ల నీవెకనుక
కాన్పుడిగిననాతు కతుఁగాయమువలెద గుఱముమానననాకుఁ గోర్కెలేల

ఏననావసుతలఁ పేళ్లయైనవో నీవుకూడహుళిక్కి యేలకావు
 నాకూర్కులో నీవుగాకనేనున్నాకి కేదియున్నాని దిన్నేమిగులును
 మరలఁ మెరమెరసుడిన్నిరుగుచుంటి హద్దుగానక నేనిలులడలుచుంటి
 వమ్మకలలుపోనీకునన్నడిగసాఁకు రెండుత్రాగుదుతిండి మెట్టంటు వేల్చి

70

పీ॥ టాటోటుకాఁడవదారమునేఁదల విడలింతునూసర వెల్లిమాడ్కి
గడుఁదిన్నఁదోతునై కావికూళ్ళకుడిచి యేగోలపెట్టెన నేపిలాగు
మేలునుఱచినననుం బెంచివారినే గంతునవీనుల కఁటిపోల్కి
మఱపించితగువారి మడినూరకేఁచెట్టి కన్నొలుఁగెనగుమి కావికరణి
కోరినేనడకించెన న్గోఁతిలీల నిడకొడమికూర్చుకొంటి జుం టీఁగవలెను
నన్నునిఁకనెట్టులేదో కచ్చదండ్రీ రెంట్రాగుడఁతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 71

పీ॥ దండము దండము దండము దండము దండమువలమురి శాలినీకు
జోహారుజోహారు జోహారుజోహారు జోహారుజోహారు సూదనీకు
గొండీలుగొండీలు గొండీలుగొండీలు గొండీలుకడలి యల్లండనీకు
కైచాపుకైచాపు కైచాపుకైచాపు కైచాపునలుబుట్టు కంటివీకు
అంకాపరిదీ వెంకటానీకు మోదురాయెమ్మట లాడనీకు
మఱిమఱిముమ్మెల్లో పేరుమాళ్ళనీకు రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥

పీ॥ ఈవెట్లుగడిపింప నేనట్లునడిచెద దాళికుడివునా తండ్రికాన
 నీకంటెపేఱుగానేనుంటిననుకొంట వలననాకీచిక్కు కలిగెనన్న
 ఎల్లెడనామాట చెల్లుచుండినగదా యీవునన్నాకిమి నేయగుఱుకు
 నావెలికిన్దాఁచినీవె నేనని ప్రేకిసిగ్గుమాలియెటునే జెప్పుకొందు
 పాఁకుమానన్ను పిన్న పట్టాకువడక యదుగుచెమ్మటలాఁడ మేల్పూరువుకాఁడ
 దురుసుసోఁకులసూడనా తోడునీడ రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్చి॥ 73

సీ॥ నాకల్లిదంక్షులై నీన్నవెకావంతులై ననీవే దొరవై ననీవె
నీకన్నచుట్టము నీకన్ననెచ్చెలి నీకన్నగ్రెయూత నాకితేడి
విప్పుడప్పుకూటి జన్నెననేవమ్మః ట్టువాపైకా కెట్టదేల
చాచునటనితిండి జరుగవివనియెంద మావులనాటతుకేసగింతు

కోరిననల్లనన్ని టగుడువనిమ్ము కానియెడనన్ననీరోనఁ గలుషకొమ్ము
కన్నబిడ్డవిపైఁగవి కరములేద రెంటిత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 74

సీ॥ నాలుగుకళ్ళమై తాలుపులన్లొట్ట చలిపియేఁచెడుములు చలఁగనుఁగొవి
యిరుగుపొద్దులనూర కేనొగిలిచిపిట్ట వీఁగెడువెంబర విత్తులఁగవి
తొలుచదుపులయాను తెలిసినట్టులనీట్లు నాలిముచ్చలకొంటెనక్కులరసి
తోడివారలతోడఁ గూడపచుకొనికుడ్వకపెచ్చురేఁగుకుల్వలఁబొడఁగని॥
మంచివారలబిబిబి మడియుమంట చెనఁటిబండలు పెక్కెండ్లు మనుచునుంట
కొంచినన్గంటఁదడివింక వించనీకు రెంటిత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 75

సీ॥ పొంగుట్రకుంగుట పుట్టుటగిట్టుట వికముకల్లలకు రెండిటికిలేవు
నేహివికము నీవుకనుకమన యర్థురకు స్మృతు పెట్టుకలదు
నేలేవివాడను వీవున్నవాడవు కావునవెల్లికి న్నావులేదు
లేనినా కేలనీలేనిపోవిదిగులు వండనింటికివిప్పువంతమాడ్కి
మఱునాకెందుకీ పెంకమాటలకట యెఱిఁగినట్టుల నేదెగ నీల్లుచుంటిఁ
గవికరంబునవన్నావు కన్నతండ్రి రెంటిత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 76

సీ॥ బాపురేచల్లకు వచ్చిముంతన్దాచుట్టునాకోర్కె నేనడఁపనేల
మనవిసర్పెదవిను మాయదిగోదేట గానీవుదక్కనన్దాచునెవఁడు
అరుగుమనాకోడు మంటివాయానెల నగవునఁదలయాపి నాడవీవు
మానుగఁగన్న తండ్రివిన్నుగొండాడి పాడియాడుచునన్ను బ్రతుకనిమ్ము
తనివినెనరోర్పు లనొడఁకుతాల్పువాడ వింగినేలలనెల్లెడ వ్నిండువాడ
నమ్మికొల్పువారలకుఁగ న్నట్టువాడ రెంటిత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 77

సీ॥ తల్లినాయనలు మొదటివారుచెల్లెండ్లు తమ్ములుకూతుల తల్లికొడుకులు
నాండ్రునన్మండ్లు పియ్యంకురాండ్రల్లుండ్లు కోడండ్రుతలిదండ్రీ తోడబుట్టు
లేరాండ్రుజగిలే కాండ్రీల్లలితోబుట్టువఱుమఱవఱదండ్రు మాఱుదల్లి
మందిపియ్యంకులు మగల్లువాండ్రు మొదలగుమట్టుంబులిరులపొరుగులు

నేనెఱుగనిలాఁతిపాం ద్రెల్లచోట్లఁ దవివినెనరో ర్పులవ్వా యి మనఁగనిమ్మ
హెచ్చగాఁబాఁపేయనే మెచ్చనిమ్మ రెంబత్రాగుఁడుతిండి మెట్టంటువేల్పు 78

పీ॥ అక్కటా యాయా న్ని తక్కువపోతర మెక్కువబ్రతుకనా కెట్లువచ్చె
పీపకాదిద్ది నేఁగొప్పునప్పల్పు కొన్న నేగికిమాఱు కుడ్చుచుంటిఁ
దనుగట్టుకొనుత్రా క్కుఁదాఁదెచ్చుకొననట్లు కోరియాచిక్కు ఆగుచ్చుకొంటి
ఁమ్మఁడపీలారఁ డిపివతిదన నేఁజ్జపాటఁగ బైదపుకొంటి

ముదిసియున్నెకవాడు కవ్వదలకుంటి విడెమెదపితగవరిలాగు ప్రేమచుంటి 79
వీగడుసుపెట్టివాని వేరెదెట్లు రెంబత్రాగుఁడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥

పీ॥ ఓటిల్లుచిందర బోటిరళ్లప్పట్లు కుందెవగిరి యిట్కి కుండికాళ్ళు
గూఁసా లాలంకి గుడుగుడగుంచము లల్లిగదెనబొద్దు తాళ్ళపాము
కాలికంచము కిట్లు గాఁగె నెట్లు గొల్చిట్ల చిడుగుడు గుళ్ళుచెందు
చిక్కనాబిల్లలు చీకటిమొటికిళ్ళు పుడికిళ్ళు పులియాట బోర్లపక్క

జీవకుఁతినాటలు చిట్టుఖట్లు ప్రేమబొట్టనచుండ్రాళ్ళు వెన్నెలకడి 80
దొడ్డియందలములనాకుఁ దోడయితివి రెంబత్రాగుఁడుతిండిమె ట్టంటువేల్పు

పీ॥ క్రొంగొత్తరకము మాడుకూటములకై కావిగడ్డెల్లనే గటచుచుంటి
నేనెందుకన్నన్కి రావవితెలపియు నాముడనలిపిన న్మానకుంటి
నాదొదిమాదిరి నాయుల్లమున్నాడ ముదిసిబొత్తిగఁజెడి పోవుచుండె
నేదెస్మిమయేండ్ల యీడుఁదాటిసమీప మటుకువగామాటె నెఱుకయకట

ఇట్లుకలలేవికొచ్చరి చెట్టుమాడ్కి : పీవమున్నమ్మకములేక విలివియుంటి 81
ఁటిఁగెఁదవివితులకువెల్లి పెటిగెనొరఁరెంబత్రాగుఁడుతిండిమె ట్టంటువేల్పు॥

పీ॥ తడిగడనాంజఁ బొడిపొడిగానేర్వఁ జాఁవన్నాకుఁమా యాలఁగావ
యెఱువవకఁవాని తెజఁగునఁదిగునా దుడుకులెన్నకుసాల కడఁదియల్ల
పిన్ను గొలవనీక నన్నేచునాలోని కంబుఁదునుముద్ద కై గలాఁడ
చాలానాకు త్త జంకాటపుండిక్క మాన్పుమాయడుగుచె మ్మటగలాఁడ

నీ యడియరులతోడ నన్నెలఁగనిమ్మ యెల్లవారలకున్నేలెయెన్న విమ్మ
మాటికెల్లెడనీపేరె చాటనిమ్మ రెంటత్రాగుఁడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 82

సీ॥ నేదప్పుకొనఁజాలఁగాదారిమాదారి బ్రతుకువనాకటైవచ్చునేగి
కట్టనీపైన నక్కఱకొనియిటొండియేలనాకటప వేయమాడ్కి
మెరిమెరలేనమ్మికవిన్ను గొల్పనిదేబడన్గయు త్తతిండిచేటు
మచ్చిఁన్నన్నునీముచ్చటల్పాటనీలేనిచో మనికిఁజాలిఁపనిమ్మ
నీవుతలఁచినయెడజగ్గనపనియేది యన్నిటికిఁడుదమొదలయి యున్నవాడ
యీరయిదువలకములనొప్పారుతోడ రెంటత్రాగుఁడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 83

సీ॥ చెరువుపైఁదోఁతెంచు చేపవాఁటరిన త్తపల్లర్లు నల్లద్రావుడులఁగాంచి
కాటుకగుబ్బలిఁ గ్రమ్మమబ్బులకుఁకూవాఁజాలిఁపులగు వరుసనరసి
నెఱిఁడుపానునఁబాడునేల వెల్వడుగవ్వ నెమ్మతబుక మిల్కినేబులఁగవి
పోట్లాడుపోతులఁ బొల్లాడు చిల్వలఁ బడువులై తుగ్గురేళ్ళఁదిలకించి
మజ్జరేగుడ్డకట్టిన మందితప్ప నీపుపన్నినడిన్నులెందేనివాసి
యనెదనా కేలవికఁదన్విగొనని తెల్వి రెంటత్రాగుఁడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 84

సీ॥ తొందిముసుంగుల్లమున్నప్పివై చెడగ్గప్పుకంటె న్వాసివిప్పునల్పుఁ
గవుఁబోడలే కావింతుమేనితాల్పులకు మేలిఁటికఁపులకుమించి
కఱకటినేర్చి నగడుసుచదువుకన్న నోజుపైనచ్చిన బైజనయము
వికముగమంచిమండికిఁగోఁవానికే నీయెడనమ్మిక నెగడుచుండు
అ పికలవాఁడెగొడవకుఁ గు న్తరించు దబ్బజన్గానిపెచ్చుగ దబ్బరాదు
తోగిఁగిన్నప్పఁజేరుచొప్పలేదు రెంటత్రాగుఁడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 85

సీ॥ నీపేరునుడువకుండిననాల్కాయగురద్దు మిగుల పెందిరువడి జెగిలెకాడ
నీపేరు ప్రయఁబోవికయిచెవారినుపొగను మైతికకాపు నెగడుతోడ
నీపేరుతలపోయినెఱితుక్కు తిరుఁతిపసిఁడికోవెఁన్దిరిగడుదొర
నీపేరుచాటలేని బ్రతుకుకల్లతిరుముడిత్విళికదారుపెరుమాళ్ళ

కడలియల్లుఁడనిడువడువతకయేల్క యలరువికకానికండ్రివేఁతలమగండ
బుదుకమెఱకర్చి నల్లతావుడులగొంగ రెంటత్రాగుఁడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥

- పీ॥ కూటమికూడుకక్కుర్తితోనెల్లెడఁబట్టఁగూడనికాళ్లు వట్టినఁడ
చదువరిననుకొని వడిరితగినవారి నాడఁజననిమాటలాటినఁడఁ
గొఱుమాలికడనడిగొంటునై సిగ్గఱి సజవరావిపనులు చల్పినఁడ
మానాళ్ళముచ్చట మేనివసతికయిగొంతెమకోరికల్గోరినఁడ
క ప్తికప్పనామమగడవిస్తురేడు బేడిజముపట్లనిన్గొల్పివీరుకాదు
తొలినామీఁడవీఁక నేలరాదు రెంటిత్రాగుఁడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 87
- పీ॥ బ్రదుకిదియేడ్పుతో మొదలిదెఁ గాపున మొట్టకేనే తుదముట్టవలయు
మనుగడకోజయమ్మలిఁ యేయొనెడతవివబ్బుమనుటయోదార్పు మాట
మొగుదలతెగుదలపగడదినైచో నడుమెందునేవియున్నడమకాదు
కుడవకతీరదెవ్వఁడయినఁగావించుకొన్నట్లు వేలుపేగులకుమాటు
తగుమువదలదెటువంటి చదువరులకుఁ తవివివిందారదొరకొనవనువుకాదు
మడిటివ్రాల్చివన్నుగావఁడగుదీవె రెంటిత్రాగుఁడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 88
- పీ॥ ఎవఁడైవఁబై వారలేచెప్పకున్నచోఁ దగ్గన్న వారలన్దానెటుగునె
యొజమైవచ్చిన యొడలిపనులుతప్పఁ బైకొఱల్పేర్వ కవలనెటులగు
నేరాల్లయేఁడపై నేదేనిసర్పిన వారువైశము కుడ్వవలయుమాటు
విందునమ్మకమున వినుగొల్చువారల కప్పసంబేయెగ్గులంటఁబోవు
ఎట్టివిత్తునాటిసనట్టిచెట్టుపుట్టు ననుచుఁ దలిదండ్రు లుబంతులక్కటలయి
చెప్పినటునడుపు వారికిఁ జేటులేదు రెంటిత్రాగుఁడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 89
- పీ॥ పంతులుచుప్పుకై నడిమిడియన్నేర్చి పడుచులకున్జేప్పు పాటువాఁడు
మంచివారలఁబెంచి మాటుతులన్ద్రొంచి మేలెకావించెడు నేఁతేఁడు
మిగులఁబంటలఁగూర్చి తగునారికందించి మలనెనుకొడఁబుట్టుమానటీఁడు
వయిమూఁడు తెగలనెమ్మెయినెమ్మడిన్గొల్చి యేపారుచుండెడు వింటికాపు
వలకడలికివలిపిరిగుబ్బలికినడుమ నొరువీకోవెల్గొన్గొంచుహాయిమించి
పుట్టువీదేర్చుకొండ్రువీకట్టెమొక్కి రెంటిత్రాగుఁడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 90

పీ॥ కుడియడ్గపర్వడి కుమ్మరింపుః పణమ, చాంగణ, చాళియ, చలికి, చేరి
కన్నాత, కల్లమ్మ కళవనమ, తిణిగి, గొంతుమా, త్తాటదుగుః మొన, కిల్లి
తోరహత్తము, తొట్టి, తొక్కన, పారము, రూణింపు, తాళము, దొండివేటు
సీరము. సమనము, జేరి, కందణము, పెట్లాగు, లోబిత్తరి, లాగురింజ,
రాటము, సురాటము, న్నరి పోటు కెల్లిలోమొన, తడకా, క్కెర్లి, లో

లోంకదొట్టి

యంజమెట్లదొల్లిని యడగొంటి రెంటిత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు

పీ॥ నంజడుకలనై న నమలకయుండుట పలుపూర్లు నీపేరు తలచుకొనుట
లాతియిల్లాండ్రపై లలిగొనకుండుట పొన్ననీదద్దడం బునకతుకుట
తనకొత్తకై కల్ల లనబోవకుండుటె న్నాళ్లెననీతరు నాళ్ళగనుట
యిర్గుపొర్గులకు సె బ్బరనచ్చకుండుట నీకుగుర్జాలకా వికలనుడుట
తనకుగల్గినదానితోఁ దన్నిగొనుట । నీకునియ్యదోపిచ్చుట విక్కువముగ
మంచివడువడిలేకని న్నాచుటెట్లు । రెంటిత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు 92

పీ॥ మిచ్చు నేలలనెల్ల మెలగుమైతాల్పులఁ గడుగన్కరమ్ముతోఁ గవినఁగాని
తానిల్లి వేఁగియు న్దనతోడివారికి నెమ్మినాఁకొంటమా విచినఁగాని
వెంటలనగలుగ న్విడులనెందేని నీగొప్పచాటివి విచినఁగాని
యేకోరికలులేక నీకుఁగోవెతిర్య శివతిరునాళ్ళఁగొ ఁవినఁగాని

అకటమటియెట్టిమంచివాఁడైనఁగాని తప్పుకొనలేదులియుఁగొయ్య

ద్రిప్పురట్టు 93

వగడనీనమ్మకమునకే యగడులేదు । రెంటిత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥

పీ॥ పాదులఁదరుకులఁ, గొరులఁ, గోపులఁ జెలఁగిగజ్జెఁగట్టి చిందుతీర్చి
వేడుకతో నొత్తు కాఁడు, గుమ్మతకాఁడు తోడరాగొంతెత్తి పాడియాడి
కుడికయింజిన్నము వ్యడులమోగించుచు నెడమకై కన్గన న్నుడుదెలిసి
మందుచల్లినయట్లు మండివేలకొలంది సోలనీముచ్చట లేవలచెప్పి

బాల్లువందలయామడ ల్నులువలనుల । నయిదుముమ్మాలురెట్టింప వయిన

యేండ్లు 94

హాయిగావిన్నుగొల్పిన యకడెమేటి రెంటిత్రాగుఁతాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు

పీ॥ పాడియక్కొంచుగం బలిజ్రమన్నాడ వెప్పట్టులనెనరు కుచ్చవీవె
యింపనుకొనికంపు నేపీచ్చువన్నాడ విటులమలాకలో నిమిడెవీవు
పొదినున్నొమ్మొట్ట వడివినుచున్నాడ వేతొయచువుల నేలెవీవు
నెయనుకొనికప్పు నేకనుమన్నాడ పొవెయగుకల్లి వేసునీవు

మొగుటవిరియనుకొనిమంట మునుగుమంటి పంకముకడలిసయి గూర్కు

వడయతేడ 95

కలుగునీసంపు మంచికే కన్నకండ్రి రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥

పీ॥ ఎనుపోతుఁ నేపి యెక్కిపాడుచునేటఁ గడిగికంచెన్నట్టఁ గల్గుపురఁట
దుక్కిపోలంబుల దూడలమలపిలేఁ బచ్చికమోపుతో వచ్చుపుంటె
తడుపుతాలిఁతొలు నుడులువల్లించుచు నంటలతోనింటి కరుగుపూట
దండినెన్నిదిరెండు పండువులన్నకి గొడవుడిగినయాట విరుపుహదను

నిట్టుమెలఁతువులన్ మాపునెట్టివతటి యాబ్బగలదొంగపెండ్లాటనడమనదను

నిండుకనివినాడిఁ నీనెనరుదలఁతు రెంట్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 96

పీ॥ కటకటానిప్పెలగాఁగట్టుకొన్న పెద్దముక్రొత్తకాపురంబుమొటిఁతై
విల్లుగుంబముగూర్చి యిల్లాలుకోరిననగలుపెట్టుటయిగురుగొలిపించె
నెల్లెడలన్గొప్పయెకిమీండ్రమెప్పించి వేసునిలుపుకొంటవేసుపెనిచె
నెట్టననోములఁబట్టినెగడులంబికొలతమీఱినపంటకొమ్మలునిచె

ముదిమియూడలదింపించెఁ బొదలబైజ యెరవుమిన్నెగ, బ్రాకించెనిట్టువట్టి

కల్లజుఁజాటపుంజెట్టు కలిగెనెట్టు రెంట్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥

పీ॥ నన్నుబొగడువానినన్ను దెగడువాని నన్నుబగడతీరునఁగననిమ్ము
నన్నుబెంచెడవాని నన్నుఁబ్రుంచెడువాని వానినన్నుబగడతీరునఁగన నిమ్ము
నన్ను గాచినవాని నన్నుదోచినవాని నన్నుబగడతీరునఁగననిమ్ము
నన్నుసాకినవాని నన్నుదాకినవాని నన్నుబగడతీరునఁగననిమ్ము

లేమికల్మిపగడలాగోమనిమ్ము మంచిపెల్లపగడమాడ్కిఁ గాంచనిమ్ము

విమ్మునన్నుబగడపోల్కి నెన్ననిమ్ము రెంట్రాగుడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥

నామంగింటనిల్వ నాయనానీకునే, తోయుదునాఁబాఁడి పొట్టనిండ
 నాపారికినమ్మ నాయనానిన్ను మలాకలోమంచినికాక మాన్తు
 నకుఁగాన్పించుము నాయనానీమేనునిమిరి నీబడలికన్నెట్టివై తు
 నాచెంతనుండుమునాయనాయనయము నన్నులాగుననినున్గాచుకొందు
 చెల్లబిడ్డలగూర్చి కూడెల్లవదలి నుంకుతోనుంటివేనాటి నుండియిట్లు
 లానుమిఁకనైననావల్కుపానకంబు రెంటత్రాగుదుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 99

ఈనాటుమాటల నేనునీపేరునఁ గూర్చితివందనీ కూర్మిఁబట్టి
 వాలోటులెంచక నన్నుమన్నించుమా నీకువేయిజోహార్లు నేనొనర్తు
 వినుగొల్పు వారల న్నీదద్దడంబులు నెకిమీండ్రసాఁకుమీ వెల్లతఱుల
 నెదినాకులెస్సయో యేనెఱుంగనానఁ గోరనికోర్కొ సంగుమునెనరున
 ఇదిచదివి వ్రాసినీగొప్ప యెందునేనిఁ జాటుచాటపాటలకొల్పు సచ్చినన్ను
 గావునూతేండ్లుహాయిగాఁ గల్మితల్పు రెంటత్రాగుదుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 100

వేల్పు మా టు మూ ల మా ట లు

వి వ ర ము

౧. అన్నన్న=అయ్యో, అంటు=అత్తుకొను, కలుగు, కొలుపు=వేల్పులన్నేడు
 కొనుట, నలుపు=చేయు, చెలి=నేస్తరులు, జాళువా=బంగారు, నింగి = అకనము,
 నిల్పు=నిలుపుకొన్నవాఁడు, మెట్టు = కొండ, పావంచ, రెంటత్రాగుడు=ఎనుఁగు,
 రెంటత్రాగుడుతిండి = సింగము, రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టు = 'సింగపుంగొండ,
 వంత=జారి, వలువ=బట్ట, వేల్పు=జగమున్నన్నినవాఁడు.

౨. అక్కట=అయ్యో, అరయు=వరికించు, అసియాడు=అల్లాడు, అడియరి=
 బంటు, కందువలు = ఎకనక్కెములు, జోహారు = దండము, తొలుచదువులు =

వేళ్ళపన్నినమాటలు, నాటు=విలాతి, సీమ, పట్టి = బిడ్డ, పెంద్రోవ = ముత్తి, తవివి=ఓర్పు, బుయ్యారము=చెఱసార, వలమరి=నంకు.

౩. అప్పసము = ఎల్లప్పుడు, అట్టె = అచ్చెరువుగాన్ = కయివడి=వలెను, గబ్బు=శావి, చెరమ=ముక్కుసొరంగము, నెగులు = నొప్పి, పాటి = నాయము, మెయి=ఒడలు, తీరు, తోడన్, వీనులు=చెవులు,

౪. కూటమి=కలయిక, కై = చేయి, చెనటి=పోకిరి, తెగుడు=తూరినాడు, లాఁతి=పెరవాడు, వేగి=కీడు,

౫. ఉలి=కొంచము, ఏను=నేను, కూర్మి = మచ్చిక, గొడవ=కీడు, నుడువు = మాట, నులి = కొంచెము, బుతుతడు=పిల్లవాడు, మీరు = పెంపారు, మిగులు, సరకుగొనక=పాటింపక.

౬. అద=తలంపు, ఎనఁగు=ఒప్పు, కొండాడు=పొగడు, కడలి=సంద్రము, తటి=అదను, తస=నీరు, నలుగు=నాలుగు, పొనఁగు = కుదురు, మై=ఒడలు, వలెను, తోడన్, మాడ్కి=వలెను

౭. అల్లు=పన్ను, అల్లుడు, అయిపు = తప్పు, త వెల=బాన, పేరి=పెద్ద.

౮. ఇడుచు = ఇబ్బంది, ఈల్లు = చచ్చు, ఎలనాఁగ = సొగపైనవడుచు, ఎడయు=ఎడమగు, కొంకు=జంకు, తగులము=కాపురము, నీల్లు=నిక్కు, చచ్చు.

౯. కారు=అడవి, ఎండిన, కూర్కు=విద్దుర, కానివాడు=పనికిమాలినవాడు, తెగుట=చెల్లిపోవుట, పోక=పోవుట, చేటు, వినుదల=మింటికొన.

౧౦. చెంగు=వీణె, చెలఁగు=ఒప్పు, ఏపారు, తోఁచు=పొడఁగట్టు, నెమ్మి=హాయి, నేస్తము, నాటనాటన్=అందందన్, మైతాల్పులు=బతుకువారు, మాయము=కానిపించకున్న, మోనము.

౧౧. అడియఁడు=అడుగులొత్తువాడు, ఇడుగడ=ఇబ్బంది, చెల్వము=అందము,

సోకుడు=ఫవిచేయించువాడు, కతము నెగడు=ఎదుగు, మఱకువ=తెల్విరేకుంట.
మొకడము=మోటతనము, వాలెము=తప్పక.

౧౨. అలరు=ఒప్పు, పూవు, కఱపు = నేర్పు, మప్పు, తెఱగు=దారి.
నికము=నిక్కము, మీట=జంత్రిము, ఏతములోనిసగమువంతు, బ్రదిమి=బ్రతుకు.

౧౩ ఎఱక=తెలివి, నాయన=తండ్రి.

౧౪. ఉరియాట=నందియము, చెలువులు=నడతలు, తెగ=గుంపు, పన్నిక=చేత, వాసి=గొప్ప, హెచ్చు, హాళిక్కి=కల్ల.

౧౫. ఉడుగు=మాను, తగ్గిపోవు, ఏపి=కుక్క, జాలి=కనికరము, చిక్కము
సుడి=మాట, నరియడు=నక్క, తేల=తెల్లకాయ.

౧౬. అనువు=సులువు, తలఁకు=జంకు, నిరుకు=విచ్చయము, వినువలనుఁ
వేల్పునగరు, విట్టము=ఏర్పాటు.

౧౭. గానటబీనట = వచ్చిరాని, మెరమెర = నందియము, వమ్ము=వనికి
రాకపోవు.

౧౮. ఎరఁగు=మ్రొక్కు, కుందించు=ఏడిపించు, తిరుముడి=నంది, తిరు
మఱిపెట్టుకొనుటాపడు, తెలివిడి=తెలివి, సోకుడు=దయ్యము, రక్కసుడు.

౧౯. ఉర్యాడు=నందియమందు, ఎనయు = కలియు, కుంటి=వని, పొట్ట,
మ్రొక్కడి=మోటవాడు, ముఱచ=మొద్దువాడు.

౨౦. ఉల్లము=దెందము, బిద్ద=జమునియిల్లు. వెడఁగు=వెట్టివాడు.

౨౧. అజ్జాడ=అవైపు, నేనుపుట్టినయూరు, కమతము=సేద్యము, తుదివాడు=
కడసారమువాడు, దండి = గొప్ప, మొదటివాడు=పెద్దన్న, రెండు=ఒకటికొకటి
కతివిన మొత్తము, వేఱు.

౨౨. కొనియాడు=పొగడు, నెలకొన్న=కాపురమున్న, నేంఱాల్పు=కొండ,
బోముగా=బలిమిగాను, లావు=చేవ, గొప్పతనము.

౨౩. అన్నగళ = అడంగివాడు, ఊబవాడు, ఊటి = ఒకానొకచెట్టు
తేజెట్టు=కొబ్బరిచెట్టు, తాండ్ర=నల్లజీడిచెట్టు, ననపెడు=ఘాచెడు.

౨౪. రిమ్మ=వెట్టి.

౨౫. కోపు=వైనము, కతము, కలతెఱంగు = నత్తెము, ముంగయి=ముం
జేయి, జంగియ=గజ్జె, మొరయ=మ్రోగు.

౨౬. గ్రుడ్డి=సుక్కురుడు, ఒకకన్ను గ్రుడ్డిగలచుక్క, తోడవిడ్డ=కోమటి,
తెంపి=ముండమోపి, పాఱుడు=బానడు, పొన్నారి=కంనలివాడు, పట్ర=కంవలి
తెగలో, జేరినవాడు, వివిసీడు=సుద్దులు చెప్పుచొకరకమైన నారచుకుతో కొట్టు
కొనుచాడువాడు, రెట్ట=జెబ్బి, లోవాడికాడు = దొంగ, నవురు=ఒప్పు, సావ
లీడు=దుబుడక్కవాడు.

౨౭. క్రాలు=మొఱయు, గజ్జెలు - కాళ్ళకుగట్టుకొను చిఱుకంచుమువ్వలు,
చట్టు=చావతాయి, తిరువడికోల = దానరివాడు గుండెనంటించుకొను దివ్వెకట్టు,
తిరిపెగొట్టు=బిచ్చగాడు, తరలు=పోవు, తడుపు = గోచి, దద్దడము=చిన్నకో
వెల, మొఱయు=మ్రోగు, మ్రొలన్=దగ్గరన్.

౨౮. నించు=విండించు, ఒరపరి=రూపసి.

౨౯. అక్కు=తోమ్ము, గుండె, కల్మిచెలి=లచ్చి, సిరిహొయలు=
ఒయ్యారము, పెరుమాళ్ళు=సిరిమగడు, వెన్నుడు, ముక్కంటి=మూడుకనుల
వేల్పు, ఈనరుడు.

౩౦. పొలియు=చెడిపోవు.

౩౧. కడలిసూతురు మగండు=వెన్నుడు, తిరునాళ్ళు=జాతర, దండ,=
చేరుపు, నెరవు=వాసి, పూత=గందము, బొప్పడు=దేబ, మడ్డి=మొద్దు, మనికి=
బ్రతుకు, వానకాళ్ళు=వానదారలు, వెంబర = తులువ.

౩౨. ఉలివు=చప్పుడు, కల్మిమగడు=వెన్నుడు, మనుగడ=బ్రతుకు
మ్మంచు=బ్రతికినించు.

౩౩. ఆలఁగావరి=నల్లవేల్పు; వెన్నుఁడు, ఆడుగు చెమ్మట లాఁడు=వెన్నుఁడు, ఆడుకొను=కాపాడు. ననవిలుకావితండ్రి=వెన్నుఁడు, విడువడు పాన్పుతేఁడు=వెన్నుఁడు, మిన్నుకాలు=వెన్నుఁడు, వ్రేతలమేలువాఁడు=గొల్లతలమిందఁడు, నల్లవయ్య, సోఁకుమూఁతలగొంగ=రక్కసులవగవాఁడు; వెన్నుఁడు.

౩౪. తొడుగు=దుస్తు, నెఱపు=చేయు, చుండి=చూపిసిగుంపు, వలనలు=దెనలు.

౩౫. ఇలుదొర=గేస్తు: ఇంటినేలువాఁడు, ఏల్కెదిరి=రాచవారలవగవాఁడు, ఎఱచిదిండి=రక్కసుఁడు, కవ్వపునేలతాల్పు=కవ్వపుఁగొండ, కొమ్ముకాఁడు=కొమ్మువంది, కలవతాల్పు=నాగలియా యుధముగలవేల్పు. కస్సగుబ్బలియిలుదొర=నల్లగొండన్నెలకొన్నవేల్పు, గడి=రాసి, చాల్పడఁతి=దుక్కిచాలునదొరకిన చెయవ, జగిలెకాడు=రౌతు. తామేలు=తాబేలు. తడుపుతాల్పు = వడుగు, విట్టపుట్టు=కంది నుండిపుట్టినవేల్పు, నరసింగఁడు, కందిమయ్య, పంటవలంతి=నేల-పొంగంటి=బంగరుకనులవాఁడు, మలక=తురక మూఁకుడు, వేగంటిగొంగ=వేయికనులవేల్పువగవాఁడు, హుంబాన్పుఁబెఱచిదిండి=బంగరుపాన్పుపేరి రక్కసుఁడు, చాల్పడఁతిమగఁడు=సీరాముఁడు.

౩౬. అక్కఱ=కతము, కోరిక, కట్టు=వలుచవిపప్పు.

౩౭. గొంతెమకోరిక= అడియాన, చీలి=పిల్లి, దొరకొను=జతనమునబ్బు.

౩౮. కవ్వరాడు=కవ్వకందిము, గలిమాలి=హనుమఁడు, చూలి=బిడ్డ, తెఱగంట్లు=వేలుపులు, పైరలి=ఆడుది, పులుఁగుతేఁడు గరుడి, పాడికడలిపట్టి=సిరి, వసిడి=బంగరు. ఖింటితెర్వర్లు=వేలుపులు, రాడు=కందిము, తేఁడు=దొర, వంకకొప్పు=కోవెలకప్పునఁ గొప్పువలెఁజిక్కినరాయి, వీడు=నగరు, కాపురపుటిల్లు.

౩౯. ఎడపు=వేలుచేయు, కలతెఱఁగు=ఉన్నరూపు, దాకన్=వఱకున్.

౪౦. వివ్వెఱ=ఆబ్బరము, జంకు, మయి=బడలు, విలాతి=సీను, నాట.

౪౧. నిక్కువము=విజము, పొలివోక=చెడక, వీరువోవక=రితగాక, మను=బ్రతుకు.

౪౨. ఎగు=చేటు, కీడుమాట.

౪౩. ఉఱక=ఒక్కమాటుగా, దబ్బునన్. కలఁగు=కలఁతవడు, చలివెఱఁగు చూలు=బురుడు. పెద్దగాము, పొతేలింటిదొఱ=నేలపట్టి, కెంపుగాము, ముచినెల=బూదెచందమామ, మిక్కిలి వన్నెతఱిగిన చందురుడు, రెండింట=లగనమునకు, రెండవరాసి, ఓడ్చుకుప్ప=కన్నెరాసి, ఎండదొర=ప్రొద్దు, పొట్ట=సవి, కప్పుమేవి గాము.

౪౪. ఓజ=సాజము, పాడి, రొడువు=నగ, మేను=ఒడలు, సుడికయిదువు=వేయంచులకత్తి, చుట్టలఁగు.

౪౫. ఉంకించు=పూనికచేయు.

౪౬. తటుకునన్=దబ్బునన్, నొడవు=పలుకు, పొలుపు=పొగసు, తీరు, మాలిమి=నేస్తము, మిడుకులతఱలు=ప్రాణిదువుల కొనలు.

౪౭. ఎడయిక=విడిపోవుట, తలుముంవెలఁదిచుగఁడు=వెన్నుఁడు, కలయిక=చేరిక, కూటమి, గిఱి = చుట్టుగీత, గుబ్బలిపట్టి = గొరమ్మ, గాడుపు = గాలి, తొంటి = మునుపటి, ఏళ్ళారి = గుఱ్ఱవేల్పు, వెలుతురుతేడు = వగటివేల్పు.

౪౮. కొయ్యద్రీవు = తుంటరి, పాఱువాఁడు = బావఁడు, మాదిరి = పోలిక, లొల్లెగాఁడు = బిచ్చగాఁడు.

౪౯. అగడువర్చు = ఎగ్గించు, నెమ్మి = నేస్తము, పొర = ఏమరిక, పొచ్చెము, మిడుతు = ఉసులు, మిడియ = ప్రాణిదువులలోనియొక మాటల కూడుపు, వెలిచవులు = రంకు.

౫౦. అనుఁగులు = నేస్తులు, ఇలువడి = మంచినడక, తిరుసాళ్ళ = శాతర, వంతులు = బావంద్రలోఁదగువానికిచ్చుచురుదు.

౫౧. ఇరువురు = ఇద్దఱు, ఎకిమీడు = దొర, పాడి = నాయము, పాఠ, పెండియున్ = మఱియును.

౫౨. ఇంగన్ = ఇంకన్, వా? = దారి, వాడుక.

౫౩. కూచి = చురుకు, జగడమునకు నెళ్ళునప్పుడు వాయిండువాద్యము, చేట పెయ్య = పెయ్యలాగుతోఁజేసినబొమ్మ. చుచ్చు = మేక, చాచి = చప్పు, రెంటము = ఎద్దుమూపురము. వెఱబొమ్మ = పసులబెదరించుటకై పంట చేలలో నిల్పిన మావిసిమొగముగలబొమ్మ.

౫౪. ఆంగద = ఆకలి, కంటు = వగనాడు, పడయు = పొందు, వేగు = తలదిల్లు, సూడు = వగవాడు.

౫౫. ఓగు = తప్పు, కీడు, కాశ్రేడు = మూడుకన్నులవేళ్ళు, ఈసరుడు, కాకవెలుగు = వగటివేళ్ళు, కవ్వడి = క్రీడి. కవ్వడియనుగు = కల్లనయ్య, వెన్నుడు, కడలియల్లుడు = సిరిమగడు, వెన్నుడు.

౫౬. అటమటించు = తలదిల్లు, అంకులు = వేల్పులు, తిరుకొలను = కోవెలచెంతనున్న కోనేలు. తిరువగూడ = బొట్టుపెద్దై, తిరిపె = బిచ్చగాడు, తిరునామము = పంగనామము, తిరుకాపు = వేల్పుకై చేత, తిరునీలు = విబూది, నెచ్చెలి = నేస్తు, మొరసు = తెల్విరేవివాడు.

౫౭. అలము = ఆదుము, గిట్టు = చచ్చు, పలు = పెక్కు, పానలు = నందియము, రకములు = దినుసులు.

౫౮. అంగడి = బాజారు, ఒనగు = ఇచ్చు, చిందు = ఆట, తడపు = తాగు, దేబె = తెలివితక్కువువాడు, బిడ్డె = బిడ్డ.

౫౯. హళ్ళి = సున్న

౬౦. ఉడ్డ = నాలుగు, దనుకిన్ = వఱకున్, వివ్వెఱ = అచ్చెరువు రెండెత్తు = రెండువైపులనుండుట, పొరపొచ్చెము.

౬౧. అరుగుదెంచు = వచ్చు, ఎడారి = ఇసుకనేలయకవి. కన్నొ అంగు = మాయమగు, మోనపుచ్చు, పిన = తెలివితక్కువు.

౬౨. కొతుకు = నందియమిడు, మాటలునమలు, చితురు = అణగారు, వేలిమికట్టియ,

౬౩. వాలాయము = ఎల్లప్పుడును.

౬౪. ఒత్తులు = బంగారుగాజులు, చెంపకల్లలు = గవుడనరములు, తొడరి = పూని, తలిరుబోండ్లు = చిగురువంటి మొదలుగల యాడువాను, తల్లి తల్లి = సిరి, మెలుగునల్లలు = కట్టదండ, మించు = మీలు, మెలపు, పట్టియ, రాగిడి = కొప్పువగ, సడి = చప్పుడు, అమాకి ఒడికట్టు = ఒడ్డాణము.

౬౫. అతివ = అడుది, పడుకు = బోడిరాయి, బండ = గుండు రాలు, డిందు = అడగు, లొద్ది = లోప.

౬౬. పిండివంటలు :- అవుగు - అంగరొల్లలు - ఇద్దెన - ఇంచిమంచి - ఇమిడిక - కొబ్బరుండ - కుడుము - చిమ్మిలి - చద్ది - చేగోడి - జీడియ - ద్రబ్బెడ - నానైల - విప్పటి - పుడులు - బికికోడి - బొందెము - బ్రేజీలు - బొజీగలు - బటాసాలు - ముక్కులు - మజతలు - మణుగుబూలు - మినపపోక - వడ - నైదము నరదాలు - తొట్టి = మొదలుకొని.

౬౭. జంజాటము = తగులాటము.

౬౮. తలఁకు = జింకు.

౬౯. ఎనఁగు = ఒప్పు, ఒగ్గు = హెచ్చరియ్య. తెగు = విడిపోవు, చెడిపోవు, విట్టు = ఉపాసము. వియ్యదోపు = ఒడవనగలన్నియు న్వేయ్యవకగాని చదువరికిఁగాని కొయ్యనఁజూరయిచ్చుట.

౭౦. దురటియ = ఏడ్చు. నాకుక = అడుది.

౭౧. గోల = ఏడ్చు, అడుది, గుమికాడు = కాకి, టాటోటుకాడు = మోసకాడు, తిరుగుబోతు = రింపుబోతు. మొర = కొన, గుంపు, తీల = వలెన, పడారము = బొత్తిగాను, వీరులకంటి = పాము.

౭౨. ఆశలు = బుడద, అనలుపుట్టు = తామరపూవు, ఆశలు పుట్టు కంటి = ఎల్లవయ్య, కదలియ్యలుడు = వెన్నుడు, కైబాఱు - స్కాడిలు - డీవెనకోల - మోడుపు = పండము.

౭౩. దురుసుపోతులనూడు = వెన్నుడు, హరువుకాడు = అందకాడు, దురుసు = కలుకు.

౧౪. అఱుగు = తగ్గిపోవు, ఎండమావులు = నీళ్ళవలెనుండు నీడలు, ఏవగించు = రోతవడు.

౧౫. అను=గుట్ట, తాగు, చేరఁబడు, ఏచు=వెతపెట్టు, తుల్య=తుంటరి. నొగులుచు=నొప్పించు, నించు=నిండించు, వక్కు=ఒదగు, రొట్ట=అఱుగినది, పల్లము, మగగుఱి, వెంబరవిత్తు=పోకిఱి, చలుపు=చేయు.

౧౬. చలుపు = చేయు.

౧౭. బాపురే=బళిర.

౧౮. ఆండు=పెండ్లాములు, అల్లువాండు=అల్లుండు, ఇల్లాలితోఁబుట్టు=పెండ్ల ముయొక్క, అన్నదమ్ములు, ఏరాండు=తోటికోడండు, జగిలెకాండ్లు=తోడి యల్లుండు.

౧౯. తిమ్మండు=కోఁతి, నిట్టపంట=కకములేవిదే, ఊరకే, సీల=చీల, మేకు

౨౦. అలరు=ఒప్పు, పూవు, చెలువు=ఒప్పు, చిన్ని, అందమైన.

(ఈముప్పదియొక్కటి పిల్లకాయలయాటలు)

అల్లి - ఆలంకి - ఇల్లు - ఉప్పట్లు - కలికి - కులదికాళ్ళు - కాలికంచము - కిట్టుగానుగు - గడ్డినబొద్దు - గూవనాలు - గుడుగుడుకుంచములు - గొబ్బిళ్ళు - గుళ్ళు - చెండు - చిడుగుడు - చిక్కనాబిల్లులు - చీకటిమొటికిల్లు - చిట్టు - బుట్టు - చుండ్రాళ్ళు - ఆందలములు - జిల్లురాతిదాబాటలు - తాళ్ళపాము - నెట్టులు - పుడికిళ్ళు - పులియాట - కోర్లపక్క - బోటిరాళ్ళు - మండలములు - వ్రేలుబొట్టన - వెన్నెలకడి - ఒటిల్లు చిందఱు.

౨౧. ఏదెన్నిదులు=ఏదిదియాలు, బొండి=ఒడలు.

౨౨. ఆలఁగాపు=నల్లనయ్య, మాటికి=పఱియును.

౨౩. ఈరై దువాలకములనొప్పారువాడు=పదివేనములసామి, వెన్నుఁడు, కాఁ దారిమాదారి=నడురేయి, కట్ట||అయ్యో, ఈటు=ఉత్త.

౨౪. ఉలుకు=వెఱపు, చిల్వ=పాము, తోఁతెంచు=కానిపించు, తిలకించు = చూచు, నల్లఁద్రాగుడు=తెలగ. పుల్లర్లు = ఒకదీన్నుచేస, తుసాను=గారివాన.

నేలు = పన్నెండుకాసులనాణెము, నెమ్మ = ఎముక, మేకు, మళ్ళి = చిన్నగరిటె, మజ్జరే = ఒకటి, వానజాలిపులుగు = అంచ.

౮౫. ఇంటికొపు = ఇంటివాడు, క్షీకొపువాడు, కఱకఱ = వెత, కు న్తరించు = నవరించు, ఊరిడించు, కావింతు = చేయుదురు, డబ్బిలు = మోసము, మోసకొడు, తోడలు = నన్నాసులు = బైజ = తెల్విలేమి, మఱపు.

౮౬. చెదారము = గడ్డిపోచ, చెత్త, తలపోయు = తలంచు, తిర్వళిక = చివ్వె, నెటి = అందము, పెందిరువడి = గరుడి, పులుగులతేడు, పడక = పానువు, మెఱకరి = ఒంటిజందెపువాడు, వడుగడు.

౮౭. అడజనవి = తిట్టగూడవి, అడిగొంటు = చెడుగు, కొఱమూరి = పనికిరాక, కడు = మిక్కిలి, కస్తీ = అడలు, పదరి = ప్రేలి, వసతి = ఇమ్ము, సిగ్గటి = బిడియమువిడిచి, సిస్తు = అందము.

౮౮. అనువు = సుకువు, కొంచెము, ఉమ్మలిక = ఏడ్పు, అడలు, కడమ = తక్కిన, మిగిలిన, తెగుదల = కొన, మొగదల = ఎదురు, వ్రాలు = అక్కరములు.

౮౯. అక్కటులు = కవికరముగలవారు, ఈరాటులు = పన్నెండు, వైళము = బిలుబిలు, విత్తు = గింజ.

౯౦. నేతేడు = దొర, వడుచు = కన్నీయ, కన్నెటికము కానిబోగముది, మప్పు = నేర్పు, మాటుతులు = పగవారు, మలయు = తిరుగు, మాసటిడు = పెద్ద, వలిపిరి = చలి.

౯౧. (ఈముప్పదిరెండు జెట్టిపల్లరకములు):- అంజమెడపట్టు - కుడియడుగు పరువడి - కుమ్మరిపు - కన్నాత కందణము - కల్లము - కళవరము - కెర్రి - కెర్లి - కెర్లి - గొఱతూములు - చాంగణ - చాళియ - చలికి - చేబ - జేబ - తిజిగి - తోరిహ - తము - తొట్టి - తొక్కిన - తాళము - తడికాలు - వాటడుగుమొస - పొరము - పడము - పెల్లాగు - బరిపోలు - మొస - మాణిపు - రొండ్రేటు - రింజ - రాటము.

౯౨. కావిక = కట్నము, సంజాడు = కొడు, పొన్ను = బంగారము, లలి = కూర్చి.

౯౩. ఆకొంట = ఆకలితోనుండుట, ఇల్లి = పస్తు, కొల్పు = వేల్పుల
నొల్పుట, కొయ్యద్రిప్పు = చెడుగు- వగళు = వట్టము, వెంట = అక్కఱ.

౯౪. అయిదుముమ్మాలు రెట్టింపనయినయేండ్లు = నూటయిరువదియై
దేండ్లు, ఒత్తుకాడు = సుతికాడు, కారులు = అటతీరులు, కొప్పలు = చిం
డులు. కడికయి = వలచేయి, గుమ్మెతకాడు = మద్దెలకాడు, చిప్ప = తాళపు
చిప్ప, మవ్వడులు = వడిహెచ్చు తగ్గునడివడకలన్ మూడు తెలుగుల యాటపా
టవాదెముల మెలపుతీరులు.

౯౫. ఎప్పట్టుల = ఎచ్చోట్టుల, కంపు = గబ్బు, తల్లివేరు = కుంకటి
వేరు, నెల = చందమామ, ముప్పదిరేణువులు, పంపు = నెలపు, మలాక =
మంచిగందము, మొగులువిరి = నీళ్లు, పంకము = పాలు.

౯౬. అంట = విస్తరి, కుట్టుడాకు, అడరు = ఒప్పు, అదను = తరు
ణము, ఎన్నిది రెండు పండువులు = పదాలుపండువులు, కంచె = కంవకోట,
తొలునుడులు = ప్రాణిదువులు. పురఁట = పూఁట, పుంచె = సంజ, హదను=
అదను.

౯౭. ఇగురు = చిగురు, మొటిక = మొలక, గుంజము = గుమ్మము,
నెట్టనన్ = తుదకు, పొదలు = ఎదుగు, ముదిమి = ముసలితీకము, అంది =
అలావిడ్డలు, దించు = దించు.

౯౮. ఓము = కాచు, పగడ = ఒక, ఒక్కటి.

౯౯. అబాడి = ఆవుపాలు, అనుము = త్రాగుము, మంకు = పస్తు.

౧౦౦. లోటు = వెలితి, లెప్ప = బాగు.